

చెంచు ప్రపంచంలో చెట్టు - చేమ

Plucking the fruits of *Buchanania Latifolia*

రకరకాల చెట్ల ఆకులు - పూలు - కాయలు-I

అడవి గన్నేరు *Plumeria alba*

అర్వత గన్నేరు
Plumeria acutitifolia

అశోకం *Polyalthia longifolia*

కార్కుచెట్టు *Millingtonia hortensis*

లాహూరా Wave leaved bignonia,
Tecoma undulata

తబేబుయా *Tabebuia speciosa*

అడవి బూరుగు White Silk Cotton,
Cochlospermum gossypium

చింతచెట్టు Tamarind tree,
Tamarindus indica

ఇప్పచెట్టు
Mahua tree, *Madhuka latifolia*

నిద్రగన్నేరు
Rain tree, *Enterolobium saman*

ఉసిరి
Goose-Berry, *Emblica officinalis*

కళింగం
Sand paper tree, *Dillenia indica*

చెంచు ప్రపంచంలో చెట్లు

“ముదురంగ బండిన మాలారఫలములు - చెంచుకన్యల కుచశ్రీల జెనయ”

..శ్రీనాథ కవిసార్వభౌముడు

అడవిలో చెట్లు పూతలు పూసింది మొదలు కాయలు పండ్లు అయి, ఆ పండ్లు రాలేకాలంలోనే జంతువులుకూడా పిల్లలను పెడుతుంటాయి. విప్పపువ్వుకాలంలో తనపిల్లలను వెంటేసుకుని ఎలుగు విప్పపువ్వులను పిల్లలకు తినిపిస్తుంటుంది. కణుతులు, కూరపండులువంటివికూడా ఈ కాలంలోనే పిల్లలతో ఉంటాయి. కూరపండులు పిల్లలను వెంటబెట్టుకుని ఎక్కువగా మాడ్చుచెట్లకింద తిరుగుతూ మాడ్చుగింజల పప్పును తినిపిస్తాయి. విప్పచెట్లకింద ఎలుగు లెక్కువగా ఉంటే, మాడ్చుచెట్లకింద కూరపండులు ఎక్కువగా పిల్లలతో తిరుగుతుంటాయి.

పాలికిచెట్టు

Poliki chettu, Tella Poniki, Gyrocarpus americanus. ఎండాకాలంలో కాయలు కాస్తుంది. దీని పప్పు తింటారు. ఈ పప్పు బర్రెగొడ్లు, మేకలుకూడా బాగా తింటాయి. పప్పునిండా నూనె(పాలు) ఉంటాది. ఈ పప్పును దంచుకుని పాయసం వండుకుంటారు. పాలు అవసరం లేదు. కాయలో పప్పును మెత్తగా దంచి నీళ్ళల్లో వేసి పిండితే పాలువస్తాయి. ఈ పాలను, పిప్పి రాకుండా వడకట్టిన తర్వాత, పాయసం వండుకుంటారు.

ఊడుగచెట్టు

Ooduga chettu, Hill Sack Tree, Stone Mango, Alangium salvifolium. ఊడుగచెట్టు పెద్దమొద్దును తెచ్చి తొట్టెచేసి, ఆ తొట్టె కుక్కలకోసం తినే పదార్థాలన్నీ పెడతారు. ఈ తొట్టెలో తినడంవల్ల కుక్కలకి ఏ జబ్బులూ రావని చెంచులు అంటారు. ఇదే విధంగా ఊరపండులకుకూడా ఏదైనా రోగాలోస్తేకూడా వెంటనే తగ్గుతాయంటారు.

బట్టగర్మ

కుక్కలకు రోగాలొచ్చి, తిండి తినడం మానితే ముందుగా ఊడుగచెట్టు కషాయం పోస్తారు. ఊడుగచెట్టు దొరకని పక్షంలో బట్టగర్మచెట్టు కషాయం పోస్తారు. వెంటనే నయమవుతాయి.

తిరుమాని

Tirumani chettu, Chiru Manu, Gumghatti, Anogeissus latifolia. దీన్నే చిరుమానుచెట్టు అంటారు. ఆకలి అయినప్పుడు దీని బంక తింటారు. ఈ చెట్టువిత్తనాలు చిన్నవిగా గుండ్రంగా ఉంటాయి. ఈచెట్టువిత్తనాలు తొంబై శాతం మొలుస్తాయి. సాధ్యమైతే ఈ విత్తనాలు సేకరించి అడవిలో పల్చటి ప్రదేశాల్లోగాని చెట్లులేని ప్రదేశంలోగాని చల్లితే చిన్నచిట్టడవి తయారవుతుంది. ఈ చెట్ల పెరుగుదల బావుంటుంది. రెండుసంవత్సరాలలోనే బాగా ఎదుగుతాయి. ఈచెట్లకు తొర్రలు బాగా ఏర్పడతాయి. అందువల్ల తేనెలు బాగా ఉంటాయి. ఈ చెట్టుపైకెక్కిన చిన్న తొండనైనా గుర్తించవచ్చు. చెట్టుపై తెల్లనిపొడరులాగా బూడిద ఉంటుంది. ఉడుములు, ఉడతలు మొదలైనవి అలాగే అడవిపిల్లలు సంచరించేది ఈ గుర్తులవల్ల తెలుసుకోవచ్చు. దీనిఆకులు కొండముచ్చులు తింటాయి. ముఖ్యంగా ఎండాకాలం ఈ చెట్లకు చీడపట్టి ఆకులన్నీ తింటాయి. ఆ చీడను తినడానికి ఉడుములు,

పుల్లచింతలు, బిచ్చింగాడు, గొడ్డు గొరింకా మొదలైన పిట్టలు వచ్చి తింటాయి. ఈ చీడనంతా తిన్న కొద్దివారాలకే చెట్టు మళ్ళీమళ్ళీ చిగురిస్తుంది. ఈ చెట్టుఆకును తేనెలుతీయడంకోసం 'సిడ' కడతారు. సిడకు అవసరమైన ఆకులు దొరకనప్పుడు మాత్రమే ఈ ఆకును సిడకడతారు. ఈ ఆకు పల్చగా ఉండి త్వరగా కాలిపోతుందని కట్టరు.

డేలచెట్టు (రేగుచెట్టు)

Dela chettu, Regu chettu, Jujube tree, Zizyphus mauritiana. ఈ చెట్టు గోడలమీద, కాలువలలో ఉంటుంది. వర్షాకాలంలో కాయలు కాస్తాయి. ఈ కాయలతో పచ్చడి (ఊరగాయపచ్చడి విధంగా) పెట్టుకుంటారు. ఈ కాయలు తినడం వలన కడుపులో 'ఉదరం'(గ్యాస్) ఉండదు, ఆకలి ఎక్కువగా అవుతుంది. వీటిని పెనంమీద వేపుకొని కారం కలిపి తింటే చాలా రుచిగా ఉంటాయి. డేలఆకులను పప్పులో వేసుకుని వండుకుంటారు. డేలకాయ వగరుగా ఉంటుంది. వీటిని అడవి రేగుచెట్లు అని కూడ అంటారు.

తాడిపప్పు

Tadi, Behere, Terminalia bellerica. ఇది చాలా పెద్దచెట్టు, దీనికాయలు గోలిసైజులో ఉంటాయి. కాయలను పగలకొట్టి అందులోని పప్పును తింటారు. నిద్ర బాగా పడుతుంది. తాడిపప్పు అధికంగా తింటే ఎర్ర(తిక్క)లేస్తాది. ఎక్కువగా తినేటప్పుడు కొంచెం బెల్లం కలుపుకొని తినాలి. ఎండాకాలంలో కాయలు రాలుతాయి. తాడిపప్పును పాయసంలోకూడ వేస్తారు.

తబ్బినచెట్టు

Tapasi Chettu, Konda Tamara, Kateera-Gum, Sterculia urens. ఈ చెట్టు బాగా బంకనిచ్చేటువంటి చెట్టు. చెంచువారికిది కొంగుబంగారం. ఇది తెల్లగా కొద్దిఎర్రరంగులో పైతోలు(బెరడు) ఉంటుంది. ఈ చెట్టు ఫలసాయం రావాలంటే సుమారు పదిసంవత్సరాలు పడుతుంది. దీని ఆకులు అరచేయి లాగా వెడల్పుగా చూడటానికి చాలా బాగుంటాయి. ఇది పూతపూసి కాయలు కాచినపుడు, కాయలు చిట్టి విత్తనాలు దూరదూరంగా పడతాయి. కొన్నిపిట్టలు, కాకులు, గెడగాడు ఈ విత్తనాలు తిని ఎటోవెళ్ళి రెట్టవేస్తాయి. దాదాపు అడవి సమతుల్యతను పక్షులే కాపాడుతున్నాయనడానికి సందేహం లేదు. ఈ తబ్బినచెట్లబంక చలికాలంలో బాగా వస్తుంది. దీంట్లో మజ్జిగ కలుపుకొని తింటారు. వానాకాలంలో ఈ చెట్టు చెంచులను బాగా ఆడుకుంటుంది.

ఎల్కానక్కిరిపాద

Elka Nakira, Brahmin Poison Nut, Patridge pea-Climbing, Olax scandens. ఈ మొక్క సన్నజాజి తీగలాగ ఉంటుంది. ఇది చెట్లకు అల్లుకుపోయి బాగా గుబురుగా ఉంటుంది. ఆకులుకూడా రాలవు. సుమారుగా ఎండలకాలంలోకూడా ఆకులురాలవు. ఎండాకాలంలో ఈ పొదకింద సేదతీరుతుంటే ఎంతో చల్లగా ఉండడమే కాకుండా నిద్ర ముంచుకు వస్తుంది. వీటివల్ల చిన్నచామ అటవీప్రాంతానికి కుంకుడు కాయలకు వెళ్ళిన తుమ్మలబయలు చెంచువాడు భూమాని నల్లవెంకటయ్య కుంకుళ్ళు కోసుకు వస్తూ, ఎండ బాగా ఉండడంతో ఈ పొద అల్లుకు పోయిన చెట్టుకింద కూర్చుని అలాగే నిద్రపోవడం వల్ల, ఆ దారిన వచ్చిన చిరుతపులి ఇతన్ని చంపి తినేసిందట. ఎండలకాలంలో ఎలుగు, పెద్దపులి, చిరుత, ఒంటరిపంది, కణితి, దుప్పలు ఈ పొదలకింద హాయిగా సేదదీర్చు కుంటాయి. కొన్నిచోట్ల ఒంటరిపందిని ఈ పొదకింద దొంకేసి పెద్దపులి చంపుతుంది. దీని పండ్లను కోయిల, గెడపిట్ట, కూరపంది, బుట్టకాల బావురుగాడు మొదలైన పక్షులు తింటాయి. ఎవ్వరికి కనబడకుండా ఈ ఎల్కానక్కిరి పొదలలోనే ఉడుతలు గూళ్ళు వేసుకుంటాయి.

అల్లిచెట్టు - అల్లికట్ట

Alli chettu, Memecylon umbellatum. ఈ అల్లిచెట్టు గుంపులుగా పెరుగుతాయి. ఇది ఒంటరిగా ఎప్పుడూ ఉండదు. దీని పండ్లు నల్లగాఉంటాయి. దీని పూలు చాలా బాగుంటాయి. మంచి సువాసన వస్తుంది. ఈ చెట్టు సమూహాన్ని అల్లిమట్ట అంటారు. ఈ అల్లిమట్ట సుమారుగా గుంపులు గుంపులుగా ఒక కిలోమీటరునుండి ఎనిమిదికిలోమీటర్ల దూరంవరకు విస్తరించి ఉంటాయి. ఈ అల్లిచెట్టు పండ్లను పిట్టలు, పందులు, ఎలుగులు బాగా తింటాయి. కోయిలలు, జముడుకాకి, చిలుకలు మరీ ఇష్టంగా తింటాయి.

చెంచులుకూడా బాగా తింటారు. ఇన్ని విధాలుగా ఇన్ని రకాలుగా తింటాయి కాబట్టి ఇది ఇంత త్వరగా పెరిగి మట్టగా ఏర్పడతాయి. ఎండాకాలంలోకూడా ఈ చెట్ల ఆకులు రాలవు. ఒకవేళ ఆకు రాలినా వెంటనే చిగురు వేస్తుంది. చెట్లు బాగా గట్టిగా ఉంటాయి అల్లి చెట్టుబెరడు గోరంతమందంగా ఉంటుంది. కొమ్మలపై చిరుత, కొండముచ్చులు నివాసం ఏర్పరచుకొంటాయి. పసిరిక పాములుకూడా ఈ చెట్లపై ఎక్కువగా ఉంటాయి. కారుకోళ్ళు, నెమళ్ళు, బండకోళ్ళు, పిట్టలుకూడా తమ ఆవాసాలు ఏర్పాటుచేసుకుంటాయి. దుప్పలు, కణుతులు, కొండగొర్రెలు ఎప్పుడూ ఈ మట్టలలో ఉండే జంతువులు. అల్లిమట్టలలో అడవి కోళ్లకూతలు ('కొక్కారోకో', 'చిలకొట్') తమ (చెంచు)వారికి తెల్లవారటానికి ఇంకా సమయముందని తెలియచెబుతున్నట్టుగా ఉంటుంది. కనీసం నాలుగుసార్లు కూస్తాయి. అల్లిమట్టలలో జెర్రులు, కాళ్లజెర్ర, బండకోళ్ళు ఎక్కువగా ఉంటాయి. ఈ మట్టలకింద చెట్లు ఒకదానినొకటి పోటీగా పెరుగుతాయి. ఇతర కలుపుమొక్కలు గడ్డి పెరగవు. ఎండ తగలకుండా దిట్టంగా అడవి అల్లుకుపోయి ఉంటుంది. అయితే ఈ మట్టలలో ఒకరకమైన కలుపుమొక్క పెరుగుతుంది. దీన్ని అల్లికట్ట అంటారు. ఇది 2 సంవత్సరాలవరకు పెరిగి చనిపోతుంది. ఈ మట్టలు ఎక్కువగా పెంచితే దట్టంగా ఉండి వన్యప్రాణులకు రక్షణ, ఆహారం, ఆవాసాలు పుష్కలంగా లభిస్తాయి.

జీడిచెట్టు, పండ్లు

Jidi mamidi, Cashew Nut, Anacardium occidentale. జీడిచెట్టు దీపావళినాటికి పూతపూసి సంక్రాంతిపండుగ తరువాత పండ్లు కాస్తుంది. ఈ జీడిపండ్లంటే చెంచులకు చాలా ఇష్టం. జీడిపండ్లను లేతకాయలప్పుడు చిలుకలు బాగా నాశనం చేస్తాయి.

అడవిలో మిరాసిదారులు చెట్లమీద పిట్టలు రాకుండా ఏదైనా పాతగుడ్డలు తీసుకొని బెదుర్లు కట్టివస్తాము. చెట్టుకొమ్మపైన పిట్టలకు కనబడేలాగ చెట్టుకొన జుట్టున పెద్ద వెదురుబొంగుకు కడతాము. ఈ బెదుర్లను చూసి పిట్టలురావు. చింతచెట్టుకు కూడ ఇలాగే కడతాము. జీడిపండ్లను తీసుకొనివచ్చి గింజలు పక్కన పెట్టి పండ్లను వండుకొని తింటాము. మెత్తగా, తియ్యగా ఉంటాయి. తక్కువ దొరికితే కాల్చుకొని తింటాము.

జీడిపండ్లను నిలువ చేయడం : జీడిపండ్లను కోసుకొచ్చి గింజలు తీసి, మాడుపునారతో దండలు గుచ్చు ఎండబెడతాము. ఇవి బాగా ఎండిన తరువాత తీసి గుండలలో పోసి దాచుకుంటాము. ఎండినపండ్లను, ఒట్టిపండ్లనుకూడ తినవచ్చు లేదా ఉడకబెట్టుకొని తినవచ్చు. పచ్చిజీడిపండ్లు కొంచెం తియ్యగా, వగరు ఎక్కువగా ఉంటాయి. ఎక్కువ పండ్లు తింటే కడుపునొప్పి వస్తుంది.

జీడిగింజలు : ఇవి నల్లగా ఉంటాయి. ఈ గింజలను చెట్లమీద ఉన్నప్పుడు చిలుకలు, కిందపడినప్పుడు పందులు బాగా తింటాయి. చెంచుపిల్లలు సరదాగా గింజలను తెచ్చుకొని అందులోని పప్పును బాగా ఇంష్టంగా తింటారు. అడవిజీడిపప్పు చాలా రుచిగా ఉంటుంది. గింజ పెద్దగా ఉంటుంది. జీడిగింజను రోజుకు ఒక గింజచొప్పున 41రోజులు ఎండుకొబ్బరితో కలిపి తింటే మంచి బలమని పెద్దలు చెబుతారు. మగతనం లేనివారికి మంచిబలం వస్తుందని నమ్మకం.

చిన్నపిల్లలు జీడిగింజలు కొట్టుకునేటప్పుడు అందులోని జీడిచల్లి మీదపడుతుంది. దాన్ని సరిగా పట్టించుకోరు. ఈజీడి ఎక్కడపడితే అక్కడ పుండ్లు వస్తాయి. పెద్దలుకూడా జీడిపప్పు తింటారు కానిజాగ్రత్తగా కొట్టుకుంటారు. జీడిమీదపడినప్పుడు కొన్ని గంటలలోపు (అనగా ఉదయం పడితే, సాయంత్రంలోపు) ఒంటికి ఆవుపేడకాని, బర్రెపేడకాని బాగా రుద్ది స్నానంచేయించాలి. అప్పుడు పుండ్లు రావు. 24 గంటలు గడిచిన తరువాత చిన్నచిన్న నారుగుల్లలుపోయి, అవి చితికి పెద్దపెద్ద పుండ్లు అవుతాయి. ఇలా అందరికీ జరగదు కొందరికి మాత్రమే. కొందరికి జీడిచెట్టు క్రిందనుండి పోయినా పుండ్లు అవుతాయి. జీడి అంటే పడనివారు దారిలో జీడిచెట్టు కనబడితే దానికి దూరంగా అవతలకు దాటిపోతారు. జీడి పడనివారు జీడిపండ్లకుకూడ దూరంగా ఉంటారు.

జీడిచెక్క : ఈ చెక్కను ఎండబెట్టి పొడిచేసి రోజు ఉదయం ఆవుపాలు, తాటిబెల్లం కలిపి త్రాగితే మంచి బలమని అంటారు.

ప్రస్తుతం ఈ జీడిచెట్లజాతి అంతరించిపోతున్నది. ఈ చెట్టు చెంచులకు దారిలో కొంత ఆకలిని తీరుస్తాయి. ఏదులుకూడ ఈ పండ్లని, గింజలను బాగా తింటాయి. జీడిగింజలను ఈమధ్యన జి.సి.సి.వారు కొంటున్నారు.

నేల ఈతచెట్టు

Etha Chettu, Date Sugar Palm, Phoenix sylvestris. ఇది చాలా చిన్నది నేలమీదనుండి ఒక జాన ఎత్తున ఉంటుంది. 10నుండి 15 అంగుళాల చుట్టుకొలత ఉంటుంది. ఆకులు అరమీటరునుండి మీటరువరకు పొడవుగా ఉంటాయి. ఎండాకాలంలో పండే దీనిపండ్లు చిన్నవిగా ఉంటాయి. చెంచులకి, ఎలుగు బంట్లకి ఇవి చాలా ఇష్టం. ఈతపండ్లు పండినప్పుడు ఎలుగులబాధకూడ ఎక్కువగానే ఉంటుంది. ఈతపండ్లు తిని ఎలుగులు ఆ చెట్లలోనే పండుకుంటాయి. చెంచులు పండ్లకోసం పోయినప్పుడు అవి ఎదురుపడి కరుస్తాయి. కొన్ని ఎలుగులు చూసి తప్పుకుంటాయి.

ఈతపండ్ల సారాయి : ఈ పండ్లను సారాయి పెట్టుకొని తాగుతాము. ఈ పండ్ల సారాయి చాలా తెల్లగా ఉంటది. ఈ పండ్లను కోసుకొనివచ్చి, ఐదుసేర్ల పండ్లను కుండలోపోసి వాటిని ఊరవేస్తాము. ఇప్పపూలు ఉంటే వాటికి జతగా ఒకసేరుపూలు కలుపుతాము. కిలో బెల్లం కలిపి ఊరవేస్తాము. వాటికి తోడు పులిసినపాతఊట కొంచెం పోస్తాము. ఒక మూడురోజులు ఊరిన తరువాత ఈతపండ్లని బాగా పిండుతాము (గింజలు, కండ వేరువేరు అయ్యేలాగ). ఈ ఊటపాకం రావటానికి 5 లేదా 9 రోజులు పట్టవచ్చు.

గొట్టంబట్టిద్వారా పెట్టుకుంటాం. బట్టిపొయ్యిమీద పెట్టేముందు పండ్లని బాగా పిసికి విత్తనాలు బయటపడేస్తారు. కండమాత్రం ఊటనీళ్ళలో కలిసిపోతాది. బట్టి పెట్టి సారాకొలత ప్రకారం వచ్చేలాగ చూసుకుంటాము. ఐదు సేర్లపండ్లు, ఒకసేరు ఇప్పపూలు అయితే అరుసేర్ల సారాయి వచ్చేదాక మంటపెడతాము. ఎంత వచ్చినది తెలుసుకొనుటకు ఒక చీపురుపుల్ల తీసుకొని దానికి తెల్లబట్ట చుట్టి సారాయి లొట్టిలో పెట్టి చూసుకుంటారు. పుల్ల వేసినప్పుడు వాసనకూడ తెలిసిపోతుంది. ఘాటువాసన, పలుచనివాసన, మెత్తటి వాసన, చెడిపోయినవాసన, పిసాడివాసన ఇలా వాసనబట్టి సారా నిషాని చెంచులు చెప్పగలరు చెంచులు. సారాయిలో ఊట ఊరేటప్పుడు కొన్ని చెక్కలు వేస్తారు.

తెల్లతుమ్మచెక్క *Leucas aspera* - మంచి నిషావస్తుంది.

చేదువేపచెక్క *Neem* - ఎర్రటిమంట, నీలిరంగుమంట వస్తాది.

కరకచెక్క *Gali Nut* - దగ్గును తగ్గిస్తుంది.

తిప్పతీగ *Tinospora cordifolia* - నిషా ఎక్కువగా ఉంటుంది.

గుడిపాలవేర్లు *Indian Sarsaparila* - మంచివాసన, చల్లదనం ఇస్తుంది.

బట్టి పెట్టేటప్పుడు వాడేకట్టెలు: గున్నేగికట్టెలు, టేకుకట్టెలు పాతవి, దేవదాదిరి కట్టెలుపాతవి ఇవి మంట ఎక్కువగా వస్తాయి. ముష్టికట్టెలు నిషా ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఇంకా రకరకాల చెక్కలవేర్లు వేసుకొని సారాయి కాచుకుంటారు. చెంచువాడు పెట్టిన సారాయి మంచిది.

ఆకలికి ఈతగడ్డ : సుఖానికి ఈత పండ్లసారా, ఆకలికి ఈతగడ్డ. మిరాసీ దార్లు, వారి జట్టు ఎవరి ప్రాంతంలో వారు ఆకలి అవసరాన్నిబట్టి బాగా ముదిరిన ఈతచెట్టు గడ్డ తప్పి నరికితీస్తారు. ఇది ఆరోగ్యానికి చాలా మంచిదంటారు. త్వరగా అరుగుతుందని అంటారు. ఈతపండ్లప్పుడు కొండలన్నీ కాలి ఉంటాయి. చలికాలంలో మాత్రమే ఈ గడ్డ తియ్యగా ఉంటుంది. ఎండాకాలంలో ఈతచెట్లు పండ్లు కోసినప్పుడు ఈ గడ్డ వగరుగా ఉంటుంది, రుచి ఉండదు.

ఈతపండ్లు, గడ్డలు తీసేటప్పుడు ఎదురయ్యే ప్రమాదాలు : గుంపులు గుంపులుగా ఉండే వీటి మొదళ్ళలో పెద్దపెద్ద దాసరి పాములు, కొండచిలువలు, లేక ఎలుగులూ ఉండవచ్చు. ఈతపొదలకింద పాములు, రకరకాల పురుగులు, జీవాలు, ఉడుములు, పిట్టలు కూరపండులు ఉంటాయి. కుక్కలు ముందుగాపోయి అరుస్తాయి గనుక చెంచులకి అర్థమవుతుంది. ఒక్కోసారి కుక్కని చుట్టేసి పెద్దపాములు చంపితే, వాటిని చెంచులు వదలరు- కానీ సాధారణంగా పెద్దపాములను చంపడం పాపం అని, వర్షాలు పడవనీ చంపరు. పెద్దపాములకు దాసరిపోతు, నామాలపాము, మచ్చలపాము, బొట్లుపాము అనికూడా అంటారు. ఇటువంటి పెద్దపాములను చంపినప్పుడు, దాని తలనరికి చెట్టుకొమ్మమీద గుచ్చి పోతారు.

లేకపోతే అలా తల నరకకుండా, చంపి వదిలివేస్తే దాని జాతిపాము వచ్చి, దీనిని తీసుకుపోయి చంపిన వారిపై పగబడుతుందని చెంచుల నమ్మకం.

ఈతచెట్టు పుల్ల, ఆకు : బ్రెష్వలె చేసుకుని పళ్లుతోముకోడానికి ఈతచెట్టు పుల్ల, ఆకులు ఉపయోగపడతాయి. గొడ్లకు, మేకలకండ్లకు పురుగుసోకినా, ఇతర కంటిజబ్బులు వచ్చినా ఈతఆకును కొద్దిగా ఉప్పుతో కలిపి కనపిన నమిలి, దానిరసం గొడ్లకళ్ళలోకి ఉమ్మితే నయమవుతుందంటారు. అలాగే ఈతఆకు కాల్చి పొగవేస్తే గొడ్లకళ్ళకు పట్టే చిన్నచిన్న మిడతలవంటివి పోతాయి.

ఈతపండ్ల కాలంలో దొండి ఈగలు : ఈతపండ్లు పండినప్పుడు దొండిఈగలు పుడతాయి. ఇవి తేనెటీగలలాగ ఉంటాయి. తేనెటీగకు ముళ్లు వెనకాల ఉంటుంది. కాని దొండిఈగకు తొండంలాంటి ముళ్లు ముందు ఉంటాయి. చల్లనివేళ బయటకు మందలు మందలుగా వస్తాయి. ఉదయం, మాపటిజామున వచ్చి మా ఆవులను, బఱ్ఱెలను, మేకలను బాగా కరుస్తాయి. దీని ముళ్లను శరీరంలోనికి దింపి రక్తం బాగాపీలుస్తాయి. ఇది కరిచినప్పుడు సూదితో గుచ్చినంత నొప్పిపుడుతుంది.

ఈతపండ్లు ఎక్కువగా పండితే ఎక్కువ ఈగలు వస్తాయి, తక్కువ పండితే తక్కువ ఈగలు వస్తాయి. సాయంత్రం ఐదుగంటలనుండి ఏడుగంటలవరకు ఉంటాయి. చీకటిపడినప్పుడు వెళ్ళిపోతాయి. ఉదయం ఆరునుండి ఏడుగంటలవరకు ఉంటాయి. జంతువులు ఎక్కడ ఎక్కువగా ఉంటాయో అక్కడ దొండిఈగలు ఎక్కువగా ఉంటాయి. ఇవి వర్షానుపడితే కనబడవు, వెళ్ళిపోతాయి. వీటినుండి మా గొడ్లను కాపాడుకోవడానికి మంటపెట్టి, పచ్చిఆకులువేసి పొగపెడతారు. దొండిఈగల కాలంలో గొడ్లు బక్కచిక్కిపోతాయి. ఎలుగుబంటికి ఇష్టమైన తిండిలో ఈతపండ్లకూడ ఒకటి.

మొర్లిపండ్లు

Morli, Cuddapah almond, Buchanania lanzan. ఈ మొర్లిపండ్లు చిన్నమొర్లి, పెద్దమొర్లి రెండురకాలు. చిన్నమొర్లిపండ్లు గుత్తులు గుత్తులుగా నల్లద్రాక్షపండ్లలాగ కొంచెం పుల్లగా ఉంటాయి. ఈ పండ్లను మా చెంచులు ఎండబెట్టి నిల్వ చేసుకుంటారు. బాగా వానాకాలంలో, ముసుర్లు పట్టినప్పుడు బయటకు పోకుండా వానపడుతున్నప్పుడు ఈ చిన్నమొర్లిపండ్లను కుండలలోనుంచి తీసి తింటారు. పిల్లలు వయసులో ఉన్నవారు ఆ పండ్లు నములుకొని తింటారు. చిన్నపిల్లలు ముసలివాళ్ళు చిన్నమొర్లిపండ్లని బండమీద మెత్తగా గుండురాయితో దంచుకొని తింటారు. దీనిని మొర్లితోక్కు అంటారు. రోలు ఉన్నవాళ్ళు రోకలితో దంచుకుంటారు. కాని ఎక్కువ గుండురాయితోనే దంచుకుంటారు. ఈ చిన్న మొర్లిపండ్లతోక్కు చాలా రుచిగా ఉంటుంది. ఒక్క ముద్ద తిని నీళ్ళు తాగితే మాపడి జామువరకు ఆకలి కాదు. వానముసురు కాలంలో ఈ పండ్లే మా చెంచులను ఆకలినుండి కాపాడుతాయి. పరిగిపండ్లకూడ నిలవచేసుకొని తింటాము. చిన్నమొర్లిపండ్లను బాగా ఇష్టపడతాము. కాని వాటి పప్పు అంత ఇష్టపడరు. ఈ గింజలు చాలా చిన్నగా ఉంటవి. పప్పు కొట్టుకోవడం కొంచెం కష్టం. ఈ పండ్లని చిలుకలు, పచ్చబోలుకలు ఇంకా ఇతర పక్షులు బాగా తింటాయి.

క్రిందరాలిన పండ్లని పందిబావ బాగా తింటాడు. పందికి మొర్లిగింజలు, ఇప్పూలు అంటే బాగా ఇష్టం. ఈ మొర్లిగింజల కాలంలో పందిబావ బాగా బలిసి ఉంటుంది. పందిని తింటే శివరాత్రి వెళ్ళినప్పుడు తినాలి అంటారు. పెద్దమొర్లి గింజలు పందికి చాలా ఇష్టం. ఈ పండ్లు కొంచెం ఒగరుగా, పుల్లగా, తియ్యగా ఉంటాయి. ఈ పండ్లని తక్కువగా తింటారు. కాని గింజలు బాగా ఇష్టపడతారు. పెద్దమొర్లి గింజలను నిల్వ ఉంచుకుంటారు. ఈ మొర్లిపప్పును కారంలో వేసుకొని నూరుకొనికూడ తింటారు. దేవుండ్లకు నైవేద్యం పెట్టేటప్పుడు బెల్లంబువ్వలో వేసి వండుతారు. చిన్నమొర్లిపప్పుకూడ వేసి వండుతారు. ఎండాకాలంలో ఆకలిని తీర్చేవి మొర్లిపండ్లు.

నూలగడ్డలు

Nula gadda, Dioscorea tomentosa koenig. అడవిలో ఉన్న అన్ని గడ్డలకన్నా నూలగడ్డలలో పీచు ఎక్కువగా ఉంటుంది. ఈ గడ్డలు సంక్రాంతి పండుగ వచ్చేసరికి బాగా ముదిరిపోయి గట్టిగా ఉంటాయి. బాగా ముదిరిన గడ్డలు కుండలో పెడితే ఉడకవు, చప్పిడిగడ్డలు అయిపోతాయి (కుళ్ళిపోవుటకు సిద్ధంగా ఉన్న గడ్డలు). ఈ చప్పిడిగడ్డలు ఎంత ఉడకపెట్టినా ఉడకవు. ఉడికినట్లుగా ఉండవు. పచ్చివిగా కూడా ఉండవు. వాటిని చూస్తే తిందామనిపించదు, వట్టిపీచుపీచుగా ఉంటుంది.

ఈ నూలగడ్డలను చిన్నపిల్లలకు తినిపిస్తే వారికి వారం వరకు విరేచనాలు కాకపోతే పిల్లలు చనిపోతారు. అందువల్ల పిల్లలకు బాగా ఉడికిన నూలగడ్డలు అదీ మొగ్గగడ్డలనే తినిపిస్తారు.

పాట: సంక్రాంతి పండగలంటే - సంక్రాంతి పండగలంటే

చింతకాయ మొద్దులు - చింతకాయ మొద్దులు
దేవరకు పెడదామంటే - దేవరకు పెడదామంటే
సంక్రాంతి పండుగరోజు - గడ్డలకు పోతుంటాము
సంక్రాంతి పండుగరోజు - ఉడకపు నూలగడ్డలు
కడుపులో గుంజుతవని - నూలగడ్డలు
నములుకు నీళ్ళుతాగి - నూలగడ్డలు
పిల్లలు చస్తారని - నూలగడ్డలు
సంక్రాంతి పండుగరోజు - చింతకాయ మొద్దులు

అందరు పంటలు చేతికంది సంక్రాంతి పండుగ చేసుకుంటుంటే చెంచులు చింతమొద్దులు దేవర్లకు పెడుతున్నారు. ఉడికి ఉడకని నూలగడ్డలు తిని కడుపు నింపుకుంటున్నారు. అవి అరగక పిల్లలు బాధ పడుతున్నారు.

కాట్రాజులు - మాడిన వంటకాలు

చెంచుల్లో కాట్రాజులు కురువకిందరాజులు. చెంచుల తగువుల్లో వీరు తీర్పుచెప్పేవారట. అందుకుగాను చెంచులు వారికి మాడిన వంటకం పంపేవారు.

గడ్డలు ఉడకేనేటప్పుడు, కుండలో అడుగున పెద్దపెద్దగడ్డలు పెట్టి తరువాత చిన్నచిన్నవి పైనపేరుస్తాము. చిన్నగడ్డలు అడుగునపెడితే మెత్తగా ఉడికి సంకటి అవుతుంది. తినడానికి పనికిరాదు. లావుగడ్డలు పైనపెడితేఉడకవు. అందుకని లావుగడ్డలు అడుగునపెడతారు. అవి బాగా ఉడుకుతాయి. కుండలో నీళ్లు ఇగిరి, గడ్డలు మాడతాయి. ఈ గడ్డలు బాగాఉడికి చాలా రుచిగా ఉంటాయి. ఈ మాడిన లావుగడ్డలన్నీ కాట్రాజులు పట్టుకుపోయి తినేవారు. పదార్థాలు పాడుచేసుకోకుండా జాగ్రత్తగా వంటచేయడానికి ఇలా కట్టుబాటుపెట్టివుంటారు.

కొత్తఫలం

ఏ చెట్టు పండ్లైనా, ఎంత ఎత్తులో ఉన్నా వాటిని మాత్రం చెట్లెక్కి కొస్తారే తప్పా చెట్టుకు ఎలాంటి హాని తలపెట్టరు. తెలియని పిల్లలు ఏ మాత్రం కొమ్మనరికినాకూడా “వచ్చే సంవత్సరంఎవ్వరి పియ్యి తింటావురా!” అనివెంటనే తిడతారు. చెట్టు కొమ్మల గట్టిదనాన్నిబట్టి కొమ్మలమీదకి ఎక్కుతారు. కొన్ని చెట్లకొమ్మలు పండ్ల బరువుకే విరుగుతాయి. మరికొన్ని చెట్ల కొమ్మలు చాలా గట్టిగా ఉంటాయి.

మరీ పెలుసుగా ఉండే చెట్లకున్న పండ్లను పూర్తిగా నేలమీద ఉండి, దోటికర్రతో (డొంకెన) కొస్తారు. అవే నార చెట్టైతే అవి ఎలావున్నా కూడా ఎక్కవచ్చు మరియు పట్టుకోవచ్చు.

అడవిలో కాసే ప్రతిపండు సంవత్సరానికి ఒకేసారి పండుతుంది. కనుక ‘మనం వచ్చే సంవత్సరం ఈ కాలం వరకు బతుకుతామో లేదో తిందువురా! “కొత్తఫలం” అంటూ జానపండ్లు అందరికీ ఇంటింటికి పోయి ప్రతిఒక్కరి చేతిలోపెడతారు.

జాన పండ్లు తొలకరి వర్షాల తర్వాత వచ్చే తొలిపంట. ఈ పండ్లు ఐదు రకాలుగా ఉంటాయి. నల్లజాన, తెల్లజాన, ఎర్రజాన, సిరిజాన, తీగజాన మొదలగురకాలు ఉంటాయి. ఈ పండ్లనునల్లమల అడవిలోని పక్షులు, జంతువులు, చెంచులు ఇష్టంగా తింటారు. వీటి రుచులు తీపి, వగరు, మరియు పులుపు కలిపి ఎంతో రుచిగా ఇంకా, ఇంకా తినాలి అనిపించేలా ఉంటాయి. పండుకు పీచు, గింజలు ఎక్కువగా ఉంటాయి.

ఈతపురుగు

పూర్వపురోజుల్లో అడవిలోని పంటలు అడవిపండ్లు ఏ ప్రాంతంలో ముగినవో చెంచుపిల్లలు ఈతపురుగు ద్వారా తెలుసుకొనేవారు. ఇది అడవిప్రాంతంలో దొరుకుతుంది. అడవికి పోయేముందు పిల్లలు అందరూ ఒకచోట చేరి ఆ పురుగును పండ్లు ఏ ప్రాంతంలో ముగినాయి అని అడుగుతారు. అప్పుడు ఆ పురుగు తన తలను అన్ని దిక్కులకు తిప్పి పండ్లు ఉండే దిక్కుకు వాలుతుంది. ఇదేవిధంగా ఐదుసార్లు అటువైపు వాలితే అటువైపు పోతే ఆ ప్రాంతంలో పండ్లు, కాయలు బాగా కాసి ఉంటాయి. ఆయా కాలంలో దొరికే పండ్లు, కాయలను తెలుసుకోటానికి ఈ విధంగా అన్ని కాలాల్లోనూ ఈ ఈతపురుగును అడుగుతుంటారు. ఈ పురుగు ఈతకాయ ఆకారంలో, అదే రంగులో ఉంటుంది. పురుగు పైభాగం పట్టుకుని కింద కొనభాగం అన్ని దిక్కులకు తిరిగి ఒక్కోసారి సక్కుగా నిలుస్తుంది. అటువంటప్పుడు ఎక్కడ పండ్లులేవని అర్థం. అన్ని దిక్కులకు వాలితే ఆప్రాంతం మొత్తం పంట సమృద్ధిగా పండినట్లుగా తెలుస్తుంది. చాలావరకు ఇది యదార్థంగా తెలుపుతుంది. వేసవిలో, తొలకరిలో, చలికాలంలోనూ అడవి పంటలు ఎక్కువగా వస్తాయి. ఈ కాలాలలో ఈ పురుగులు ఎక్కువగా ఉంటాయి. వీటిని అడిగేది ఇదే సమయాలలో.

ఆహారం...

చెంచులు తినే ఆకులు

విప్పపూలు *Mohua, Bassia latifolia*

పాలకూర *Spinach wild, Trianthema crystallina*

చెంచలకూర *Sonchal Sag, Malva Parviflora*

డేలకాయచెట్టుఆకులు/కొండరేగిఆకులు *Jujube tree, Zizyphus mauritiana*

గుర్గుకూర *Sinduarsag wild, Allmania nudiflora/ Heliotropium indica*

బొద్దికూర *Osyris peltata*

చిరుకూర *Amaranthus polygonoides*

దాదిరికూర *Deodar, Erythroxylon monogynum*

తుమ్మికూర *Phlomis indica*

పొన్నగంటికూర *Ponnaganni, Alternanthera sessilis*

అటికమలైకూర	అడవిపుల్లకూర	ఏడాకులకూర	బదాకుల చెట్టుకూర
కామెర్లకూర	కొప్పికూర	గంగిరెద్దుకూర	గిన్నెంగికూర
గొల్లదానికూర	చాయకూర	తలంకూర	దూసరకూర
నేలబచ్చలికూర	నెమిలిఆకుకూర	పెద్దమానుఆకు	బంకకూర మొల్లకూర

చెంచులు తినే కాయలు

మాడపుకాయ *Platter leaves, Bauhinia vahlii*

కొండరేగుకాయ *Jujube tree, Zizyphus mauritiana*

ఎర్రదొండ *Kundru, Momordica monadelpha*

జానకాయ *Arum sylvatica*

శీతాఫలంకాయ *Seethapal, Anonoa squamora*

నక్కిరికాయ *Nisroha, Cordia myxa*

మేడికాయ *Figs, Ficus glomerata*

రాగికాయ *Pipal fruit, Ficus religiosa*

అడవికందికాయ *Rhynchosia suaveolens*

అడవిపుల్లమామిడి *Hill Mango, Protium caudatum*

అడవిబీరకాయ *Luffa acutangula*

అల్లికాయ *Memecylon umbellatum*

ఇల్చికాయ

ఈతకాయ *Date Sugar Palm, Phoenix sylvestris*

ఉలిందకాయ *Diospyros chloroxylon*

ఉసిరికాయ *Amalaki, Goose-Berry, Emblica officinalis*

ఊడ్గకాయ, ఊడుగచెట్టు *Hill Sack Tree, Stone Mango,*

Alangium salvifolium

ఎర్రతబ్బిసచెట్టు *Konda Tamara, Kateera-Gum, Sterculia urens*

ఎలవరికాయ

కండ్రుకాయ

కరకకాయ

కలువకాయ

కలువపూత

కుక్కబెద్దికాయ *Mad Fig, Ficus hispida*

కొరివికాయ

గుదరింగకాయ

చిన్నజానకాయ

చిన్న, పెద్దకాశికాయ

చిన్న, పెద్దగొట్టంకాయ

చిన్న, పెద్దపాలకాయ

చిన్న, పెద్దబుడ్డకాయ

చిన్న, పెద్దనేరుడు

చిన్నబోట్కరి

చేదుకలువ

జమ్మికాయ

జువ్వికాయ	నూలపోతుకాయ	బంకనేరేడు
తబీసికాయ	నెమిలికాయ	బండతాటికాయ
తామరకాయ	నెమ్మికాయ	బలపకాయ
తామరపూత	నెల్లికాయ	బుడ్డజానకాయ
తియ్యమామిడికాయ	నేరేడుకాయ	బెచ్చలవ్వకాయ
తునికికాయ	పరగోగుపండ్లు	బెద్దిగడ్డకాయ
తులకదుద్దురుకాయ	పరికికాయ	బొక్కికాయ
తెల్లమొయ్యినేరేడు	పసురుకాయ	మారేడుకాయ
దేవదారుకాయ	పిచ్చుకకాయ	మెల్లికాయ
ధెన్బుకాయ	పెద్దకండ్రుకాయ	నాలుకమెల్లికాయ
నల్లజామకాయ	పెద్దకలువకాయ	మొలకకాయ
నల్లబలుసుకాయ	పెద్దజానకాయ	రెప్పలకాయ
నల్లమొయ్యి	పెద్దబుట్టకాయ	పెదరెప్పలకాయ
నాగజెముడుకాయ	పెద్దబొడుపు	విప్పికాయ
నార్గుడుకాయ	పొవికికాయ	శిల్లకాయ

చెంచులు తిన్న కాయలు

అందుగ	గార	నర్లింగ్
అగ్గిపచ్చారి	గిట్టగెనుపు	నల్లకృష్ణ
అడవి నల్లపసుపు	గిలిగింద	నల్లతుమ్మ
అత్తపత్తి	గుమ్మడి	నాగముష్టి
ఆరి	గురుడు	నారవేప
ఉమ్మెత్త, నల్లఉమ్మెత్త	గూబదాడి	నిద్రమాను
ఎర్రమద్ది Terminalia arjuna	గొటి	నెర్దిమాను
ఎర్రబల్లుడు	చింపకాయ	నేలతంగడి
ఎలకనెక్కరి Brahmin Poison Nut, Partridge	జాల	నేలఉసిరి
pea-Climbing, Olax scandens	జావురి	టేకు
ఎల్తురు	జిట్రేగి	పచ్చారి
ఏగిస	తంగెడు	పల్లెర
ఏరుసెనగ	తాండ్ర	పాముదొండ
కానుగ	తిక్కగుమ్మడి	పాలబరికి
కారుమునక్కాయలు	తిక్కబీర	పిల్లర
కుక్కతులసి	తిక్కసార	పెంటేగి
కృష్ణకాయ	తులుకుమాను	పెద్దతంగెడు
కెలిమి	తుమ్మ	పెద్దపాలబరికి
కొండగోగు	తెల్లకృష్ణ	పొరటి
గచ్చకాయ	తెల్లతుమ్మ	ఫిరంగి
గజ్జికాయ	దెర్సిన	బండజువ్వి

బల్లుడు	ముక్తిరేను	రేల
బుడ్డుబుడుసు	ముష్టి	విక్కి
బొటకరి	మేకపండ్లతీగ	సింద
బొడ్డుపీరడ	మైనపుతీగ	సోమి
బ్రహ్మమేడి	మోదుగ	శిరుమాను
మంగ	యాకిరింతతీగ	శెలకుంకుడు
మద్ది	రుద్రగెనుపు	

చెంచులు తినే అడవిగడ్డలు

అడవిగెన్నుగడ్డ	ఈతగడ్డ	ఎలవరిగడ్డ
కణితిగడ్డ	కలువగడ్డ <i>Waterlilly root</i>	కిందలిచెవులుగడ్డ
గంపెనగడ్డ	గడ్డిబెచ్చలగడ్డ	చేదుకలువగడ్డ
తామరగడ్డ	పందిగడ్డ	పుల్లతీగగడ్డ
భూచక్రగడ్డ	బెచ్చలవగడ్డ	బెల్లంగడ్డ
నూలగడ్డ	నూలపోతుగడ్డ	

చెంచులు తినని గడ్డలు

అడివిఎర్రఉల్లిగడ్డ	అడవిచిన్నఉల్లిగడ్డ	అడివిచిన్నతెల్లగడ్డ
అడివితెల్లగడ్డ	అడవిపెద్దఉల్లిగడ్డ	ఎలకచెవులగడ్డ
కొండముచ్చుగడ్డ	గరగండగడ్డ	గుర్రపుగెట్టు
చిన్నభూచంద్రగడ్డ	పందిగడ్డ	పందిదుంపగడ్డ
పందిపుత్తిగడ్డ	పిన్నెరగడ్డ	భూచంద్రగడ్డ

చెంచు ప్రాంతాల్లో దొరికే తుంగ గడ్డలు

గట్టితుంగ, చప్పుతుంగ, తీయతుంగ, పందితుంగ, పాలతుంగ, పెద్దతుంగ, మంచితుంగ, మామూలుతుంగ. గడ్డలు బాగా ఉడికిన తరువాత పొయ్యికింది కొరివితీసి గడ్డలకుండ చుట్టూ మూడుసార్లు తిప్పి, ఉడికిన గడ్డలమీద పొడుస్తారు. ఏమైనా దిష్టి తగిలితే పోతుందని, గడ్డల వెంట దయ్యం వచ్చి ఉంటే పోతుందని వారి నమ్మకం.

ముష్టి ఇగుర్లు: వీటిని నూరి ముద్దచేసి తింటే అరగంటలో మనిషి చనిపోతాడు. దీనికి బెల్లం, చిటికెడు సున్నం, ఒంటిఉల్లిపాయ కలిపి నూరి అంగుళంసైజు మాత్రచేసి మింగితే పదినిముషాల్లో చనిపోతాడు. ఇది మింగిన ఐదునిముషాల్లో చింతపులుసు మింగిస్తే విషం విరిగిపోతుంది.

బంకనేరేడు(మారేడు): ఈ కాయలను పరగడుపున తింటే వాంతులు అవుతాయి.

ఎరవాలుగడ్డతీగ: పందులు ఇష్టంగాతినే తీగ, చెంచులు ఉడికించి తింటారు. దీనిని తవ్వడం కూడ చాలాసులువు. ఈ తీగలు నేల పైపొరగుండా పోతాయి. వీటిని తింటే వాపులు, మూత్రసంబంధ వ్యాధులు, వొంట్లో నీరు తగ్గిస్తుంది.

అడవి గడ్డలు

నేలతాటి	ఇది వర్షాకాలములో ఎక్కువగా దొరుకుతుంది.
జల్లటాయగడ్డ	ఇది ఎక్కువగా వర్షాకాలంలో దొరుకుతుంది. ఈగడ్డను బాగా కడుక్కొని తినాలి. ఆరోగ్యానికి చాలా మంచిది.
గంజీలుగడ్డ	ఇది వర్షాకాలంలో దొరుకుతుంది. దీనిని ఎక్కువ అడవి పందులు తింటాయి.
పెద్దగంజీలగడ్డ	ఇది వర్షాకాలంలో దొరుకుతుంది. దీనిని అడవి పందులు తింటాయి. మనుషులకు రుద్దితే నవ్వుపెడుతుంది.
ఈతగడ్డ	ఇది ఎండాకాలంలో దొరుకుతుంది.
నేలఈతగడ్డ	ఇది వర్షాకాలంలో దొరుకుతుంది. దీనిని కొట్టుకొని తింటారు. ఆరోగ్యానికి మంచిది.
నక్కపీతిగడ్డ	ఇది వర్షాకాలంలో దొరుకుతుంది. ఈగడ్డను ఉడకబెట్టి చల్లగా అయిన తర్వాత తాగాలి. శరీరానికి చలువనిస్తుంది.
సేవగడ్డ	ఇది వర్షాకాలంలో దొరుకుతుంది. ఈగడ్డను తీసుకువచ్చి బిళ్ళలు వడపోసి జాలువారే నీటిలో పెట్టవలెను. ఇలా మూడురోజులు ఉంచవలెను. అప్పుడు ఆ గడ్డకు వున్న చేదు మొత్తం పోతుంది. అప్పుడు ఉడుక పెట్టుకొని తింటారు.
పల్లతీగగడ్డ	ఇది వర్షాకాలంలో దొరుకుతుంది. ఈగడ్డను ఒండుకొని తింటారు.
మగసిరిగడ్డ	ఇది వర్షాకాలంలో దొరుకుతుంది. మగవాళ్ళకు మగతనం లేకుంటే ఈగడ్డను తెచ్చుకొని చెట్లను కలిపి తింటే వాళ్ళకు మగతనం వస్తుంది.
శాగమట్టిగడ్డ	ఇది వర్షాకాలంలో దొరుకుతుంది. ఈగడ్డను సల్లల ఊట బెట్టుకొని తాగవలెను. ఇది జ్వరానికి, కామెర్లకు పనిచేసి వెంటనే తగ్గుతుంది.
చెంచుగడ్డ	ఇది వర్షాకాలంలో దొరుకుతుంది. ఈగడ్డను కురుతోగాని, గడ్డపారతోగాని తవ్వి తెచ్చుకుంటారు. దీనిని ఉడుక బెట్టుకొని తింటారు. అలాగే దీనిని అమ్ముకొని జీవిస్తారు. కానీ ఈగడ్డ ఎంతో శ్రేష్టమైనది. ఈగడ్డను పత్రి జాతులవారు కాల్చుకొని కూడ తింటారు.
ఎలువరిగడ్డ	ఇది ఎండాకాలంలో దొరుకుతుంది. దీనిని ఉడుకబెట్టుకొని లేక కాల్చుకొని తింటారు.
నూలగడ్డ	ఇది ఎండాకాలంలో దొరుకుతుంది. ఈగడ్డను లేత గడ్డప్పుడు తెచ్చుకొని తింటారు. ముదురు గడ్డను ఉడుకబెట్టుకొని తింటే, విసర్జనం కొంచెం కష్టంగా ఉంటుంది. కానీ చాలామంచిది.
చిన్నకలువగడ్డ	ఎండాకాలంలో ఈ గడ్డలు చెరువులో ఉంటాయి.
పెద్దకలువగడ్డ	వీటిని ఉడుకబెట్టుకొని తింటారు. పుష్టిరోగానికి చాలామంచిది.
తామరగడ్డ	ఎండాకాలంలో ఈగడ్డ చెరువులో ఉంటుంది. చాలా పొడవుగా ఉండి బోరలుబోరలుగా ఉంటుంది. దీనిని ఉడుకబెట్టుకొని తింటారు.
దుంపగడ్డ	వర్షాకాలంలో ఈ దుంపగడ్డ చాలా చిన్నగా గుండుగా ఉంటుంది.
తోడేటిగడ్డ	వర్షాకాలంలో ఈ తీగను మొలకగా ఉన్నప్పుడే తవ్వవలెను. ఈగడ్డ మన మొడం గడ్డలాగ ఉంటుంది. దీనిని ఉడుకబెట్టుకొని తింటే ఆరోగ్యానికి చాలామంచిది.

- చిన్నగుడుపార్లగడ్డ వర్షాకాలంలో ఈగడ్డను తవ్వుకొని తెచ్చి బాగా కడిగి ఎండబెట్టవలెను. బాగా ఎండిన తర్వాత మెత్తగా పొడి కొట్టి రోజూ టీలో వేసుకొని తాగితే ఆరోగ్యానికి మంచిది.
- పెద్దగుడుపార్లగడ్డ వర్షాకాలంలో ఇది కూడ ఈవిధంగా చేయవలెను.
- మాదెనకొమ్ముగడ్డ ఈ గడ్డ ఎండాకాలం, వర్షాకాలంలోనూ దొరుకుతుంది. ఈ గడ్డను స్టోర్లో అమ్ముకొంటారు. కానీ ఇది కిలో రూ.80/-లు చొప్పున అమ్ముతారు.
- పిల్లసరగడ్డ ఇది ఎండాకాలంలో దొరుకుతుంది. ఈ గడ్డలు గిరిజన్ కార్పొరేషన్కు అమ్ముతారు. దీనికి కిలో రూ.8/-లు ఇస్తారు.

పుట్టకోకులు (పుట్టగొడుగులు)

చెంచులు తినే పుట్టకోకులు: మంచిపుట్టకోకులు, వెదురు పుట్టకోకులు, నెమిలిఅడుగు పుట్టకోకులు, జున్ను పుట్టకోకులు, పుట్టకూడుకోకులు, గుమ్మికోకులు.

చెంచులు తినని కోకులు : తిక్కపుట్ట, పందిపుట్ట, తిక్కనెమిలి, గడ్డిపుట్ట, నల్లబట్ట ఎర్రబట్టపుట్ట.

నల్లమలలో పుట్టకోకులు తొలకరివానలతో రావడం ప్రారంభమౌతుంది. ఇవి దసరా, దీపావళివరకు వస్తుంటాయి. తొలకరిలో ఉరుములు ఉరిమి కొద్దిగా చినుకులుపడ్డప్పుడు ముందుగా వచ్చేవి పుట్టకోకులే. ఉరుములు ఉరిమితే, పుట్టకోకులు వస్తాయని చెంచుల అనుభవం. ఈ పుట్టకోకులను చెంచులు బాగా తింటారు. ఎక్కువగా దొరికితే ఎండబెట్టి. అవసరమైనప్పుడు కూర వండుకు తింటారు. ఇవి పచ్చికాడలు, తియ్యగా ఉంటాయి. పై గొడుగుల్లా ఉన్నవాటిని కూరవండుకోడానికి తీసుకువెళతారు. వీటి కాడలు తినడం అలవాటు లేనివాళ్లు, మొదటిసారిగా తిన్నప్పుడు నోటిలో నీళ్లాడిరి వాంతికొచ్చినట్టు ఉంటుంది. దీన్ని చెంచులు 'గుండెలో ఎడేసుకుని రావడం' అని అంటారు.

వానలుపడ్డాక వర్షాలబట్టి రకరకాల స్థలాల్లో మొలుచుకు వస్తాయి. పుట్టమీద, వెదురుగుమ్మలమీద, మానులమీద, మానుకొమ్మలమీద, ఎండి పడిపోయిన చెట్లమొద్దుల మీద, కాళి కొంతవరకే ఉన్న ఎందుచెట్ల మొద్దులకు పుట్టుకొస్తాయి. ఆయా స్థలాలనుబట్టి కోకులను రకరకాల పేర్లు పెట్టి పిలుచుకుంటారు. కోకుల్లో మొదటిదశను 'బుడమ' అంటారు బుడమ విచ్చుకుంటే 'కోకు' అవుతుంది.

(పుట్ట)కోకుల్లో రకాలు : పుట్టకోకులు, గుమ్మికోకులు, తిక్కకోకులు, మానుకోకులు, జున్నుకోకులు లేదా పాలకోకులు, పూతకోకులు.

పుట్టకోకులు

ఇవి ఎర్రగా ఉండే ఎత్తు ప్రదేశాలలో మాత్రమే వస్తాయి. ఎర్రటిపుట్టల మీద, దిబ్బలమీద, భూమి వదులుగా ఉండే ప్రాంతాలలో, చెదలు పట్టిన ఎర్రటి దిబ్బలలో వస్తాయి. ఇవి బాగా తెల్లగా ఉంటాయి. ఇది పాలకోకు మాదిరిగా కనిపిస్తుంది. కానీ, ఈ రెండింటికీ తేడా ఏమిటంటే, పాలకోకు అయితే ఒకటే లేస్తుంది. పుట్టకోకు అయితే కుప్పలుకుప్పలుగా లేస్తాయి. ఒకటే విచ్చి ఉండటం చూసి, అడవిలో అలావెళ్లి తిరిగి ఇలా వచ్చేసరికి, మొగ్గలు కుప్పలుకుప్పలుగా భూమిని చీల్చుకుని పైకివచ్చి విచ్చుకుని ఉంటాయి. ఇవి మొగ్గగా ఉన్నప్పుడు పచ్చివి తింటారు, వండుకు తింటారు. ఎక్కువగా ఉంటే వాటిని దాచుకోవడానికి, కోకును చీల్చి అందులో ఉన్న తెల్లని సన్నపురుగులను దులిపి ఎండబెట్టి దాచుకుంటారు. పచ్చివాటికి త్వరగా పురుగు పడుతుంది. ఉదయం బాగున్నా, సాయంత్రానికల్లా పురుగు పుట్టవచ్చు. అందువల్ల మొగ్గగా ఉండగానే పీక్కుతింటారు. దీనికాడ చేతిబొటనవేలుకంటే లావుఉండి పొడవు భూమిలోపలకు మూరెడులోతువరకు ఉంటుంది(పోతుంది).

కానీ భూమిలోపలకి పోయినభాగం కొద్దిగా గట్టిగా ఉంటుంది. కాడలలోపల మాత్రం లోట్టగా ఉంటుంది. దీంట్లో గుఱ్ఱలాంటిది ఉండదు. అందుకే గట్టిగా ఉంటుంది. దీనికాడను చీల్చుకొని తింటారు. ఎండబెట్టుకుని దాచుకుంటారు. మొగ్గతొడిమ గొడుగు భాగం బాగా తియ్యగా ఉంటుంది. కిందికివెళ్లేకొద్ది తీపి తగ్గుతుంటుంది. చివరిభాగం చప్పగా ఉంటుంది. గొడుగు అరంగుళంనుండి అంగుళంవరకు బాగా మందంగానే ఉంటుంది. విచ్చితే అరలుఅరలుగా ఉంటుంది. పచ్చివైనా, ఎండబెట్టినవైనా మొత్తం తింటారు. చెంచులు ఎక్కువ ఇష్టపడి తినే కోకులు ఇవే.

గుమ్మికోకులు

ఇవి ముల్లెంకోకులు, గుమ్మికోకులు అని రెండు రకాలు.

ముల్లెంకోకులు : ఇవి పచ్చివి తిన్నా, కూరవండుకునితీన్నా గట్టిగా ఉంటాయి. ఎండబెట్టిన మాంసంలాగ ఉంటాయి. ఇవి ముల్లెం

వెదురుగుమ్మ మొదలులో లేస్తాయి. దీనికాడ ఎత్తు పెరగదు. మిగతావాటికంటే కొద్దిగా పొట్టిగా ఉంటుంది. గొడుగు వెడల్పుగా ఉంటుంది. దీన్ని చెంచులు పెద్దగా తినరు.

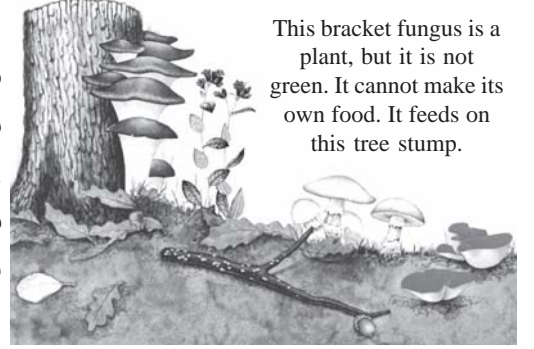
గుమ్మికోకులు : ఇవి శాసనం వెదురుగుమ్మ మొదళ్లలో లేస్తాయి. దీనికాడ కొద్దిగా బారుఉండి, గొడుగు బాగావెడల్పుగా ఉంటుంది. దీన్ని తింటే ముల్లెంకోకులకంటే గట్టితనం కొద్దిగా తక్కువ ఉంటుంది. రెండూ రుచిగా ఉంటాయి. ఇవి ఎక్కువగా ఇష్టపడరు. మిగతావి లేకపోతే మాత్రమే ఇవి తింటారు. అడవికి పోయేటప్పుడు దారిలో ఇవి కనబడితే పీక్కు తింటారు. తొలకరి కోకులనుకూడా పీక్కుతింటారు. రెండింటిని ఇంటికి తెచ్చి వేరువేరుగా వండుకుంటారు. రెండింటిని కలిపిమాత్రం వండుకోరు.

తిక్కకోకులు

దీనికాడ మూడుఅంగుళాలబారు ఉండి గొడుగు బాగా పెద్దగా అరచేతిమందం పైన వెడల్పుగా ఉంటుంది. ఇవి తినరు.

మాసుకోకులు

ఇవి చెట్లమొదళ్లలోను, తొర్రలకు దగ్గరగాను ఏర్పడతాయి. నర్సింగమానుకు ఎక్కువగా వస్తాయి. నర్సింగ చెట్టుకు వచ్చిన కోకును, కుక్కలకు వచ్చే జబ్బులకు మందుగా వాడతారు. విరిగిన పాతచెట్లకు, ఎండినమొద్దలకు, కట్టెలకు, చెట్లపైనకూడా వస్తాయి. వర్షం కురిసినపుడు విపరీతంగా పెరుగుతాయి. సిరుమాను చెట్లకు కూడా వస్తాయి. ఇవి ఎక్కువగా వట్టిమొద్దలు, ఎండిపోయిన మొద్దలు నిలబడి పడిపోయి ఉన్నవాటిమీదే వస్తాయి.

జున్నుకోకులు/ పాలకోకులు

వీటిని పచ్చివే తింటారు. దీనికాడ అరంగుళం ఎత్తుండి పెరుగుతుంది, బుడిపె ఉంటుంది, గొడుగురాదు, పురుగు పట్టదు. మొత్తం తెల్లగా ఉంటుంది. కోకులోపల పొడిపొడిగా ఉంటుంది. ఇది దారులవెంట ఎక్కడంటే అక్కడ వస్తాయి. దీన్ని తినకుండా వదిలేస్తే ఎండిపోయి నల్లగా అవుతుంది. వేలితో కొడితే బూడిదలాగా రాలుతుంది. అడవిలో నడచిపోయేటప్పుడు బండలమీద దీనితో గీసి గుర్తులుగా పెట్టుకుంటారు. వీటితో చిన్నపిల్లలు బాగా ఆడుకుంటారు. పిల్లలు ఈ ఎండిన కోకును ఇరువైపులా చేతులుపెట్టి ఒక్కసారిగా కోకును టప్మని కొడతారు. ఇది పెద్దగా టప్మంటూ శబ్దంచేసి నల్లగా పొడరులాగా వస్తుంది. చిన్నపిల్లలు ఈ కోకులతో వళ్లంతా గీసుకుని, పూసుకుని చిలిపిచేష్టలతో ఆడుకొని తర్వాత వొళ్లు కడుక్కుంటారు. ఇవి ఎండబెట్టడానికి పనికిరావు. కాబట్టి పచ్చిగా వున్నప్పుడు గొడుగును మాత్రమే తింటారు. కాడను తినరు. వీటిని ఏ జంతువులు తినవు. ఇది ఒంటరిగా పెరుగుతుంది. దూరం దూరంగా ఇవి పెరుగుతాయి. మెత్తటి ప్రదేశాల్లో లేస్తాయి. భూమిలోకి లోతుగా పోతుంది. ఇది మొగ్గలాగానే ఉండి మొగ్గలాగానే ఎండిపోతుంది. విచ్చుకోవడం ఉండదు. దీన్ని బుడిపెను విచ్చి చూస్తే 'బరె జున్ను'లాగ 'పాల ఐస్'లాగ ఉంటుంది.

ఫూంత కోకులు

ఇవి రెండుమూడు రంగులు ఉంటాయి. నల్లగాను, పసుపురంగు, ఆకాశరంగుల్లో ఉంటాయి. ఇది ఎత్తు పెరుగుతుంది. గొడుగులోపలి భాగం కాడ నల్లగా ఉంటాది. గొడుగుపై భాగం నలుపు తెలుపు కలిసి ఉంటాయి. దీని గొడుగు మందం తక్కువ ఉండి పల్చగా ఉంటుంది. ఇది సుమారు ఏడుఅంగుళాలవరకు ఎత్తు పెరుగుతుంది.

దీనికి చెట్టుకున్నట్టు సన్నసన్నగా వేర్లుంటాయి. ఇందులో ఇంకోరకం చిన్నగా అంటే, రెండుఅంగుళాలు ఉండి గొడుగు పెద్దగా ఉంటుంది. ఇందులో తెల్లవికూడా పై లక్షణాలతో ఉంటాయి. కానీ, వీటిని తినరు. రెండుచేతుల మధ్యపెట్టి రుద్దితే మొత్తం కరిగిపోతుంది. కాడ గొడుగు ఆనవాలుకూడా ఉండదు. ఇది ఎండిపోయిన తర్వాత చేతులతో కొడితే టప్మని శబ్దం వచ్చి పొడరులాగా అయి చేతులు నల్లగా మారిపోతాయి.

కూర వండుటం

కోకులను ఉప్పు, కారం, పసుపు వేసి వండుతారు. చాలా రుచిగా ఉంటుంది. కూరని రాగిరొట్టెల్లో ఎక్కువగా తింటారు. ఆయా కాలాలనుబట్టి వాటి పేర్లు పిలుచుకుంటారు. అవి.. తొలకరికోకులు, దసరాకోకులు, దీపావళికోకులు. పుట్టుకోకులను తినడానికిగాని, వండుకోవడానికిగాని ఉపయోగించేముందు, కోకును మధ్యకు నిలుపుగా చీల్చి దాంట్లో ఉన్న తెల్లటి సన్ననిపురుగులను శుభ్రంగా దులిపి వాడతారు. అలా దులిపిన పురుగులను చిన్న గాజుసీసాలో (ఇంజక్షన్ బాటిల్ లాంటిది) వేసి మూతపెట్టి గుడిసెలో దాచిపెట్టుకుంటారు. వారం పదిరోజులకు ఆ పురుగులన్నీ నీళ్లలాగా మారిపోతాయి. ఆ నీళ్లను కండ్లకలకలకు మందుగా వాడతారు. ముఖ్యంగా వేసవిలో కండ్లల్లో ఈ నీటిని రెండుచుక్కలు వేస్తే కండ్లకలకలు తగ్గిపోతాయి.

గడ్డి - గాదం

నల్లమలకొండలు, అక్కడ పెరిగే రకరకాల గడ్డి, అటు వన్యప్రాణులకు, ఇటు చెంచులకు ప్రాణాధారం, జీవనాధారంగా ఉంటూ వస్తోంది. నల్లమలకొండల్లో దొరికే అనేక రకాల గడ్డిలో ప్రధానమైనవి.

1. ఏడుముళ్లగడ్డి	2. నాండ్రగడ్డి <i>Ischaemum laxum</i>	3. దర్భగడ్డి <i>Eragrostis cynosuroides</i>
4. కాశగడ్డి/ నూనెగడ్డి	5. సిరిగింతగడ్డి	6. చేదుబోదగడ్డి <i>Cymbopogon Coloratus</i>
7. తుంగగడ్డి <i>Cyperus genus</i>	8. గరకగడ్డి	9. పీచుగడ్డి
10. కోతగడ్డి/ బుర్రగడ్డి	11. ఈతగడ్డి (నేలఈతగడ్డి)	
12. దూడగడ్డి (మెత్తనిగడ్డి)	13. ఎర్రగునుగుగడ్డి (రాగులుఇచ్చే గడ్డి)	
14. కొండశామగడ్డి <i>Panicum repans</i> (ఒరగలు ఇస్తుంది గడ్డి)		
15. పిట్టకాలుగడ్డి <i>Eleusine aegyptiaca</i> (చెరువుల్లో వాగుల్లో ఉండేది-కొర్రలు వస్తాయి) వగైరా.		

బరకల్లో, వాలుల్లో, పల్లపుప్రాంతాల్లో, వాగులు, చెలములు, ఏటిగట్ల వెంట, ఇసుకప్రాంతాల్లోనూ నిత్యం పచ్చదనంతో కళకళలాడుతూ తలఊపేది గడ్డిమాత్రమే. చెట్లు సరికివేస్తుండడంతో, గడ్డికూడా 'కోత'కి గురవుతుంది. ఈ కారణంగా కొన్నిరకాల గడ్డిమాత్రమే ఇప్పటికి నిలిచివుంది.

దిగువ ప్రాంతాలనుంచి సుగాలీలు, గొల్లలు, వందల వేలసంఖ్యలో ఆవులు, బర్రెలు, మేకలు, గొర్రెలను తోలుకొస్తూ గడ్డిపరక మిగలకుండా చేస్తున్నారు. ఇందువల్ల వన్యప్రాణులకు ప్రాణసంకటం ఏర్పడింది. ఆవులు, గేదెలు, ఒకటి రెండు రోజులుమేసి వెళ్ళడం కాదు- చూడితో వున్న ఆవులు ఈనేవరకు, అంటే కొన్నినెలల తరబడి మేపుతూ వాటి రక్షణకోసం పులుల్ని చంపేస్తూ వాటిసంఖ్య కనుమరుగయేలా చేస్తున్నారు. ఇక సంవత్సరం పొడవునా సీజన్ బిబ్బి పచ్చగడ్డి, ఎండుగడ్డి కోసి బండ్లకి ఎక్కించి, అమ్ముకునేవారి సంఖ్య ఎక్కువయింది. వీరికి అటవీశాఖ నిబంధన లేవీ వున్నట్టు లేవు. గడ్డికోసేనెవంతో చిన్నతరహా కలపేతర అటవీఉత్పత్తులు, ఇతర ఫలసాయాన్నీ దోచుకుపోతున్నారు. గడ్డిమాటున భారీగా కలప తరలించుకుపోతున్నారు.

“ఊబగడ్డో ఉడుముబలిసె - కారుగడ్డో కముజుబలిసె

కనుమపల్లి కట్టమింద - కావీచీరా పడుచుపలికె”

తరతరాలుగా చెంచుల జీవకకు గడ్డితో సంబంధం ఉంది. సాధారణంగా తిండి, ముఖ్యంగా, వేట దొరకని నాడు రకరకాల ఆకులు, కాయలు, గడ్డలు వేసవిలో గడ్డి ఇచ్చేవిత్తనాలు - తైదలు, రాగులు, ఒరగలు, కొర్రలతో కొర్రబువ్వ, రాగిసంకటి, ఒరగబువ్వ మొదలయినవి చేసుకుని తినిబతికే చెంచులకి ఇవన్నీ క్రమంగా కరువై, నేడు బియ్యం, జొన్నలు, సజ్జలు మొదలయిన (అ)నాగరికపు అలవాట్లు, ఆర్థిక అవసరాలు పెరుగుతున్నాయి.

తొలకరిగడ్డితో పులకరించే వేట : ఏటా ఏప్రిల్ నుంచి జూన్ వరకు వుండేగడ్డిని 'తొలకరి గడ్డి' అంటారు. వర్షాలు కురిసి అడవి పచ్చగా వుంటుంది. చెంచుల 'సికారీ'కి తగిన సమయం ఇది. ఎందుకంటే ఈ తొలకరిగడ్డి కొంచెం పెరిగి ఎండకి ఎండి చీడపడుతుంది. చీడతో చెదపురుగులు పెరుగుతాయి. ఉడుములు పెరుగుతాయి. చెదలు ఇతర పురుగులు తిని బలిసి కొవ్వెక్కి చురుకుగా నడవలేని ఉడుములను హుషారుగా నోటకరిచితెచ్చే కుక్కలు, ఇంత సులువైన 'సికారీ' వుంటే చెంచులు ఇతర పనులకు బద్ధకిస్తారు. 'ఉడుములా కొవ్వెక్కి బలిశావు', 'కొవ్వ బల్లలు కరిగేలాగ తంతాను', 'ఎక్కువ కొవ్వపట్టి ఉడుంలాగ బలిసినావుకదరా' అని తిట్టుకుంటారు. ఉడుములకి పక్కల్లోకొవ్వ బల్లలుగా పెరిగి వుంటుంది. గడ్డికి కొవ్వపట్టడానికి గల సంబంధం చెంచులు సామెతలుగా చెబుతారు. 'నాండ్రగడ్డిమీద అన్నిజంతువులూ బలుస్తాయి, చీడగడ్డిమీద ఉడుం బలుస్తాది, ఏడుముండ్లగడ్డిమీద కణితిపోతు బలుస్తాది' అని వర్ణిస్తారు. పండులు మాత్రం శివరాత్రి, ఉగాది సమయానికి గడ్డలు బాగాతిని కొవ్వబట్టి బలిసి వుంటాయి. ముర్రిగింజలు, రకరకాల పువ్వులుకూడా

తింటాయి. ఆ తరువాత గడ్డి కాపుకు వస్తుంది. ఈ గడ్డిపూతమీద తేనె బాగాపడుతుంది గనుక 'గడ్డితేనె' అంటారు. మీటరున్నర ఎత్తుపెరిగే గడ్డి సెప్టెంబరు, అక్టోబరు నెలలు వచ్చేసరికి బాగా ఎదిగి, ఈ గడ్డి కాలిబాటల్ని మూసేసి కొత్తవారికి కంగారు పుట్టిస్తుంది. సంక్రాంతిపండుగ గడిచాక ఈ గడ్డికి ముళ్లు వస్తాయి. అప్పుడు ఏ జంతువూ దీనిని తినదు. ఫలసాయసేకరణలో, తొడిదివెదుకులాటలో ఉన్న చెంచులకు ముళ్లు విపరీతంగా గుచ్చుకుంటాయి. చెంచు స్త్రీ పురుషులు ఒంటికి కాగితాలు చుట్టుకుని తిరగవలసివస్తుంది. మార్చివరకు ఇబ్బందికరంగా ఉంటుంది. ముళ్లు రాలిపోయాక గడ్డి అన్నిఅవసరాలకు పనికొస్తుంది. ముళ్లురాలేక వాటిలోని విత్తనాలకు చీమలు వస్తాయి. వాటికి ఇవి చాలా ఇష్టం. రాలినముళ్లు చెంచులకు తెగ గుచ్చుకుంటాయి. గుచ్చుకుని విరిగినముల్లు గాయమై, చీముతోగాని బయటపడదు. ఈ ముళ్లుగుచ్చుకుంటే 'ఆనెలు' వస్తాయి. ఈ ఆనెలను పోగొట్టడానికి తొడిదిమైనం, పెద్దపెరమైనాలతో మందులు తయారు చేసుకుంటారు. చెంచులు ఎప్పుడుబడితే అప్పుడు గడ్డి కొయ్యరు. ఉగాది తరువాత ముల్లు అంతారాలిపోయాక, పున్నమి చూసి విప్పసారా జోరులో హుషారుగా గడ్డికోసి ఇంటికి కప్పు వేసుకుంటారు. అమావాస్యరోజున ఇంటిసామాను తెచ్చుకుంటారు. ఈ గడ్డి ఇంటికి బాగాపనికొస్తుంది. చేతులకు గుచ్చుకునే పీచురకంలేకుండా చూసుకుని గడ్డి కోసి తెచ్చుకుంటారు.

కాసిగడ్డినూనె వ్యాపారం : గతంలో నల్లమలప్రాంతంలో 'కాసిగడ్డి'(నూనెగడ్డి) పుష్కలంగా ఉండేది. గోడపెంట పెదగురవడు, సదరంపెంట నిమ్మలోడు బట్టీలుపెట్టి ఈగడ్డితో నూనె తీయించేవారు. 50-60 మందిని కూలీలుగా తీసుకుని గడ్డినుంచి తీసిన నూనెతో వ్యాపారంచేసి పెద్దవ్యాపారిగా చెలామణి అయ్యేరు. ఈ గడ్డి ఇసుకగడ్డలలో లేస్తాది. ఈ నూనెరుద్దితే ఎలాంటి నొప్పులైనా ఇట్టే తగ్గిపోతాయని చెంచులు చెబుతున్నారు. ఈ నూనెగడ్డిఆకును తుంచి నలిపివాసన చూస్తే ఘుమఘుమ వాసన కొడుతుంది. కాసిగడ్డి నూనె కీళ్లునొప్పులు తగ్గడానికి రాసుకుంటారు. శ్రీశైలండ్యామ్ కట్టడానికి ముందు గంగఒడ్ల వెంట ఈ గడ్డి విపరీతంగా వుండేది. ఆకాలంలో 'సూదరోళ్లు' బట్టీలుపెట్టి నూనె తీసేవారు. నిమ్మలగురవడు కాసిగడ్డిని నాశనం చేస్తున్న సూదరోళ్లని కూలీల సాయంతో తరిమికొట్టి గంగఒడ్ల మెత్తాన్ని మిరాసీగా ఏలుకుంటూ, కాసిగడ్డినూనె అమ్ముకుని, చివరికి నిమ్మల పెదగురవనికి ఇచ్చివేసేడు.

ఆరడుగుల ఆజానుబాహుడయిన పెదగురవడు ధనుర్బాణాలు, ఖడ్గం, గొడ్డలి ధరించి ఇద్దరు భార్యలతో వీరాధివీరుడుగా నిలిచి చెంచులుతప్ప సూదరోళ్లని 'పొలం'లోకి అడుగుపెట్టనిచ్చేవాడు కాదట. అతనంటే ఇతరులు అదిరిపడేవారని నానుడి. బండెడుగడ్డిని బట్టీలోవేస్తే రెండుసీసాలనూనె వచ్చేదట. ఈ నూనెను ఆత్మకూరు, నంద్యాల, కర్నూలు పట్టణాల్లో అమ్ముకునేవాడట. బాగా డబ్బు సంపాదించి దానధర్మాలుచేసి చెంచుల్ని ఆదుకునేవాడట. పెదగురవనితోబాటే నూనెగడ్డి అంతరించి పోయిందంటారు. శ్రీశైలం ప్రాజెక్టు నిర్మాణంలో గంగఒడ్ల గడ్డి ప్రాంతాలు, ఔషధ వనమూలికలున్న చెట్లు, తేనెపెరలు అన్ని మునిగిపోయాయి. మిగతా ప్రాంతంలోని ఈ నూనెగడ్డి అంతరించిపోతోంది. నూనెకోసం కాకపోయినా పాకలకి, పశువులకొట్టాలకు, పందిళ్ళకు, 'పొలం'లో మంచె కోసంకూడా గడ్డి అవసరం.

నాండ్రగడ్డి : ఈగడ్డి జంతువులన్నిటికీ ఇష్టం. కొండల్లో, మైదానప్రాంతాల్లోనూ పెరుగుతుందీ గడ్డి. మెత్తని ఈగడ్డి రుచిగా ఉంటుంది. కణుతులు,నల్లబోతులు, దుప్పలు, కొండగొర్రెలు, ఆవులు, బర్రెలు తింటాయి. బలంగా తయారవుతాయి. కొట్టాలకు, పైకప్పులకూ పనికిరాని ఈగడ్డి, మేతకి ఎక్కువగా వాడుతున్నారు.

సిగిరింతగడ్డి : వానాకాలంలో ఎక్కువగా మొలుస్తుంది. ఆవులమందలు తిరిగేచోట సంక్రాంతిసమయంలో పెరుగుతుంది. పూర్వం చెంచులు తినడానికి ఏమీ లేనప్పుడు ఈ గడ్డిగింజలను సంకటిగా, రొట్టెగా చేసుకునేవారు. ఈ గడ్డికంకులు కొర్రకంకుల్లా ఉండి, జిగటముళ్లు ఉంటాయి. ఈ కంకులను రోకలితో దంచితే కొర్రబియ్యంలాగా చిన్నచిన్న సిగిరింతగింజలు వస్తాయి. వీటినే సిగిరింతబియ్యం అంటారు. ఈ బియ్యం చాలా రుచిగా ఉంటాయి. వీటితో రొట్టెలు చేసుకుని బచ్చలికూరతోనో, దుగ్గల కూరతోనో తింటారు. ఈ బియ్యాన్నే సంకటిచేసుకుని మజ్జిగలోగాని, చింతపులుపులోగాని, పాలలోగాని కలుపుకొని తినేవారు. ఈ బియ్యాన్ని పాలు, బెల్లంవేసి పరమాన్నంలాగచేసి దేవుళ్లకి నైవేద్యం పెట్టేవారు. శ్రీశైలం మల్లన్నకుకూడా 'సిగిరింతబువ్వ' పెట్టి మొక్కివారు. దీనిలో నెయ్యివేసి తింటే చెప్పలేని రుచి. ఈ సిగిరింత గడ్డిని దేవుడిచ్చిన పంటగా భావిస్తారు. పూర్వం ఎవరి మిరాసీలో పండినపంటను ఆ మిరాసీదార్లే హక్కుగా అనుభవించేవారు.

చేదుబోద : ఇది గుబురుగ, పుల్లలుగా, పొడవుగా పెరుగుతుంది. ఈ గడ్డి లేతగా(మెత్తగా) ఉన్నప్పుడు మాత్రమే జంతువులు తింటాయి.

ముదిరితే తినవు. చిన్నారుట్ల ప్రాంతాల్లో ఎక్కువ కనిపిస్తుంది. దీనికి ముళ్లుంటాయి. ముళ్లు రాలిన తర్వాత గుడిసెలకు కప్పుతారు. కొసలు నరకకుంటే దాని ముళ్లు ఇంట్లో రాలతాయి. ఈ గడ్డితో కప్పిన గుడిసెలు ఎక్కువకాలం ఉంటాయి.

గరికగడ్డి : 'గరికతిన్నగాడిద చస్తాదిగాని గరికచావద'ని సామెత. సామెతలాగే గరిక ఎప్పుడూ పచ్చగానే ఉంటుంది. మైదాన ప్రాంతాల్లో ఎక్కువ పెరుగుతుంది. పశువులు కాలక్షేపానికి ఈ గడ్డిని నముల్తాయి. ఇది కుందేళ్లకి ఇష్టమైన గడ్డి.

చిన్నతుంగగడ్డి : ఈ రకంగడ్డికూడా ఎక్కువగా మైదానప్రాంతాల్లో పెరుగుతుంది. ఈ తుంగకు అడుగున గడ్డలుంటాయి. పైకి పెరిగిన మొలక చనిపోయినా తుంగగడ్డ మాత్రం చావదు. ఈ గడ్డలు సువాసన వేస్తాయి. ఈ గడ్డలను కొబ్బరినూనెలో వేసి కాగబెట్టి తలకురాసుకుంటే మంచివాసంతోబాటు జుత్తు బాగాపెరుగుతుంది. ఈ గడ్డలను పండులు బాగా తింటాయి. గడ్డికొసలకోసం కుందేళ్లు వస్తాయి. గడ్డి తినడానికి ఇష్టపడే ప్రతి జంతువు ఈ గడ్డిని మేస్తుంది. ఈ మెత్తని, రుచికరమైన గడ్డి, కాస్త వానపడగానే భూమిలోని గడ్డలనుంచి మొలుచుకు వస్తుంది. తుంగగడ్డలను తవ్వుకుని చెంచులు తింటారు. ఐతే ఇవి చిరుచేదుగా ఉంటాయి. తుంగచాలా మొండిది. సంవత్సరాలు గడిచినా చావదు. ఎండకు ఎండదు, వానచినుక్కి ఇట్టే మొలుస్తుంది.

గడ్డిమంటలు : గడ్డికాలిపోవడానికి, నిప్పుఅంటుకోడానికి బండలుపడి అవి రాసుకుని, కొమ్మకొమ్మ రాసుకుని రాజుకునే కారణాలుగాక ఇతరకారణాలు గమనిస్తే... ఇప్పుపూలకోసం ఇప్పచెట్టుచుట్టూ చెంచులు నిప్పుపెట్టి ఆర్పేస్తారు. సుగాలీలు చెట్లకింద నిప్పుఅంటించి ఆర్పకుండాపోతారు. చెంచులుకానివారు క్రూరజంతువులు, విషసర్పావల తమ అక్రమకలప రవాణాకు ఇబ్బందికాకుండా ఉండేందుకు గడ్డి తగలబెడతారు. ఒకచోటపెట్టిన మంట కొండంతా పాకి చాలాభాగం కాలిపోతుంది.

ఐతే పరిమితంగా, పరిమిత ప్రాంతంలో అడవిగడ్డి కాలితేనే మంచిదని చెంచులను కుంటారు. కారణం ఒకటి, రెండు సంవత్సరాలు గడ్డిసహజంగా కాలకపోతే, ఎండిన పాతగడ్డి తగలబడినప్పుడు కిందిగడ్డి వేర్లతోసహా తగలబడి మళ్లీ ఆ ప్రాంతంలో కొన్నేళ్ల వరకు ఒక్కమొలకకూడా మొలవదు. గడ్డికాలితే దాని బూడిద, మట్టి కాలి మరుసటి సంవత్సరం గడ్డి బాగాపెరుగుతుంది. అడవి అలా అక్కడక్కడ కాలడంవల్ల నేలచీలి వర్షపునీరు భూమిలోకి బాగా ఇంకుతుందని చెంచులు చెబుతారు. మొత్తంమీద అడవిలో ఒక్కొక్కచోట ఒక్కొక్క సంవత్సరం పాతగడ్డిని తగలబెట్టి, కొత్తగడ్డి వున్న ప్రాంతంలో, సమీపంలోవున్న పాతగడ్డిని తగలబెట్టకుండా వదిలేస్తారు. ఈ జాగ్రత్త వహించకపోతే 'గడ్డి ఉప్పులం' పోతుందంటారు- అంటే గడ్డి అసలుమొలవదు.

ఈతగడ్డి (నేలఈతగడ్డి) : బాగా ఎండిన ఈతచెట్టుగడ్డిని నలిపితే దూదురు దూదురు అవుతాది. ఈగడ్డి బాగా ఉపయోగపడుతుంది. తొందరగా మంట అంటుకుంటుంది. చిన్న నిప్పురవ్వ ఉన్నా పెద్దమంట పెట్టుకోవచ్చు. ఇది తొందరగా తడవదు కాబట్టి వర్షాకాలంలోకూడ మంటకు ఉపయోగపడుతుంది. గుడిసెలు వేసుకోవడానికి, సరిలో మంటరాజేయడానికి, చెకుముకితో వెలిగించడానికి ఉపయోగపడుతుంది.

అప్పట్లో గడ్డి ఉన్న స్థలాలు : కొల్లపువాగు, గజ్జలకొండ, మామిడిసెలగడ్డ, సాకలిగుండు వాగు, కప్పలజోకువాగు, మామిండ్లవాగు, పాతాళగంగ, జాతరరేవు, పెద్దాడుగడ్డ, లింగాలగట్టు, చిల్లగుండం, మల్లెలరేవు, ఉలవలగడ్డ, ఏనుగును కట్టినగుండు, యాపలపొది (మద్దిమడుగు దగ్గర), యారమాను చేను, దేవరకొండవాగు.

బీసరొడ్లు : అడవిలో ఇప్పటికీ అనేకరకాల గడ్డి గింజలు అయిన 'బీసరొడ్లు' అక్కడక్కడ ఉండే పాత కుంటలు, చెరువులు, సెలలు ఉండే చోట్లలో కనిపిస్తాయి. బయట ప్రజలు పండించే చాలా పంటలు అడవిలో నేటికీ దొరుకుతాయి.

(వడ్లపూస పర్యా, వరిపూసల గడ్డి *Coix lachrymajobi* పాచిలో ఒక రకం; వరిచేలలో ఏటా లేచి అడుగు అడుగున్నర ఎత్తు పెరిగే గడ్డిమొక్క. తిండిగింజలకోసం కొండవాళ్ళు దీన్ని పైరుచేస్తారు కూడా, దీని గట్టి తొడిమలతో కొండవాళ్ళు పూసల పూర్లను తయారు చేస్తారు. -మాండలిక వ్యవసాయవృత్తి పదకోశం)

Species of Grass

About 29 species of grass occur in this catchment. Species given below: *Amphilophis pertusa*, *Apludr aristata*, *Aristida depressa*, *Aristida Hystix*, *Aristida stacea*, *Brachiaria distachya*, *Brachiaria eruchiformis*, *Chloris barbata*, *Commelina kurzil*, *Commelina oblique*, *Cyanotis cristata*, *Cymbopogon coloratus*, *Cymbopogon ployneures*, *Cynodon dactylon*, *Cynodon barberi*, *Cyperus castaneus*, *Digitaria chinensis*, *Digitaria longiflora*, *Eremopogon feveolatus*, *Heteropogon contortus*, *Imperata cylinerica*, *Ischaamum rugosum*, *Pasapalidium flavidum*, *Saccharum arundinaceum*, *Sorghum cernum*, *Sorghum halepense*, *Sporobolus orientails*, *Sporobolus tremulus*, *Vetivaria zizanoides* Thatch grass i.e., Bodha occurs in 33% area and the fodder grasses like Nendra, Spear, Pinjaru and other species occur in 57% of the area. The highest Vol/ Ha (37 Cu,m) is attained in areas where Spear and Pinjaru grasses are predominate. The lowest volume is found in Bodha grass areas.

The quality of grass is highly nutritious. Shiema and *Heteropogon* species form major composition of palatable grasses. *Heteropogon* becomes unpalatable after rains. The total grass potential in Nallamalai catchment estimated is 3,40,000 tones (Green weight) which comes to 1,56,000 tones of dry weight.

Management Plan, Nagarjunasagar - Srisailem Tiger Reserve, 2000-2005

<i>Apluda mutica</i>	- Advi korray gaddi అడవి కొర్రయి గడ్డి
<i>Chloris incompleta</i>	- Canthari Gaddi కంఠరి గడ్డి
<i>Heteropogon contortus</i>	- Yayray gaddi, Eede gaddi, Kaseri gaddi, Dubba kaseri gaddi, Yerragoyi gaddi యయరాయిగడ్డి, ఈడెగడ్డి, కాసిరిగడ్డి, దుబ్బకాసిరిగడ్డి, యర్రగొయిగడ్డి
<i>Cynodon dactylon-Pers</i>	- Gerika Gaddi గెరికగడ్డి
<i>Cymbopogon Martini</i>	- Kachi gaddi కాచిగడ్డి
<i>Cymbopogon Coloratus</i>	- Bodhagaddi బోదగడ్డి
<i>Chionache Koenigii</i>	- Kashay guddi కాశ్యగడ్డి
<i>Oplismenus</i>	- Kodi juttu gaddi, Konda anthrica gaddi కొడిజుట్టుగడ్డి, కొండ అంత్రికగడ్డి
<i>Phragmites</i>	- Kulpa gaddi కుల్పగడ్డి
<i>Ischaemum pilosum</i>	- Kundara gaddi కుందరగడ్డి
<i>Pennisetum</i>	- Nakka-toka gaddi నక్కతోకగడ్డి
<i>Paspalum scrobiculatum</i>	- Nita ari gaddi, Arikelu నిటారిగడ్డి, అరికలు
<i>Echinochloa colonum</i>	- Otha gaddi, Kaproda gaddi ఊతగడ్డి, కాప్రోడగడ్డి
<i>Chrysopogon montanus</i>	- Pedda Pala, Bogray Gaddi, Gurra batto Kelu పెద్దపాలగడ్డి, బొర్రెగడ్డి, గుర్రబాటెకీలు
<i>Aristida adscensionis</i>	- Pilli-Biser gaddi పిల్లిపెసర గడ్డి
<i>Saccharum spontaneum</i>	- Rellu gaddi రెల్లుగడ్డి
<i>Paspalidium flavidum</i>	- Uda gaddi ఉదగడ్డి
<i>Eragrostis uniloides</i>	- Udara gaddi ఉదరగడ్డి
<i>Vetiveria, zizanoides</i>	- Wuttee or Wuttay gaddi వట్టివేరుగడ్డి
<i>Setaria verticillata</i>	- Sigirintha gaddi సిగిరింతగడ్డి

...Flora of Andhra Pradesh, Forest Department

నల్లమల అడవుల్లో కనిపించే చెట్ల రకాలు-II

నార తీగలు

1. తాండ్రనార	2. సాగనార	3. దబ్బతీగనార
4. పాండ్రతీగనార	5. మాడ్పునార	6. తిప్పతీగనార
7. తీండ్రతీగనార	8. కలబందనార	
9. కొండముచ్చతీగనార (దబ్బకు ఉపయోగించేది)		

నారచెట్లరకాలు

1. ఆరెనారచెట్టు	2. తబేసిచెట్టునార (యేపనార)	3. నారేపనార
4. జావినార	5. తెల్లజాననార	6. జాననార
7. సిరిజాననార	8. బుడ్డబుడ్డునార	9. నెమలినార
10. మర్రి ఊడలనార	11. కాకి బెండునార	

నల్లమల అడవులలో కొన్నిరకాలు మొక్కలు

1. అల్లిమండ	2. తంగడిమండ	3. బుట్టమండ
4. గిన్నెంగిమండ	5. నల్లింగిచెట్టు	6. చిన్నపిన్న
7. నేలముల్క	8. ముల్కచెట్టు	9. జిల్లేడిమండలు
10. తుల్చాకుమండ	11. వెంపటిమొక్క	12. లబ్బరి ఆకు
13. సన్నాసిమండ	14. గుర్గాకుమండ	15. నాగమట్ట
16. బండెడమండ	17. కాముల్కచెట్టు	
18. గాడ్డబుడ్డుచెట్టు (దీనిబెరడు తింటే మనిషి చనిపోవును)		

నార ఇచ్చే నారచెట్లు

1. నారవేప	2. కాకిబెండ	3. ఎర్రజాన
4. తెల్లజాన	5. జావర్ చెట్టు	6. బుట
7. తబ్బి	8. కానుగ	9. మాడపు
10. నెమిలి	11. జాన	12. తుమ్మదుద్దుర్
13. మర్రి	14. జువ్వి	

గట్టిచేపగల చెట్లు

1. టేకు	2. జిత్తేగు	3. ఏగు
4. నారేప	5. మద్ది	6. గంధం
7. బిల్లుడు	8. చింత	9. దేవదాదిరి
10. నకిరి	11. నిమ్మ	12. తుమ్మ (తెల్ల-నల్ల)
13. తునికి	14. కొరివిమాను	

మెత్తల చెట్లు

1. కొండగోగు	2. తబ్బిస	3. జంపని	4. తల్లు
5. జెయ్	6. డేల	7. ముళ్లగోగు	8. మోదుగ
9. నెమిలి	10. అందుగ	11. నేరేడు	

రెక్క రకాలు

1. తెల్లకొవ్వు	2. ఎర్రకొవ్వు	3. నల్లకొవ్వు	4. గులక
5. గుండ్ర	6. గజ్జి	7. మరిచదును	8. నూర్గుడు
9. కనకన Iron oxide stone 10. సున్నపురాళ్లు Lime stone
11. సుద్ద, సుద్దమెరుపు Clay, Chalk 12. మొర్మ Carbonate of Lime

వేల రకాలు

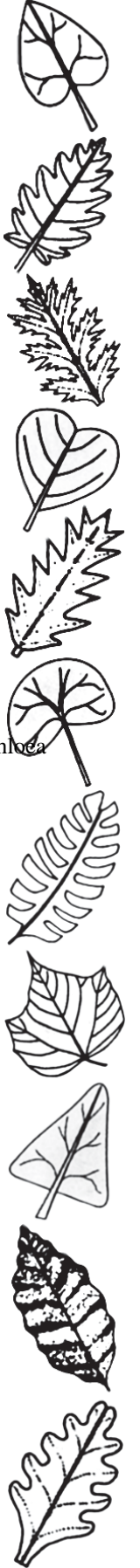
1. మంచిమెత్తనినేల	2. ఇసుకనేల	3. గట్టినేల	4. బంకమట్టినేల
5. గులకనేల	6. రాళ్లనేల	7. మొర్మనేల	8. సన్నగులకరాళ్లనేల

తీగ మొక్కలు

1. అడవిగుమ్మడితీగ Cissus pallida	26. తెల్లీశ్వరి Crotalaria verrucosa
2. అడవిచిక్కుడుతీగ	27. దబ్బితీగ (చేపలకేస్తారు, చేపలు చావడానికి)
3. అడవిపాలతీగ	28. దుసరితీగ Cocculus hirsutus
4. అడవిబీరతీగ	29. దొబ్బితీగ (నీళ్ళుతాగడానికి)
5. అడవిచెవులవ్వ, మొగబెచ్చలవ్వ	30. నల్లీశ్వరి Aristlochia indica
6. అడమగసిరిగడ్డ	31. నల్లేరుకాడతీగ Cissus quadrangularis
7. ఆరెదొండతీగ Capparis zeylanica	32. నాగసొరంకాయతీగ
8. అవుదొండతీగ	33. నూలగడ్డతీగ Dioscorea tomentosa koenig
9. ఇప్పుకంపతీగ	34. పరికికంపతీగ Ziziphus oenoplia
10. ఎరవలిగడ్డతీగ Dioscorea hispida	35. పాలతీగ Ichnocarpus frutescens
11. ఏన్లపర్మితీగ Cadaba fruticosa	36. పాముదొండతీగ Corallocarpus epigeaus
12. కెవిలికూరతీగ	37. పిల్లిపెసరతీగ (గడ్డలు)
13. కొండముచ్చుతీగ	38. పుచ్చతీగ
14. గచ్చకేరిందతీగ Acacia torta	39. పుడ్తాపుతీగ
15. గిత్తగడ్డతీగ	40. భూచక్రతీగ Pueraria tuberosa
16. గురిగింజ Abrus precatorius	41. బెద్దిగడ్డతీగ Rivea hypocrateriformis
17. గూడుపాడేర్లు	42. బెద్దుకూరతీగ
18. చల్మలతీగ	43. మగసిరిగడ్డతీగ Dioscorea hispida
19. చాందగడ్డ తీగ	44. మాడ్చుతీగ Bauhinia vahlii
20. చెంచుగడ్డతీగ Dioscorea bulbifera	45. మేకచండతీగ
21. జిట్టాకూతీగ	46. మైనంతీగ
22. తాండ్రతీగ Terminalia bellirica	47. మొల్లకూరతీగ (మల్లకూర)
23. తిప్పతీగ Tinospora cordifolia	48. రాగితీగ
24. తీటకేగతీట (సురంగితీగ)	49. రావగానితీగ
25. తెట్టతీగ	50. వేదాకుల కూరతీగ

ఇంకా కొన్నిరకాల చెట్లు మెక్కలు

1. అగ్గిపచ్చరి	36. చేదేపచెట్టు <i>Hymenodictyon orixense</i>
2. అల్లిచెట్టు, అల్లికట్ట <i>Memecylon edule, umbellatum</i>	37. జమ్మిచెట్టు <i>Prosotis cineraria</i>
3. అల్దే	38. జామ్చెట్టు
4. అందుగచెట్టు <i>Boswellia serrata</i>	39. జిట్టిచెట్టు
5. ఆడజెంకుచెట్టు	40. జిల్లనేరడిచెట్టు
6. ఆరిచెట్టు <i>Bauhinia recemosa</i>	41. జిల్లేడుచెట్టు
7. ఇందలిచెట్టు	42. జీవిచెట్టు
8. ఇసరిచెట్టు	43. జుంపని
9. ఈతచెట్టు	44. తబిసిచెట్టు <i>Sterculia urens</i>
10. ఊడుగచెట్టు <i>Alangium lamarckii, salvifolium</i>	45. తల్కుచెట్టు
11. ఏరుమద్ది, తెల్లమద్ది	46. తాడిచెట్టు
12. ఏర్శనగమాకులు	47. తునికిచెట్టు <i>Diospyros melonoxylon</i>
13. ఒడ్డిచెట్టు	48. తెల్లఅల్దే
14. కర్మచెట్టు	49. నల్లజాన <i>Grewia tiliaefolia</i>
15. కరివేపాకుచెట్టు <i>Coleus barbatus</i>	50. తెల్లజిల్లేడుచెట్టు <i>Calotropis gigantea</i>
16. కాకిబెండచెట్టు <i>Pavonia odorata</i>	51. తెల్లతుమ్మ <i>Leucas aspera, Acacia leucophloea</i>
17. కానుగచెట్టు	52. తెల్లనర్ది
18. కిన్నడిబోటిచెట్టు (పారిజాతంచెట్టు) <i>Nyctanthas arbortristis</i>	53. దిర్ఘినం <i>Albizia lebbek</i>
19. కుంకుడు	54. దేవ(త)దారు <i>Erythroxylon monogynum</i>
20. కులకదుద్దర	55. నక్కిరిపండ్లచెట్టు <i>Canthium didymium</i>
21. కొండగోగు	56. నర్ది <i>Cassine glauca</i>
22. కొమ్మిచెట్టు	57. నర్లింగిచెట్టు <i>Albizia amara</i>
23. కొరివిచెట్టు <i>Lxora arborea</i>	58. తెల్లజాన
24. గంధం, సిరిగంధం	59. నల్లతుమ్మ <i>Acacia nilotica</i>
25. గర్మచెట్టు	60. నల్లబల్బ <i>Canthium dicocum</i>
26. గాడిదలెద్దిమాను	61. నల్లముష్టిచెట్టు
27. గాడ్డిబుడ్డుచెట్టు	62. నాగముష్టిచెట్టు <i>Vitex leucoxylom</i>
28. గారచెట్టు	63. నార్గుడుచెట్టు <i>Premna tomentosa</i>
29. గెట్టికాలచెట్టు <i>Ziziphus xylopyrus</i>	64. నీరుమామిడి <i>Glochidion zeylanicum</i>
30. గొట్టంకాలచెట్టు	65. నెమలి
31. చలికుంకుడు	66. నెమిలడుగుచెట్టు (లోక్కిచెట్టు)
<i>Vitex pinnata, Downy Peacock's</i>
32. చింత	67. నెమ్మి, పాలనెమ్మి <i>Manilkara hexandra</i>
33. చిన్నమొర్లి	68. నెల్లిచెట్టు <i>Indigofera tinctoria</i>
34. చిల్లచెట్టు	69. నేరడి
35. చెక్కటమద్ది, నల్లమద్ది	

70. డేలచెట్టు (కొండ్రేగి) *Ziziphus oenoplia*
 71. టేకుచెట్టు
 72. పచ్చరి *Dalbergia paniculate*
 73. పంటేగి *Bridelia montana*
 74. పారటిచెట్టు
 75. పాలబరికిచెట్టు *Wrightia arborea*
 76. పాలామేరుచెట్టు
 77. పిల్చిరిచెట్టు *Phyllanthus reticulatus*
 78. పీతిరిచెట్టు
 79. పుల్లకూరచెట్టు
 80. పెద్దపుస్సు *Ehretia laevis*
 81. పెద్దమెర్రి
 82. పెద్దమానుచెట్టు *Ailanthus excelsa*
 83. పెల్చిచెట్టు
 84. బంకనేరడి *Cordia monoica*
 85. బంకనక్కిరి *Cordia dichotoma*
 86. బందెడ చెట్టు *Dodonaea viscosa*, Jamaica Switch Sorrel
 87. బల్చుచెట్టు
 88. బిక్కిచెట్టు *Ceriscodites turgida*
 89. బిట్టగెన్న *Haldina cordifolia*
 90. బిల్లుడు
 91. బీరమాను *Cipadessa baccifera*
 92. బుడ్డుబుచ్చుచెట్టు
 93. బుర్రజంగంకంప
 94. బూరుగచెట్టు *Bombax ceiba*, White Silk Cotton, *Cochlospermum gossypium*
 95. బొటుపుచెట్టు *Cordia macleodii*
 96. బొట్టచెట్టు *Kydia calycana*
 97. బొమ్మమేడిచెట్టు *Ficus hispida*
 98. బోడితబ్బిన
 మంచుబిక్కి *Gardenia gummiifera*
 99. మగజెంకు, బుర్రజెంకు *Passiflora foetida*
 100. మర్రిచెట్టు *Ficus benghalensis*
 101. మానుపుల్లరి *Antidesma ghaesembilla*
 102. మామిడిచెట్టు
 103. మిర్చినిమ్మ *Naringi alata*
 104. ముష్టిచెట్టు *Strychnos nuxvomica*
 105. మేకచండమాను
 106. మేడిచెట్టు *Ficus glomerate*
 107. మైయినేరడి
 108. మోదుగచెట్టు, ముల్లుమోదుగచెట్టు
Butea frondosa, *monosperma*
 109. యిప్పచెట్టు *Bassia latifolia*, Mahuva
 110. యేగిచెట్టు *Pterocarpus marsupium*
 111. యేపిచెట్టు *Hardica binnata*
 112. రావిచెట్టు *Ficus religiosa*
 113. రుద్రగెన్న *Mitragyna parvifolia*
 114. రేలచెట్టు *Cassia fistula*
 115. రేగు *Ziziphus oenoplia*
 116. వరగోకు
 117. వెలుతురుచెట్టు *Dichrostachys cinerea*
 118. సంధ్రచెట్టు *Acacia catcheu*
 119. సిటిమిటిచెట్టు
 120. సిరిమాని *Anogeissus Latifolia*
 121. సిరిజాన
 122. శీతాఫలంచెట్టు

గడ్డిమొక్కలు

1. చిన్నగరిక 2. దుబ్బగరిక 3. చుచ్చుగరిక
 4. పెద్దగరిక 5. గరిక, బొంతగరిక

గడ్డిజితులు

1. బోదగడ్డి 4. పుల్లగడ్డి 7. పొరకపుల్లగడ్డి
 2. నేండ్రగడ్డి 5. ఊబగడ్డి 8. పెద్దఊబగడ్డి
 3. గంగిఎద్దులగడ్డి 6. దూడగడ్డి (ఏడుముళ్లగడ్డి) 9. ఉల్లగడ్డి *Digitaria sanguinalis*

కొన్ని ఆకుల, పూల, తీగల లక్షణాలు-III

Some characters of leaf, flower, and habit.

Racemosa
అనిశ్చితపుష్పవిన్యాసం

Umbellata
గుచ్ఛము-గుత్తులు

Paniculata

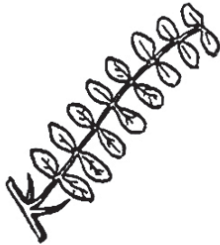
Bracteata
పుష్పపుచ్చము

Secundiflora
పుచ్చము-తొడిమ

Thyrsoides

Pinnatifolia
దీర్ఘపిచ్ఛాకారము

Laceolata
బల్లెపు(తొకలాగ) ఆకారము

Serratifolia
రంపమువంటి పళ్ళు

Mucronata

Ovata
గుండెమాదిరి

Polyphyllus
చేతివేళ్ళవలె

Congesta గుబురు

Prostrata

Scandens

నీటిమెక్కలు

1. పెద్దగుర్రపుగెట్ట	2. చిన్న గుర్రపుగెట్ట	3. గరగంద
4. తామర	5. జీలగతీగ	6. కలువ, చేదుకలువ

పూలచెట్లు

1. పెద్దగొట్టం	2. చిన్నగొట్టం	3. తేలుకొండి	4. జావురి
5. తంగెడ	6. గాడిదవెరి	7. తెల్లఉమ్మెత్త	8. నల్లఉమ్మెత్త
9. ఎర్రమిరప	10. పెద్దకసింద Senna occidentalis		
11. గున్నంగి Phyllanthus chorizandra, Coromandel			

మొక్కచెట్లు

1. యంగ	2. ఎలగ	3. ఉండ్రుగ	4. కుక్కపండ్లు
5. ఎల్తురు	6. రేగి	7. బుడ్డపిందె	8. సన్నాసి
9. ఉమ్మెత్త	10. నెక్కిరి	11. బోనెప్పి	12. గార
13. ముల్కాల	14. నల్లఉమ్మెత్త		

మొక్కతీగలు

1. పరికి	2. కోటేరు	3. కోరింద	4. పిల్లపిసరు

మొట్టలైతీ తీగలు

1. పుల్లతీగ	2. ఆదితీగ	3. పొడపితైర	4. ఎనుగుపల్లెరు
5. మైనపు	6. చేదుదోస	7. పాముదోస	8. దూసర
9. తాండ్ర	10. యెల్ల	11. బోడిఆకు	12. జిటుగఆకు
13. కర్పెఆకు	14. మేకచండ్ల		

కొన్నిరకాల పండ్లు

1. తునికి	2. మొర్రి	3. పరికి	4. నేలఈత
5. నెమ్మి	6. బీర	7. నల్లజాన	8. మామిడి
9. పెద్దకలివ	10. జివి	11. ఎలింద	12. ఎనుగపరికి
13. బలుసు	14. కుక్కబిడ్డ	15. ఇప్ప	16. రాగిమర్రి
17. సీతాఫలం	18. దాదిరి	19. అల్లి	20. బిక్కు
21. చిలుకదూదురు	22. అయిదుఆకులకూరపండ్లు		

మందుల చెట్లు

1. నల్లపసుపు	2. ఎర్రగుమ్మడిగడ్డ	3. ఎర్రకలమంద
4. చిత్రముల	5. పోర్లుగడి	6. పోతు, పిల్లి అడుగు
7. పెంటి, పిల్లి అడుగు	8. హనమంతయహుబీర్	9. పచ్చగురింజ

సూచన

ఇది నార, తాళ్లు పేనడానికి పనికొస్తుంది. దీని బెరడు కత్తివరగా తయారు చేస్తారు. నారతో కంచెకడతారు. వ్యవసాయ పనిముట్లకోసం దీని చెక్కవాడతారు.

ఇంటికి కంప కొట్టడంవల్ల నష్టం

అడవికి పోయేటప్పుడు ఇంటికి కంప కొట్టరాదు. చనిపోయినవారిని భూమిలో పూడ్చిపెడితే పైన కంపకొడతారు. ఇంట్లోగాని, వాకిట్లోగాని కంపకొడితే - ఆ ఇంట్లో భార్యకాని, భర్తకాని, పిల్లలకాని చనిపోతారు. ఇది తప్పకుండా జరుగుతుంది.

ఈతపండ్లు ఒక చిట్టికి, బియ్యం అరచిట్టి, రాగులైతే ఒకచిట్టి, దంచిన గింజలు (వరిగలు, కొర్రలు, ఆరికెలు) రెండు చిట్లు ఇస్తారు.

అటవీఫలసాయం సేకరించే చెంచుల వివరాలు

A survey of GCC enumerated: జి.సి.సి. సర్వే ప్రకారం (2000)

S.No.	Girijan cooperative multi purpose society జి.సి.సి. సోసైటీ	Gum pickers బంక తీసేవారు	Honey hunters తేనే తీసేవారు	Myrabolam collectors కరక్కయలుపోగుచేసేవారు	Nuxvomica collectors ముష్టిగింజలు తీసేవారు	
1	2	3	4	5	6	
1.	Nandyal నంద్యాల	433	73	65	176	
2.	Mannanoor మన్ననూర్ Trees possessed చెట్లసంఖ్య	525 32,735	32	49	Soapnuts:245 కుంకుళ్ళు	
3.	P.Dornala దోర్నాల Trees possessed చెట్లసంఖ్య	625 3,530	42			
S.No.	Pungamseed collectors కానుగగింజలు	Mohwa seed collectors ఇప్పగింజలు	Tanikayalu collectors తానికాయలు	Maredugaddalu collectors మారేడుగడ్డలు	Seeded tamarind pickers పిక్కుతో చింతపండు	Naramamidi Bark collectors నరమామిడి చెక్క
	7	8	9	10	11	12
1.	43	136	25	42	8	58
2.		56		115	138	284

Gum trees possessed: బంకచెట్లసంఖ్య

S.No.	District జిల్లా	Previously ఇదివరకు	Currently ఇప్పుడు
1.	Nandyal నంద్యాల	45,750	21,803
2.	Mannanoor మన్నూనూర్	-	32,735
3.	Dornala దోర్నాల	-	3,530

SPECIAL FEATURES OF FORESTS

The old trees commonly found are ficus, Terminalias, Hardwickia, Bombax, Tamarindus, Syzigium, Pterocarpus and Albizzia species. Very large and old trees are becoming rare in these Reserves. Ficus bengalensis has grown to large sizes in a few places like Chintala, Pecheruvu, Chinnarutla, Farhabad, and Pullaipally. Even these are subjected to adverse climatic and biotic influences in the recent years, as they are included in exempted species list under Forest Act.

Flora in valleys is either semi-ever-green or moist deciduous in nature. The altitude and perennial water sources also create similar condition. In these areas the leaf fall and sprouting is delayed as well as flowering and fruiting. This phenomena starts one to two months late compared to dry tracts. Emblica fruits are ripe by November Zizphus fruits by January. By February, Cochlospermum and Butea spp start flowering followed by Cassia fistula and Teak. The forest gains a coloured look with these, white, yellow and pink flowers. Again by April every year the Chloroxylon throws cream white blossoms over the valleys as a carpet. By this time most of the Acacias also flower and many trees start bursting into young leafy buds ejecting colorful festoons of various shades. Mohwa flowers, in March, shed their corollas for the benefit of man and beast alike. Fruiting follows from March to June. Tendu, Grewia, Gardenia, Mohawa, Cassias, Buchanania, Neem, Feronia, Ficus, Sizygium etc., fruit supplement the shortage in fodder supply for number of Wildlife in pinch period.

By monsoon break the creation comes down from tree canopy to ground flora. The herbs sprout, grow flower and fruit in a short span of three herbs. In this season, Carissa, Canthimum, Flacourtia, Capparis species come to fruiting.

The nature's cycle of seasons caters to small and big species alike. Leaf fall, leafing, flowering, fruiting and seed dispersal through strong monsoon winds, animals and birds, through distinct seasons, create dynamic life cycles in the plant communities or biomes. The biological urge like feeding, breeding and care of young are well attended. Generally leaf fall induces a procreation environment in cold season and start of monsoon induces baby boom all over.

Zones:

The existing plan followed tri-core intra-zonationa method within the sanctuary. The primary core (core-1) has been identified on either side of the River Krishna, enveloping about 1200 sq.km. this included the water of the River Krishna. Core-II was suggested to from 2 ½ x 1 sq. km. around Chandravanka vagu and the downstream that meets the River Krishna at Echipothala to protect the aquatic habitat for mugger population. Core-III was suggested to form an either of 10 sq.kms to protect the habitat of Chinkaras and Blackbucks. Core-II & III have not been formed on the ground though it has been prescribed in the management plan.

Biological hotspot management: There are many mesic sites existing not only along the escarpment but also at many valley portions. Mesic sites represent higher levels of soil moisture sometimes free water on virtue of the presence of a spring and have characteristic vegetation and animal community association. The Mesic sites are characterized by groves of massive old trees of Mangifera indica & Syzygium cumini with the heavy dense canopy, preponderance of den trees, occasional large snags, association of a spring. Such sites are available in Indireswaram peddacheruvu, Nekkanti, Peddarutla, Chinnarutla, Dharabailu, Umamaheswaram, Gaddeswaram, Mallaiah loddi (Loddi mallikarjuna) etc.

Management Plan, Nagarjunasagar - Srisailem Tiger Reserve, 2005

చెంచుల వెదురు సేకరణ - ఎదురుబాధలు

నల్లమలలో 20% వెదురు అడవులు. అటవీ హక్కుల చట్ట ప్రకారం వెదురు గిరిజనులదే

సాసనంలోని రకాలు - 3

- మొదటిరకం ఇవి చాలా లావుసైజు
- రెండవరకం ఇవి మధ్యరకంగా ఉంటాయి
- మూడవరకం వీటిని చిట్టెలు అంటారు. ఇవి చివరి దశ.

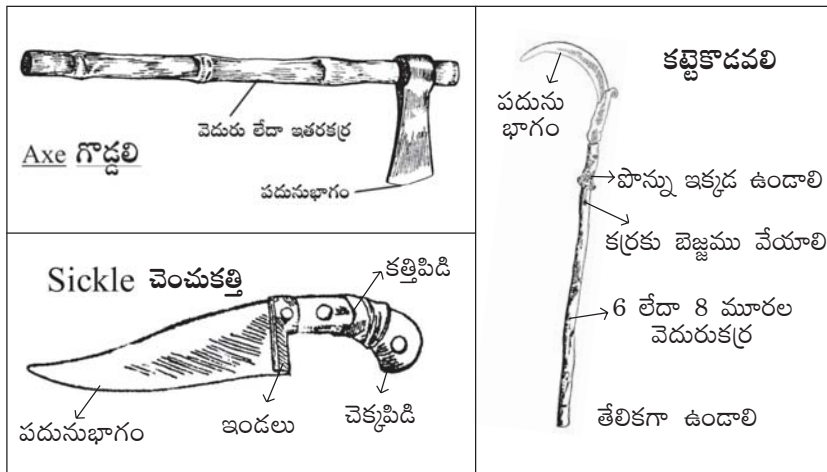
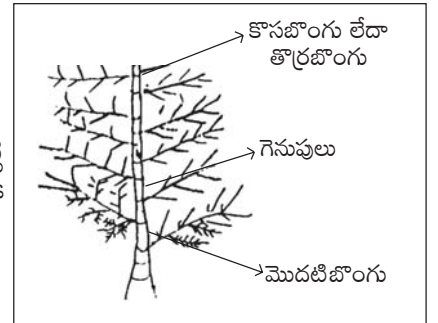
మొదటిరకాన్నే 'స్పెషల్' అనికూడా అంటారు. సాసనం వెదురులో ఇవి ప్రత్యేకమైనవి. ఇవి చాలాలావుగా ఉంటాయి. అందువల్ల వీటిని ఒక వందలో 10కన్నా ఎక్కువగా ఉండవు. ఇవి అన్నీ ఒకేచోట దొరకవు. వెదురుపొద మొత్తంమీద 10కన్నా ఎక్కువ ఉండవు. ఈ పొదలో చాలా వెదుర్లు ఉంటాయి. వాటిలోనే ఇవి ప్రత్యేకమైనవి. ఇది ఒక గంట లేదా ఒక్క రోజులో చేసేపనికాదు. అందువల్ల వెదురును సేకరించేటప్పుడు వరుసగా అన్నీ అనగా పుచ్చినది, లేతవయస్సులో పక్షులు, జంతువులు తిన్నవి, మధ్యలో పక్షులు బెజ్జాలువేసినవి. వెదురు చిమ్మెలు ఎక్కువగా ఉన్నందున వాటినుండి మొలక వచ్చేటప్పుడు ఎటు అంటే అటు ఒంపులు తిరిగినవి, వంకలు తిరిగినవికూడా ఒక క్రమ పద్ధతిలో నరకవలసి వస్తుంది. అనేక రకాలైన వెదుర్లు ఉంటాయి. కొన్ని పొదవుగా ఉంటాయి. కొన్ని మధ్యలో గాలిరాపిడికి విరిగినవి, మరికొన్ని కొండలు కాలేటప్పుడు కాలినవి, ఈ విధంగా అనేక రకాలైనవి నిత్యం నరకవలసి వస్తుంది. పై అన్నిరకాలకు సగటున మాకు చెల్లించే ధర రూ.3 మాత్రమే. అయితే వీటిని, ఎంతో దూరంనుండి లారీ వచ్చేదారి వరకు లాగవలసి ఉంటుంది. గతంలో అయితే చెంచులు 5 కి.మీ.దూరం, అనగా పెద్దకొండపైనుండి కిందికి, జంతువులు మాదిరిగా, లాగేవారు. భుజాలు 'కాయలు' కాసేవి. ఇప్పుడు కొండలలో ఉండే వెదురును ఎవ్వరూ నరకడంలేదు. ఇవి నరికి దాదాపు 35-40 సంవత్సరాలు అయింది.

ఈ (వెదురు) సాసనం ఇప్పుడు జంతువులు తినడానికి మాత్రమే ఉపయోగ పడుతుంది తప్ప దేనికి పనిచేయడంలేదు. ఇంతదూరంనుండి తేవడంలేదు.

ములైం బొంగుల్లో రకాలు :

మొదటితరగతి, రెండవతరగతి, మూడవతరగతి

ఇవి ముళ్ళతో నిండిన వెదురు. వీటి చిమ్మెలకు చిక్కగా పొదవుగా ధృఢమైన గట్టి వొంపు తిరిగిన ముళ్ళు, గుమ్మి(వెదురుపొద) మొత్తం ఉంటాయి. ఇది కత్తి లేదా గొడ్డలితో నరకడానికి చాలా కష్టం. అందువల్ల సాసనం వెదురును నరికినంత సులభం కాదు.

దీని సేకరణకు రెండు మూడు పనిముట్లు అవసరం. ఈ పనిముట్లు బరువు ఎవరు మోయగలిగినంత సైజులో వారు దగ్గరుండి తయారు చేయించుకొంటారు. ఒక్కోసారి చెంచులు 5,6 లేదా 10,12 కత్తుల వరకు ఒకేసారి అందరూపోయి చేయించుకొనేవారు. అందువల్ల కత్తులు చేసే వాడికి గిరాకీ పెరిగేది. ఒక కత్తి చేస్తే ఒక మేకపిల్లను ఇవ్వాలి అనేవాడు. అదే విధంగా మేకపిల్లను ఇచ్చేవారు. గతంలో

ఈ కత్తులు 1976కు ముందు రూ.6, రూ.8లు ఉండేవి. వీటి ధర 1996వ సంవత్సరానికి రూ.300లు కూడా ఇచ్చేవారు. ఇవి 'పతలా'గా చేసి పదును ఎక్కువగా పెట్టేవాడు. అందువల్ల పనికి ముందే పదునువరకు కత్తి ఇరిగిపోయేది. అప్పుడు ఆ కత్తిని మరల దోర్నాల వచ్చి చేయించాలి, అటు పని నష్టం.

కత్తులు మాత్రం దోర్నాల, తిమ్మాపురం లేదా పెనముక్కల గ్రామాలలోనే చేసేవారు. ఇక్కడ తప్ప ఎక్కడా చెంచులకత్తులు చేసేవారుకాదు. అందువల్ల చెంచులకత్తులకు బాగా గిరాకి ఉండేది. ఈ కత్తులకూడా పనికాలంలోనే ఎక్కువగా తయారు చేసేవారు. పనికాలంలో బొంగుల కాంట్రాక్టర్లు చెంచులకు అడ్వాన్సులుగా మనిషికి రూ.200ల నుండి రూ.400ల వరకు డబ్బులు ఇచ్చేవారు. పనిచేయలేని వానికి, పనిలో నైపుణ్యం లేక ఈ గూడెంలో కొన్నిరోజులు, ఇంకో గూడెంలో కొన్నిరోజులు ఉండేవారికి మాత్రం మనిషికి రూ.50నుండి రూ.150లు అడ్వాన్సుగా ఇస్తారు.

అడవికి కందువ(క్యాంపు) పోయినప్పుడు, ఇంటివద్ద ఉండేవారి కుటుంబసభ్యులకు కావలసిన వారం సరుకులు, బొంగులకాంట్రాక్టరు ముందుగానే, అతని ఇష్టంవచ్చిన ధరకు, బియ్యం, కందిపప్పు, జొన్నలు, రాగులు, నూకలు(బియ్యం), సజ్జలు, కొర్రలు, ఆరికలు, వరిగలలో ఏవో ఒకటి ఇప్పించి, బియ్యం మాత్రం 1 లేదా 2 కేజీలు ఇప్పిస్తాడు. 1/4 కేజీ కందిపప్పు, మిర్చి, ఉల్లిగడ్డలు మొత్తంమీద గ్రూపుకు 4 లేదా 5 కేజీలవరకు తెచ్చి గ్రూపులో ఉండే 15 నుండి 20 మందికి అన్ని సరుకులు కుప్పలు పోస్తారు. ఈ కుప్పలు అందరికీ అనగా పనికి సరుకులు తెచ్చేవానినుండి ప్రతిఒక్కరికి భాగాలు అన్ని సమానంగా ఉంటాయి. కొలతలలో ఎలాంటి పొరపాట్లు ఉండవు. తూచినా సమానంగా ఉండేటట్లు ఈ పోగులు వేసేవారిలో నేర్పరితో (పోగులు) కుప్పలు వేయిస్తారు. ఇతను ప్రతిది అందరికీ సమానంగా ఎటువంటి తేడా లేకుండా పంచుతాడు. అందరికీ అందేటట్లు అతను 'ఒక్కొక్కరికి' పేరుచెప్పి వారు తెచ్చుకొన్న చిరిగిన బట్టలు, చేటలు, వారి గిన్నెలు లేదా బుట్టలు ఏవైతే తెచ్చుకుంటారో వాటిలో పై సరుకులు పంపుతారు. ఒకవేళ ఎవ్వరైనా రాకపోయినా, వారికి తప్పనిసరిగా ఈ పోగులు వేసేవారే స్వయంగా లేదా ఎవ్వరైనా నమ్మకమైనవారితో మాత్రమే వారి ఇంటికి పంపిస్తారు.

ఇంట్లో అందరూ పనిచేయలేని వారు ఉన్నప్పుడు, వారికి ఈ పోగులు వేసుకున్న వారందరూ తలా కొన్ని సరుకులు పెడతారు. ఈ విధంగా పనికి రానివారిని కూడా జాగ్రత్తగా చూసి, వారికి పని లేదా సహాయం చేస్తారు.

ఇంటివద్ద ఉండి పనిచేయడం

ఇంటివద్ద ఉండే పనికి అందరూ ఒకేసారి బయలు దేరుతారు. అయితే ఉదయాన్నే 7, 8 గంటల లోపల భోజనాలు తయారు చేసుకుని తిని, అందరిని కలుపుకొని మాత్రమే పనికి బయలుదేరుతారు.

పనిచేసే విధానం : పనికి పోయినతరువాత, ముందుగా పనిలో బాగా నైపుణ్యం ఉండేవాడు మొదటగా నరకాలి.

అతను దాహానికి ఓర్చుకునేవాడు అయి ఉండాలి. ఓపికతో పనిచేయాలి.

ఎక్కువ నరుకేవాడు అయి ఉండాలి (కనీసం రోజుకు 250 పైన).

ఎక్కువ బరువు మోయగలిగేవాడుగా ఉండాలి.

వెంటనే ఆకలి అయ్యేవాడు అయి ఉండరాదు. నడకలో హుషారుగా ఉండాలి.

అందరిని కలుపుకొని పోయేవాడుగా ఉండాలి.

దెబ్బలు తగులకుండా నైపుణ్యంతో నరుకేవాడై ఉండాలి.

ఈ విధమైన లక్షణాలు కలిగిన వాడు ప్రతిరోజు ఉదయం ప్రారంభంలో మొదటి బొంగునరికి, చిమ్మెలు చెలుగుతాడు.

బొంగుచిమ్మెలు వెదురుబొంగుకు మూడు విధాలుగా పుడతాయి.

1. చిమ్మెలు లేకుండా ఉండే వెదురు : చిమ్మెలు లేకుండా కొండలో పుడతాయి. ఇవి బరువు తక్కువగా ఉంటాయి. పని తక్కువ, ఎక్కువ బొంగులు నరకవచ్చు. ఈ కర్ర మొత్తం తొర్ర ఉంటుంది. దూరమైనా మోతబరువు తక్కువ.

2. కొద్దిగా చిమ్మెలు ఉండే వెదురు : ఇది, కొండదడ అంటే పైభాగానికి మైదానానికి కొద్దిపైభాగంలో ఉంటుంది. ఇది కత్తి లేదా గొడ్డలితో నరికితే, ఒకటినుండి మూడుసార్లకు మొత్తం చిమ్మె తొలగిపోతుంది. ఇది కూడా అంతమందమైనది కాదు. అంత తొర్రకర్ర అయి ఉండదు.

3. ఉబ్బుగంటు ఉండే బొంగు(వెదురు) : ఈ గంటు మైదానాల్లోని ప్రతివెదురు పొదకు ఉంటాయి. ఇవి ఒకొక్క చిమ్మెను ఎంతపడునైన కత్తితోనైనా 10సార్లవరకు చెలగవలసి వస్తుంది. ఈ విధమైన బొంగులు ఎక్కువగా నరకలేరు, పని కలిసిరాదు. అందువల్ల పని చేయలేదు. ఈ పని చేసేవాడికి భోజనం ఎక్కువకావాలి, విశ్రాంతి కావాలి, చెయ్యి నొప్పితో పాటు సాయంత్రానికి జ్వరంకూడా వస్తుంది. అందువల్ల ఇటువంటి బొంగులు నరికేవాడు నైపుణ్యం గలవాడు అయి, ఎంతటి మొద్దు పన్నైనా చేయగలిగి ఉంటాడు. ఇతను ఎటువంటి చోటనైనా కూలిపని చేస్తాడు.

చిమ్మెలు చెలగడంలో నైపుణ్యం : చిమ్మెలు చెలగడంలో చెంచులందరికీ మంచి నైపుణ్యం ఉంది. వెదురుబొంగు, ముల్లెం, సాసనం, మొగసాసనం లేదా మల్లకట్టె సాసనం ఏదైనా, చెంచులు నరికినదానికి, గిరిజనేతరులు నరికినదానికి చాలా తేడా ఉంటుంది. చెంచులు నరికిన కర్రగెనుపు వద్ద మూడునామాలు ఉంటాయి. బయటివారు గిరిజనేతరులు నరికిన వెదురుకు కర్రలగెనుపులవద్ద పీచులు పీచులుగా ఉండి మీసాలు పెట్టినట్లుగా ఉంటాయి.

ఉదా :

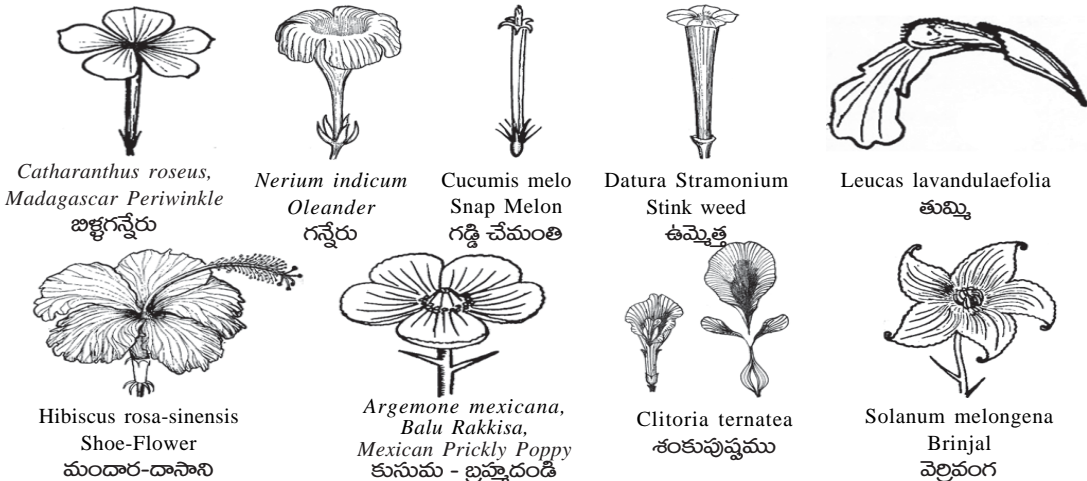
గిరిజనులు ఈ విధంగా చాలా అందంగా చూసేవారికి ఇక్కడ మూడునామాలు కనిపిస్తాయి. ప్రతిమనిషి నరికినదానికి ప్రతి గెనుపుఉన్నచోట మూడునామాలు ఉంటాయి. ఎరుకలకులందరూ కూడా చెంచులు నరికిన బొంగులు అంటే ఎంతో ఇష్టపడతారు. ఈ బొంగులకు ఏ మార్కెట్లోనైనా ఎక్కువ విలువ ఉంటుంది.

ఉదా :

గిరిజనేతరులు ఈ విధంగా నరికినందున, ఈ గెనుపున్న ప్రదేశంలో కర్రకు మీసాలు మాదిరిగా పీచులు ఉంటాయి. గెనుపుకూడా చదరంగా బొంగుకు అనుకొని చెలిగి ఉండదు. ఇది ఉబ్బెత్తుగా ఉన్నందున మనం బొంగును గుంజిన వెంటనే ప్రక్కన ఉండే బొంగులకు కరచుకొని వాటిని కూడా గుచ్చుకొని వస్తుంది లేదా మనకు గెనుపులు కోసుకుంటాయి. గెనుపులబొట్టు బయటికి ఉంటాయికనుక, మనకు గెనుపులు కోసుకుంటాయి. అందువల్ల ఏ మాత్రం చేయజారినా బొంగు గుంజేటప్పుడు తప్పనిసరిగా చేయికోసుకుంటుంది. చాలా చాకచక్యంతో గుట్టమీది లేదా పొదకు ఉండే వెదురులను బయటకు లాగవలసి ఉంటుంది. చెంచులు నరికిన వెదురుగుట్టలు ఏ బొంగును మనిషి ఉన్నవైపునుండి లాగితే అది సర్..ర్..న ఊడి వెంటనే వస్తుంది.

పూలరకాలు ... Flowers-IV

- తెలుగు విజ్ఞాన సర్వస్వం

వెదురు నరకడంలో బయటివారికి చెంచులకుగల తేడా

గిరిజనులు

1. చక్కటి వెదురు మాత్రమే పొదనుండి సేకరిస్తారు.
2. క్రాస్ గా నరికి, ఒకేదెబ్బకు తెగిపోతుంది. అందువల్ల మొదలుపైకూడా చిమ్మెలు వస్తాయి. వెదురు చావదు.
3. పిలకలు ఎక్కువగా వస్తాయి.
4. ఉపయోగమైనది మాత్రమే తీస్తారు. తక్కిన వాటిలో ఒక్కడాన్ని కూడా, కొద్దిగ కూడా నరకరు.
5. త్వరగా నాశనంకాదు అనవసరమైనది వదిలిపెడతారు.
6. వెదురు కొట్టడానికి పోయినప్పుడు ముందుగా ఒక పావుగంట పొదలన్నీ కలియ తిరిగి ఏది నరకాలి, ఏది నరక కూడదు చూసుకుంటాడు.
7. నరికేముందుకూడా పొదను ఎటువైపు నుండి నరికితే మొత్తం పొదలోని వాటిని తొలగించవచ్చు ఈ పొదలో ఎన్ని బొంగులు మంచివి, ఎన్ని వంకరవి అనేది ముందుగానే తెలుసుకుంటాడు.
8. చిదుగు తక్కువ కనుక అడవులు కాలేటప్పుడు చిదుగు మాత్రమే కాలి, వెదురు కాలదు. మొదలు ఎండదు కనుక గడ్డి మొదళ్ళుకూడా కాలవు.
9. ఒంకరటింకరగా ఉన్న వాటినిపొదలో నుండితప్పనిసరిగా గుంజుతాడు. తర్వాత పుట్టే వెదురుకూడా ఒంకరగా పుట్టునని నరికినవి వదిలిపెట్టదు. తప్పని సరిగా కొడతాడు ఒక్కటికూడా ఉండదు.
10. వెదురు పనికివచ్చినా, అతని ఆహార సేకరణే ముఖ్యం.
11. ఆ రాత్రికి అక్కడున్న ఒక్క కర్ర కూడా ఇంటికి తెచ్చుకోడు, ఎక్కడ అడవిలోఉన్నా అదే తన ఇల్లుగా భావించు కొంటాడు.
12. పొదలు నరికేటప్పుడు ముందుగా పొద యందు చిక్కు చిమ్మెలు ముందుగా నరుకున్న తరువాతనే పని చేస్తాడు. ముందు విడిగా ఒక బొంగు నరుకుతాడు ఆ తర్వాత పొదపని మొదలు పెడతాడు.

గిరిజనేతరులు

1. ఏదైనాసరే నరికిపెడతారు
2. క్రాస్ గా నరకరు, కనీసం 4 నుండి 10 సార్లవరకు నరుకుతారు. అందువల్ల నరికిన మొదలు చనిపోతుంది.
3. పిలకలు తక్కువగా వస్తాయి
4. ఒక్కడానికోసం చుట్టూ ఉన్న వాటి నన్నిటిని తొలగిస్తారు.
5. త్వరగా వెదురు నాశనం అవుతుంది, ఎందుకనగా ఏదిపడితే అది నరికి నందున పనికివచ్చేది, పనికిరానిది రెండూ ఎక్కువగా నరుకుతారు. అందు వల్ల వెదురుపొదలవద్ద, నరికిన చిదుగు ఎక్కువగా ఉంటుంది.
6. వెదురు కొట్టడానికి పోయినప్పుడు ఆలస్యం చేస్తే కూలీపడదని నరకడం మొదలుపెడతాడు. ఏదీ చూడదు.
7. నరికేముందు ఏదీ చూడదు. పొదను ఎటువైపునుండి తొలగించేది తేలియదు. ఏవి మంచివి, ఏవి వంకరవి అన్నది కాదు ముఖ్యం. ఈ రోజు కూలీముఖ్యం.
8. చిదుగుఎక్కువ కనుక అడవులు కాలేటప్పుడు చిదుగు, వెదురు మొదళ్ళు కాలిపోతాయి. మొదలు ఎండి ఉండుట వలన గడ్డిమొదలు కాలి తర్వాత పిలకలు రావు.

9. గుంజితే రాని వాటిని నరికి. ఆ పొదలోనే వదిలివేయును. వీటిని గుంజినంతలో, వేరే రెండు నరుకోవచ్చని ఆలోచిస్తాడు. నరికిన ప్రతి వెదురుపొదకు కనీసం 5 నుండి 10 వరకు మొదలు నరికి చని పోయినవి ఉంటాయి.
10. వెదురు పనికివచ్చి, ఏది పనికివచ్చే కర్ర అనేదే చూస్తాడు.
11. ఏదో ఒక విధంగా మనిషికి ఒక కర్రతో సాయంత్రానికి ఇంటికి చేరతాడు. ఎంత పెద్ద అడవిలో ఉన్నా ఏదో ఒక కర్ర తెచ్చుకుంటాడు.
12. ఎటుపడితే అటు పనిచేసి నందున వారికి చేతులుతెగి, కాళ్ళకు గీరుకొని, ఒళ్ళంతా చిమ్మెలు గీరుకొని పుళ్ళుపడతాయి.

ఈ విధమైన తేడాలతో చెంచులు, బయటిగిరిజనేతరులు అడవిలో పనులు చేస్తున్నారు. చెంచులకు అడవిలో తినేఆహారం వెతుకునేందుకే కాలమంతా అయిపోతుంది.

కందువ(క్యాంపు) పోయినప్పుడు ఇంటివద్ద ఉన్నవారి తిండి సరుకులు అయిపోతే. ఇంటివద్దనుండి ఎవరో ఒకరు పనిచేసే చోటికి పోయి ఇంటివద్ద ఉండేవారి బత్తం(సరుకులు) అయిపోయినవి అని చెబుతాడు. ఆవులు, బర్రెలు, గొర్రెలు, మేకలు ఉండేవారు లేదా వ్యవసాయం చేసేవారి భార్యపిల్లలు మాత్రమే ఇంటివద్దఉంటారు. ఎలాంటి జీవనాధారం లేనివారి భార్యపిల్లలు అందరూ అడవికి క్యాంపుకు పోతారు. ఎక్కడైనా ఏమీ లేదు కనుక వీరు అడవికి పోయినా క్యాంపుకు పోయినా, వెదురు పనికి పోయినా, సరుకులకోసం ఊరికి పోయినా అందరూ కలిసే పోతారు. వీరు ఒక్కచోట నిలకడగా ఉండరు. ఎక్కడపడితే అక్కడ ఉంటారు. వీరికి అడవిలో ఎక్కడ పనిదొరికితే అక్కడ ఉంటారు. అందుకే చెంచులు తిరుగని భూమి లేదు. చూడని చెట్టులేదు అంటారు.

(క్యాంపు) కందువ ఉండేవారిలో ఆడవారు, పిల్లలుకూడా వెదురుపనిలో నిపుణులు అయివుంటారు. వీరిలో ఆడవారికికూడా విలువిద్య నేర్పరితనము ఉంటుంది. ఆడవారుకూడా రోజుకు 50నుండి పైన చిట్టెలు, బొంగులు నరుకుతారు. ఈ విధమైన పనిచేయడంలో భీమరాయనిచెరువు చెంచుగూడెం మహిళలు రోజుకు 500పైన చిట్టెలు మగవారికన్న ఎక్కువగా నరుకుతారు. కర్నూలుజిల్లా వెలుగోడుమండలంలోని చుదుం ప్రాంతం చెంచుమహిళలుకూడా వెదురుపనిలో నైపుణ్యం ఉన్నవారే. వీరిపిల్లలుకూడా వెదురు పనిచేయడంలో మంచి నేర్పరులు. భార్య, భర్త నరికిన వెదుర్లు ఎప్పటికప్పుడు ఒకచోటికి చేర్చుతుంది. వాటినన్నింటిని మొదట ఒక కుప్పగా గుంజుతుంది. భర్తకు పూర్తిగా పనిలో సహకరిస్తుంది తనవెంట పిల్లలను తీసుకొని వచ్చినప్పుడు ఆడ, మగపిల్లలు ఎవ్వరితోనైనా వెదుర్లు లాగే పని చేయిస్తారు.

కందువ : ఇంటివద్దనుండి పనికోసం వలసవెళ్ళే ప్రదేశం. దీనిని వెదురు పని ఉన్నంత కాలం మాత్రమే ఇక్కడ ఉంటారు. ఇది తాత్కాలిక జీవనవిడిది. ఈ ప్రదేశాలకు త్రాగేనీరు అందుబాటులో తప్పనిసరిగా ఉండాలి. ఈ నీరు ఉండే ప్రాంతాలు అన్ని జంతువులు నీళ్ళు త్రాగే స్థలాలుగా ఉంటాయి. (ఉదా:- కుదుప చరిప్రదేశం, కుదుపచెలమ, నీళ్ళశెల లేదా ఏటిపాయచెలమ మొదలైన ప్రదేశాలు) ఇతర ప్రాంతాలలోకూడా నీళ్ళు ఉన్నాయి. కానీ ఈ ప్రాంతంలో ఉంటే పని అందుబాటులో ఉంటుంది. ఇక్కడ నుండి 3 లేదా 4 కి.మీ. వరకు నడిచిపోయి పనులు చేస్తారు.

ఇటువంటి ప్రదేశాలకు క్యాంపుకు వచ్చేటప్పుడు డబ్బులు లేదా బత్తెం లేదా రెండూ పంచేరోజే, పనికి పోయేది నిర్ణయిస్తారు. కాంట్రాక్టరుతో ఈ విషయమై మేము ఫలూనా రోజు పనికి పోతాం అని ముందుగా డబ్బులు, బత్తెం ఇచ్చి పని చేయించే పెద్దమనిషికి (కాంట్రాక్టరుకు) చెబుతారు. కాంట్రాక్టరుకూడా, మీరు రెండురోజులు ఇంటివద్ద ఉండి వెంటనే పనికిపోవాలి అని తెలుపుతాడు. ఈ లోపల ఇంటిపనులు చేసుకుంటారు, అందుబాటులో ఉండే దేవతకు అందరూ కలిసి పనికిపోయేముందు పూజలు చేస్తారు. ఈ దేవతకు పూజ ఖర్చులు మొత్తం కాంట్రాక్టర్ భరించాలి. నైవేద్యం చెంచులు చాలా నిష్టతో చేస్తారు. వంటచేసే ముందు నైవేద్యం వండు పూజారి తప్పనిసరిగా తలస్నానం చేస్తాడు. పొయ్యి తప్పనిసరిగా నీళ్ళతో లేదా ఆవుపేదతో అలుకుతాడు ఆ తర్వాత అగిపెట్టెతో, అగ్గిపెట్టె లేకపోతే చుదురుకర్రతో అగ్గరికట్టె పట్టి నిప్పు చేస్తాడు. ఆ నిప్పు నుసిని కొబ్బరిపీచును చీల్చి దానిమీద వేస్తాడు లేదా చుదురు కట్టెమీద వేస్తాడు. ఈ కట్టెను నిప్పుపెట్టినది మొదలు నోటితో ఊదరాదు. ప్రకృతిగాలికే మంట వచ్చేటట్లు చేస్తాడు. ఈ విధంగా వంట అయిపోయేవరకు నోటితో మంటను ఊదరు, ఊదరాదు. దేవునికి తెచ్చిన బియ్యం, ఇతర సరుకులు తినకూడదు, మయల కారాదు

ఇవన్నీ అయిన తర్వాత వంటచేసి పూజారి పనికిపోయే అందరిని 'దేవునికి నైవేద్యం అయింది, అందరూ రండి' అని తెలుపుతాడు. అందరూ అక్కడికి వచ్చి దేవునికి మ్రొక్కుకుంటారు. ఈ మ్రొక్కులు మ్రొక్కేటప్పుడు కాంట్రాక్టుకూడా ప్రక్కనే ఉంటాడు.

మొక్కెతీరు

గూడెంమొత్తానికి పెద్దమనిషితో తప్పనిసరిగా ముందు మొక్కిస్తారు. ఈయన వయసులోను మాటలోను పెద్దగా ఉంటాడు. అందువల్ల ఈయనకు ప్రాధాన్యత ఇస్తారు. ఈయన గూడెం అందరిని దృష్టిలో ఉంచుకొని దేవునికి చెప్పుకొనే మాటలు ఈ విధంగా ఉంటాయి.

'ఓ... దేవుడా తండ్రీ! మేము అందరం ఇయ్యాల ఇక్కడకొచ్చింది నీకు నైవేద్యం పెడదామని అనుకున్నాం, దేనికంటే మేము బొంగుల కాంట్రాక్టునుండి పనులకు డబ్బులు బతైం తీసుకున్నాం. పనికి యెలాంటి ఆటంకం కలగకూడదు, కాంట్రాక్టురుకు నష్టం రాకూడు. ఈయన బాగుంటే, మేము బాగుంటాం. అయితే మేము పనికి ఇక్కడనుండి పెళ్ళాం పిల్లలను విడిచిపెట్టి కందువ పోతున్నాం. ఇక్కడ ఇంటికాడ పెళ్ళాం పిల్లలను, గొడూ గోదను, మమ్ములను అందరిని యెలాంటి జ్వరములు, బాధలు రాకుండా కాపాడు స్వామి! మేము అందరం పనికిపోతున్నాం కనుక మాకు పని కలిసిరావాలి. మంచి మంచి వెదుర్లు మాకు కనిపించాలి ఎవ్వరికీ యెలాంటి చిన్న దెబ్బలుకూడా తగలకూడదు, అందరం క్షేమంగా ఉండాలి. పని బాగా కలిసి రావాలి, వారం రోజుల లోపల అందరి బొంగుల బాకీలు తెగిపోవాలి' అడవిలో ఈ పని అయిపోయిన తర్వాత, పనికిపోయేముందు కోరగల అడవిజీవాలనుండి మమ్ములను కాపాడు. పాములు, తేళ్ళు రకరకాల విషపురుగులు అన్నింటినుండి మమ్ములను కాపాడు దేవుడా తండ్రీ! చూడాలి నీ సత్యం' అని పెద్దమనిషి లేదా పూజారి టెంకాయ కొట్టిన తర్వాత దేవునివద్ద నీళ్ళు అటూ ఇటూ మూడుసార్లు నీళ్ళారబోసి ఆ తర్వాత 'చెయ్యి కుడుపుట' అనగా దేవునికి ముందు మంటలో నైవేద్యం దేవుని దగ్గర పెట్టిన నైవేద్యం (పాయసం) నుండి చిన్న ముద్దను తీసి మంటలో పూజారి మూడుసార్లు వేసి, మూడుసార్లు కొంచెం కొంచెం చెయ్యి కడుగుతాడు. అప్పటివరకు ఆ పొయ్యిలో ఎవ్వరూ బీడీ కాల్చడం, ఆ మంటలను/నిప్పులను ఆర్పడం ఇతర వంటలు చేయడం అన్నీ నిషిద్ధం. ఒక్క బత్తిలు మాత్రమే కాల్చవచ్చు అదీ అగ్గిపెట్టె లేనప్పుడు లేదా సాంబ్రాణి వేయవచ్చు. అందుకు తప్ప ఏ విధముగా మంటజోలికి పోరాదు. ఈ మంటను ఊదినా, తెచ్చిన బియ్యం, సరుకులు తిన్నా ఇవి ఇంట్లో పడినా, ఆ బియ్యం, అన్ని సరుకులు మార్చాలి.

ఈ చెయ్యికుడిపిన తర్వాత, మంటకు వంట వండిన నైవేద్యం సమర్పించిన తర్వాత, నైవేద్యమంతా అందరికి చిన్నచిన్న ఉండలు చేసి జనాభా ఎంతమంది ఉంటే అంతమందికి అందరికి పంచుతారు. పంచిన నైవేద్యం అంతా మరోసారి దేవుని ప్రార్థించుకొని కళ్ళకు అద్దుకొని తింటారు. అందరికి కుంకుమబొట్టు పెడతారు. తర్వాత దేవుని దగ్గర శుభ్రంగా కడుగుతారు. ఆ తర్వాత అందరూ ఇంటికి పోతారు ఈ దేవతలు ఎవరైనా ఇంటివద్ద, బయట ఒక చెట్టువద్ద లేదా కొంతదూరంలో ఉంటాయి కనుక అక్కడనుండి ఇంటికి వస్తారు.

ఆయుధాలకు పదును : పనికి పోవటానికి ముందువారి పనిముట్లు కత్తులు లేదా గొడ్డళ్ళకు పదునులు పెడతారు. ఇవి అంతకు ముందురోజు లేదా అదేరోజు కత్తులను దోర్నాల, తిమ్మాపురం, వెనముక్కల, కొత్తూరు, బొమ్మలాపురం, నల్లగుంట్లల్లో చరిచేవారు. అందువల్ల అందరు ఆ ప్రదేశాల్లో ఏదో ఒక ప్రదేశానికి పోయి కత్తి తప్పనిసరిగా చరిపించేవారు.

ఆకుల రకాలు ... Leaf Types-v

Simple
సరళం

Bifoliate
ద్విదళ సంయుక్తం

Palmately trifoliate
హస్తాకార సంయుక్తం

Pinnately trifoliate

Tripinnate

Digitate

Paripinnate
పక్షవత్ సంయుక్తం

Imparipinnate

Bipinnate
ద్వి సంయుక్తం

Trifoliate

దబ్బలు - అంబులు

చోడకట్ట - గెస్కట్ట

తరాలనుండి తాతలనుండి అంబుల తయారీకి 'ఇల్లు' కట్టెను ఎక్కువగా వాడతారు. రాను రాను జాన కట్టెలు, వెదురు కట్టెలు, కుక్కబద్దెకట్టెలు, తెల్లజాన(పెద్దజాన), (కుక్కబద్దె కట్టెను పిన్నకట్టె అనికూడా అంటారు) కట్టెలను 'గెస్క'లకు-గారకాయలకు వాడుతున్నారు. అంబులను రకరకాల సైజుల్లో తయారుచేస్తారు. ఈ అంబును తయారుచేసుకునేవారు ఎవరి చేతికొద్ది, అంటే కుడిమోచేయిమూర కొలిచి మధ్యవేలును వెనక్కి ముడుకులు తగిలేలా ఆనించి మధ్యవేలు ముడుకు గుర్తు పెట్టుకొని ఆ సైజులో తయారు చేసుకుంటారు.

ఉబ్బుగెనుపులు - గన్నగెనుపులు - కాయగెనుపులు

కట్టెను మొదటగా గొడ్డలితోగాని, కత్తితోగాని నరుక్కొని, లేకపోతే చక్కటికొమ్మను గెస్క సైజుకు సరిపడ్డవి విరుస్తాడు. ఈ విరిచిన కట్టె తాటతీస్తే సైజు సరిగా రావాలి. ఈ పచ్చికట్టెను మంటలోకాపుతారు. కొంచెం ఎండినట్లు అవుతుంది. వెంటనే వేడిమీదనే తాటతీస్తారు. ఒకవేళ పేదులేస్తే దాన్ని తీసి పారేస్తారు. వంకలు తీయటంలోనే కర్ర గట్టిదనాన్ని అంచనా వేస్తారు. పెద్దజంతువులను కొడితే ఆగుతుందా అగదా అనేది ఆలోచన చేస్తాడు ఈ గెస్కలను 'మొగ్గకట్టెలు' అంటారు. దీన్ని తరువాత, 'గక్కులబండ'మీద వేసి రుద్దుతారు. గెస్క నునుపుగా వచ్చేవరకు, పేడు లేవకుండా గుచ్చుకోకుండా నునుపుగా రుద్దుతారు. లేదా మెత్తటి అంబుగాని కత్తిగాని తీసుకొని నునుపుగా గీకుతాడు. వెదురుకట్టె అయితే 'ఉబ్బుగెనుపులు' లేకుండా ఉండి 'సన్నగెనుపులు'ండి కర్ర సదరంగా ఉండి, 'ముల్లెం'గాని, 'శాసనం'గాని కర్రకు మూడుగెనుపులుండాలి. అవీ దూరం దూరంగా ఉండాలి. ఈ గెనుపులు పైన, మధ్య, కింద వచ్చేవి నరుకుతారు.

దీన్ని రెండు గెనుపులెమ్మట చీల్చాలి. 'కాయగెనుపు'లను తీసేస్తారు. (కాయగెనుపు- ఉంటే అంబుకు పనికిరాదు, 'గెనుపుకాయ' ఇరిగిపోద్ది, వంకలు తీసేటప్పుడే ఇరిగి పోవచ్చు). తర్వాత దాన్ని 'కర్క'కెల్లి మొదలునుండి ఆవుతోక మాదిరి ('ఆవుతోక పడగీయరా' అంటారు) మొదలులావుండి కాస్తసన్నగా ఉండేలా తీస్తారు. గీసిన తర్వాత గెనుపులదగ్గర లావులు చూస్తారు. గెనుపులు కనపడకుండా అసలు గుర్తులే లేకుండా నున్నగా గీస్తారు. గెనుపుల అనవాళ్లుకూడా కనపడవు. దీన్ని 'బోడకట్టె-గెస్కకట్టె' అంటారు.

ఈ కట్టెను చేతితో కొలతవేసుకొని కొనను బాగా నున్నగా గీసి (అంబు సైజుకు సరిపడేంతవరకు సన్నగా చేస్తారు).

లక్క: 'చీమలుపెట్టిన లక్క'ను తీసుకొని అంబును మంటలోపెట్టి వేడిచేసి దాని కూలులో లక్కపెట్టి మళ్ళీ పొయ్యిలో పెడతారు. ఆ వేడికి లక్క కరుగుతుంది. కరిగిన తర్వాత గెస్కకట్టెను కూలులో ఇరికించి చేతితో గుర్రున లక్కంత అతుక్కునేటట్లు తిప్పి దాన్ని మళ్ళీ బయటకు తీస్తారు. అప్పుడు లక్క ఆరిపోతుంది. ఇటు గెస్కకట్టెకు అటు 'అంబుకూలు'కు లక్క అతుక్కుని ఉంటుంది. ఒక్కరవ్వ చల్లారి ఉంటుంది. దీన్ని మళ్ళీ నిప్పులోపెట్టి అంబును దాని కూలులో ఉడికించి కాల్చి, మళ్ళీ గెస్కకట్టెకు అంబుకూలు దూర్చుతాడు. చేత్తో గట్టిగా వత్తుతాడు. 'వెలుతురులక్క', 'కేరిందలక్క'లను ఎక్కువగా పెడతారు. అలాగే కాట్రుతీగ, శిఖరేణికి పెట్టిన లక్కలను ఎక్కువగా వాడతారు.

ఈ లక్కలను రకరకాలచీమలు పెడతాయి. గండు చీమలు, ఎర్రచీమలు, జుర్కులు, నల్లచీమలు (నడ్డిగుద్దచీమలు; ముడ్డి ఎత్తిపట్టి నడుస్తాయి జుర్కులను-పుల్లచీమలంటారు. పుల్లచీమల నివాసం కానుగచెట్లు, మామిడిచెట్లు, పొదలలో వాగులలో, చెలమలదగ్గర, చల్లటిప్రాంతాలలో, గుబురుగాఉండే అన్ని చెట్లదగ్గర ఉంటాయి. పుల్లచీమలుంటే దగ్గర్లో నీళ్ళున్నట్టుగా భావిస్తారు) నల్లచీమలు (నడ్డిగుద్దచీమలు) పెట్టిన లక్కే బాగా గట్టిగా ఉంటుంది. మళ్ళీ ఇందులో బక్కగా ఉండే చీమలు పెట్టే లక్క అంత గట్టిగా ఉండదు. ఈ లక్కనుపెట్టి పాటు చూసుకుని ఎడమచేత్తో అంబును పట్టుకొని కుడిచేత్తో గెస్కకట్టెను కూలులో పెట్టి గిర్రుగిర్రున తిప్పి ఇరికిస్తారు.

బువ్వలచోరు - దొడ్డలచోరు

అప్పుడు దబ్బు తెచ్చుకుని, దబ్బు దించుకొని అల్లెపేడును ఒకసారి చప్పరించి, అంబు ఎక్కిపెట్టి బారు చూస్తారు. బారులను,

‘బువ్వలబారు’, ‘దొడ్లలబారు’ అంటారు. కుడిచేయిని ‘బువ్వచెయ్యి’ అని, ఎడమ చేతిని ‘దొడ్లచెయ్యి’ అని అంటారు. కుడిచేతివాటం వాళ్ళకి బువ్వలబారును, ఎడమ చేతివాటం వాళ్ళకి దొడ్లలబారును చూస్తారు. బారుచూసిన తర్వాత, అంబులో దూర్చిన గెస్సుని మెత్తని గుడ్డపై అంబుకొన ఆనించి ఎడంచేత్తో వత్తిపట్టి, కుడిచేత్తో భూమికి గట్టిగా వత్తిపట్టి, కదలకుండా ఒక్కనిమిషం ఉంచి నెమ్మదిగా పైకి లేపి తడిగుడ్డతో తుడుస్తారు. అంబుకూలు వేడిగా ఉండగానే గుడ్డతో అంబుచివర పట్టి ఈవిధంగా అంబు తయారు చేస్తారు.

పై లక్కలు దొరకనప్పుడు ‘కెమ్మి’చెట్టు కొనఆకులను కూలులోపెట్టి కాల్చి జిగురుగా వచ్చాక గెస్సుని తగిలిస్తారు. సహజంగా లక్క దొరకనప్పుడు, అత్యవసరంగా మాత్రమే ఈ ‘కెమ్మియిగుర్లు’ వాడుతుంటారు. తర్వాత అంబుకూలులో గెస్సు కరుచుకున్న తర్వాత, ముందుగా గరుకుబండమీద రుద్ది కొంత నునుపైన తర్వాత మెత్తని బండమీద నూరి కూలు గెస్సు ఒకే స్థాయి వచ్చేవరకు రుద్ది అప్పుడు అంబుకు పదును పెడతారు. అప్పటివరకు అంబుకు పదును పెట్టరు. ఈ పదునుపెట్టే రాయిని ‘నూరుడుబండ’ అంటారు.

గెస్సు - పింజు

గెస్సు చేసేటప్పుడు గెస్సు కట్టను ముగ్రిగిస్తారు. ముగ్రిగించడం అంటే కత్తితోగాని, గొడ్డలితోగాని కట్టెమొదలును ఆన్ని నేలకుగాని కట్టెకుగాని పెట్టి కొడతారు. అంటే మొదలు సమానంగా తెగుతుంది. ఆ తెగినదాన్ని కత్తితో నున్నగా రుద్దుతారు. పైనుండి క్రాస్గా మొదలుకు ఒకవేటు, కిందనుండి వాలుగా ఒకవేటు వాలుగా రానించి, దానిని మధ్యలో కత్తితో గీస్తారు. గుంటలా తయారుచేసి ఆ గుంటకుకిందగా గంట్లుపెట్టి ఆగంటుదగ్గరకు కత్తితో పైనుండి గంటువరకు పేడును లేపేవిధంగా కత్తితో రుద్ది, అలాగే కిందనుండి పైకి గంటువరకు సన్నగా పేడులను గంటు లెవల్కు లేపి కత్తితో గీస్తారు. అలా కత్తితో గీసినప్పుడు రాలిన ‘సుసి’ని తీసి చేత్తో వేళ్లమధ్య పెట్టుకొని రెండో చేత్తో రుద్దుతారు. లేదా ఇసుకపెట్టి పై విధంగా రుద్దుతారు. బాగా నునుపుగా తయారవుతుంది. తర్వాత దాన్ని నేలకు ఆనించి ఒక కన్నుమూసి ఒంటి కన్నుతో గెస్సును చూస్తాడు. అలా చేసి చక్కగా ఉందా? లేదా? వంపులున్నాయా, లక్క పెట్టిన దానికి కూలు సరిపోయిందా అని చూసి గద్దఈకలుకట్టి పింజును తయారు చేస్తారు.

మూడీకల అంబు

బోరబొంత, ‘జుట్టుగద్ద ఈకలు’, ‘నెమ్మటీకలు’ సహజంగా అంబుకు కడతారు. అప్పుడప్పుడు కోడిఈకలుకూడా కడతారు. వీటితోపాటు పీతవ్వగద్ద, గుడ్లగూబ, కొంగ ఈకలనుకూడా పింజుకు కడతారు. అంబు మొదలు పింజుకు రెండుగాని, రెండున్నర వేళ్ళుగాని దూరంపెట్టి ఈకలను కడతారు. ఈకను ముందుగా ఒకపక్క ఈనె చీలుస్తారు. మొత్తం కింద చీల్చుతారు. తర్వాత అంబుకట్టెనైజు పొడవు ఈకలు, రెండు, రెండున్నరవేళ్ళ దూరంకు ఈకను తేలుస్తారు. ఈకలో వెడల్పుభాగాన్నే తేలుస్తారు. ఒకవైపుమాత్రమే తేల్చే ఈకనుండి ఏడునుండి ఎనిమిది ముక్కలు వస్తాయి. ‘అంబుటీకలు’ సాధారణంగా నాలుగుఈకలు కడతారు. ఈకలులేనప్పుడు మూడుఈకలు కడతారు. ఎదురీకలు అయితే మూడుఈకలే కడతారు. వీటిని ‘మూడీకలఅంబు’ ‘నాలుగీకలఅంబు’ అని అంటారు. ఆటల్లోను, పందేల్లోను అంబుపోతే ‘నీది ఏ అంబు పోయిందిరా? మూడీకల్ల, నాల్గీకల్ల’ అని అడుగుతారు.

గిరికట్టడం

ఈకను తేల్చినప్పుడు ఏపక్క ఈకను తేలిస్తే ఆముక్కలను మాత్రమే కట్టాలి. కుడివైపు తేలిస్తే కుడివైపున ఎడమవైపు తేలిస్తే ఎడమవైపునే కడతారు. కుడివైపు రెండు, ఎడమవైపు రెండు కట్టరు. అలా కడితే ఎదురీకలు అంటారు. అలా ఎదురీకలు కడితే అంబు తేలిపోద్ది లేదా కిందకేస్తే పైకి, పైకేస్తే కిందకు దానిష్టం వచ్చినట్టు పోతుంది. మనమాట వినదు. అందువల్ల ఎదురీకలు కట్టరు. ఈకలు లేకపోతే నాలుగుబదులు మూడుకడతారేగాని ఎదురుకట్టరు. ఈకలను తెచ్చి మర్రిపాలు, మేడిపాలు, జంకిపాలు, జిల్లేడుపాలు, జువ్విపాలు, రావిపాలు, బరికి పాలను ఈకలకు మొదటగా పూస్తారు. ముందుగా అవిపూసి గెస్సులకు కరిపిస్తారు. గతంలో కేవలం ఈపాలతో మాత్రమే ఈకలను కరపిచ్చేది, (అంటించేది). ఇప్పుడైనా ఈ పాలు కరిపిచ్చి నూలుతో సందులుసందులుగా కడదామా, ఎడంఎడంగా కడదామా, దగ్గరకు కడదామా అని ఆలోచించి ఎలాకావాలంటే అలా ఆయా సందుల ప్రకారం ఈకలకు చొక్కానూలు, సీసంనూలుకడతారు. దగ్గరకైతే ఈకవెంట ఈకకు, ఎడంగా అయితే 3ఈకలకు, దూరంగా అయితే 5 ఈకలవెంట ఈనూలు చుడతారు. ఈతతంగాన్ని ‘గిరికట్టడం’ అంటారు. గతంలో వీరు చిరిగినచొక్కానూలు, చిరిగిన నిక్కరునూలు లేదా గేసినూలును దారాలు దారాలుగా

లాగి కడతారు. ఇప్పుడు సీసంనూలు తోటే 'గిరి' కడుతున్నారు. గిరికట్టక చింతపుల్లలను తెచ్చి దబ్బర్లు లేకుండా తెంచి పుల్లలను కొంత కాల్చిన తర్వాత, ఆ చింత నిప్పును తీసి, ఎడంచేత్తో గిరికట్టిన ఈకలను కాలుస్తారు. చింతనిప్పులతో బూడిదను ఎప్పటికప్పుడు ఊదుకుంటూ, ఎర్రటి నిప్పుకొరివితో ఈకలను వాలుగా కాల్చుకుంటూ మధ్యమధ్యలో ఈకలను దువ్వుకుంటూ, నిప్పుమాత్రం బూడిద పడకుండా ఊదుకుంటూ ఏ రకంగా కావలిస్తే ఆ రకంగా ఈకలను కాలుస్తారు. కొంతమంది కెచ్చగాను, బోడగాను కాలుస్తారు.

గిరికట్టిన ఈకలు పెద్దవైతే అంబువేసినప్పుడు బుస్మంటూ గాలివస్తుంది. ఆ శబ్దానికే పిట్టలు, కొండముచ్చులు, జంతువులు తప్పించుకుంటాయి. చప్పుడురాకుండా సరిచేస్తారు. మళ్ళీ కాల్చివేసి చూస్తారు. (ముందుగా అంబును తయారుచేసినప్పుడు ఆ అంబును ఇది ఏ విధంగా ఉంది? బారు ఎలా ఉంది, ఎలా పోతుంది పరీక్షించడానికి వేసి చూస్తారు) లేదా ఈకలు కొద్దిగా తేడాలుంటే అంబుతోటే కోస్తారు. ఒక ఈక పెద్దది, ఒక ఈక చిన్నదిగా ఉంటే అంబు వేసినప్పుడు 'ట్రూ' అంటూ చప్పుడొస్తుంది. దీన్ని మళ్ళీ కాల్చి శబ్దం రాకుండాచేస్తారు. ఈకలు సన్నగా అయినప్పుడు అంబును వేస్తే 'కుత్తూపోతాది' అంటే ముడ్డిఊపుకుంటూ పోతుంది. దేనిమీదేస్తే దానికి తగలకుండా, రాసుకొని పోతుంది. ఈ అంబును వదిలితే అది వెళ్ళే విధానాన్ని ఈ అంబు ఏదో "తెడ్డ కట్టెల్లా పోతుందిరో" ఈ అంబు ఏదో "సంకటి కెల్తుతుందిరో" అంటూ ఈకలను సరిచేసి గురికడతారు. ఈ అంబులను రకరకాల సైజుల్లో చిన్నచిన్న మార్పులతో అంటే గూబలుండి 'గూబలు'లేక, పదునుగా ఏటవాలుగా, చతురస్రంగా గుండ్రంగా రకరకాలుగా తయారుచేసి రకరకాల పేర్లతో పిలుస్తారు. చిన్నపిల్లలకు కట్టే అంబులకు కొంగీకలు, కోడీకలు, ఏవి పడితే అవి కడతారు (గిరి కట్టేవి) పెద్దలు వాడే వాటికిమాత్రం 'గడ్డికలు', 'నెమ్మటీకలు' మాత్రమే కడతారు.

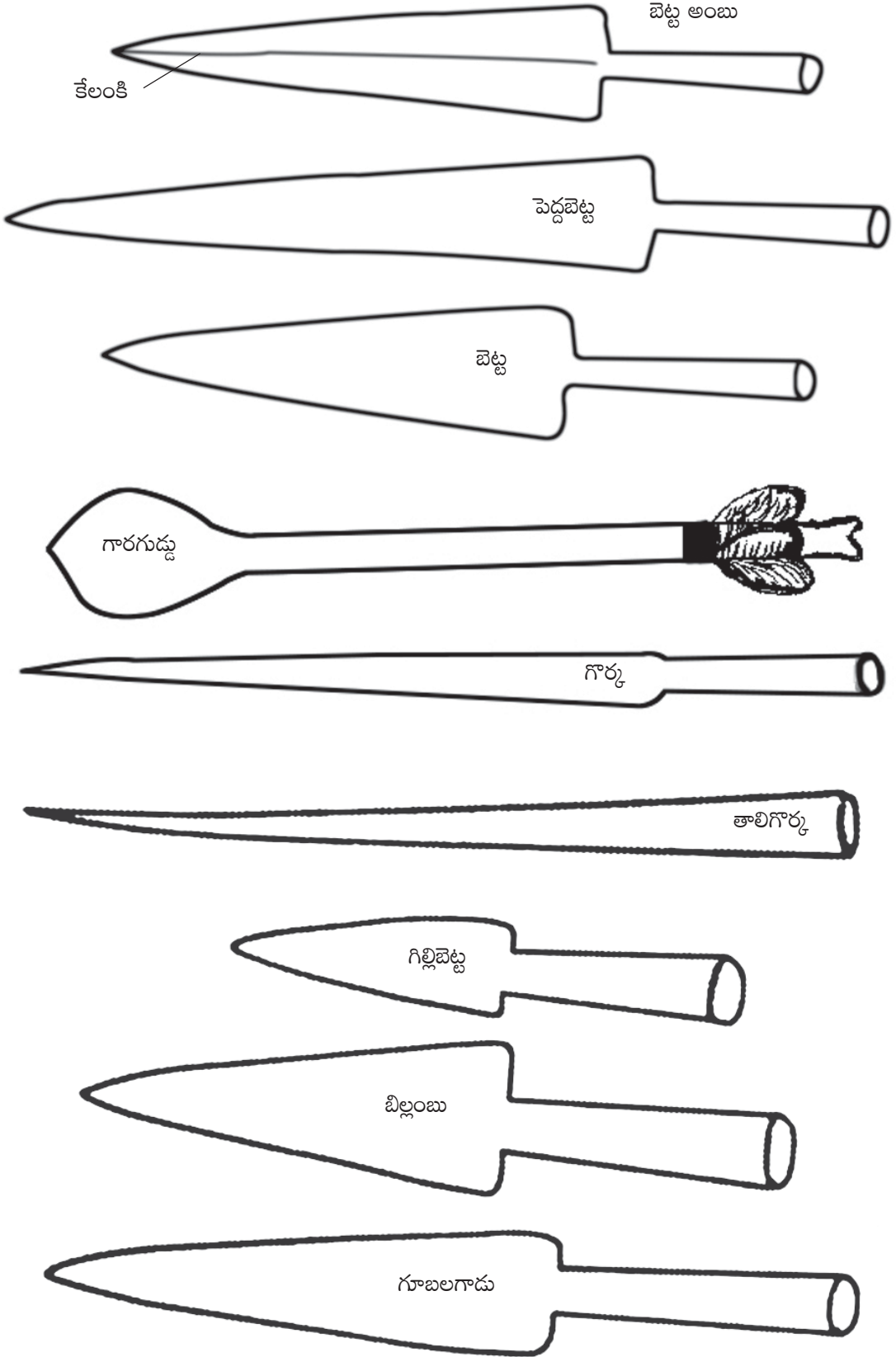
అంబుల పేర్లు రకాలు

1. కేలంక : అంబు మధ్య వెన్ను ఎత్తుగా ఉండేదాన్ని 'కేలంక' అంటారు.
2. బెట్ట అంబు : పెద్దబెట్ట కంటే పొడవుతక్కువగా ఉండి.
గూబలు మామూలుగా ఉండే దాన్ని బెట్టఅంబు అంటారు.
3. పెద్దబెట్ట : అంబు పొడవుఎక్కువగా ఉంటుంది.
4. బెట్ట : గూబలు వెడల్పుగా ఉండేదాన్ని 'బెట్ట' అంటారు.
5. గారకాయ/గారగుడ్డు : దీన్నివట్టి కర్రతో తయారుచేసి ఈకలు కడతారు. పప్పుగుత్తి మాదిరి ఉండేది. గెనుపు లేకుండా ఉంటుంది. 'గిడ్డిపివడ్డది' అంటారు (గుడ్డి ఊడి కిందపడుతుంది). ఈ గారకాయను వెదురుబొంగుతోను, తెల్లజాన కట్టెతోను తయారు చేస్తారు. దీన్ని బెట్టుడతలను, చిన్నుడతలను లావుకొమ్మలపై ఉండే వాటిని కొట్టడానికి ఉపయోగిస్తారు. దానికి తగిలి ఊడి పడుతుంది. అంబైతే కొమ్మకి తగిలి దానికి గుచ్చుకుని కిందికి రాదు. ఈ అంబుకోసం పాట్లు పడాలి. అందుకని గారగుడ్డుని వాడతారు. పళ్లులనుకూడా వీటితో వేటడతారు.
6. గొర్క : గూబలుండవు, పదునుండదు, చతురస్రంగా ఉంటుంది. కొనపదును మాత్రమే బలం. దబ్బనం మాదిరి ఉంటుంది.
7. తాలిగొర్క : వట్టిరేకులతో అప్పటికప్పుడు గుండ్రంగా, ఇంగ్లీషు'వి', ఆకారంలో తెగగొట్టి గుండ్రంగా మడిచి కోస్తారు. ఇనుము దొరకని సమయంలో ఇది ఎక్కువగా వాడేవారు. దీనినే 'సరుడు' అనికూడా అంటారు.
8. గిల్లిబెట్ట : చిన్నగా సన్నగా ఉండే అంబు.
9. బిల్లంబు : గూబగాడికంటే కురసుండి గూబలు బాగుంటాయి.
10. గూబలగాడు : గూబలు లేకుండా ఉంటుంది.

వెదురు - దబ్బు చేసే కాలం !

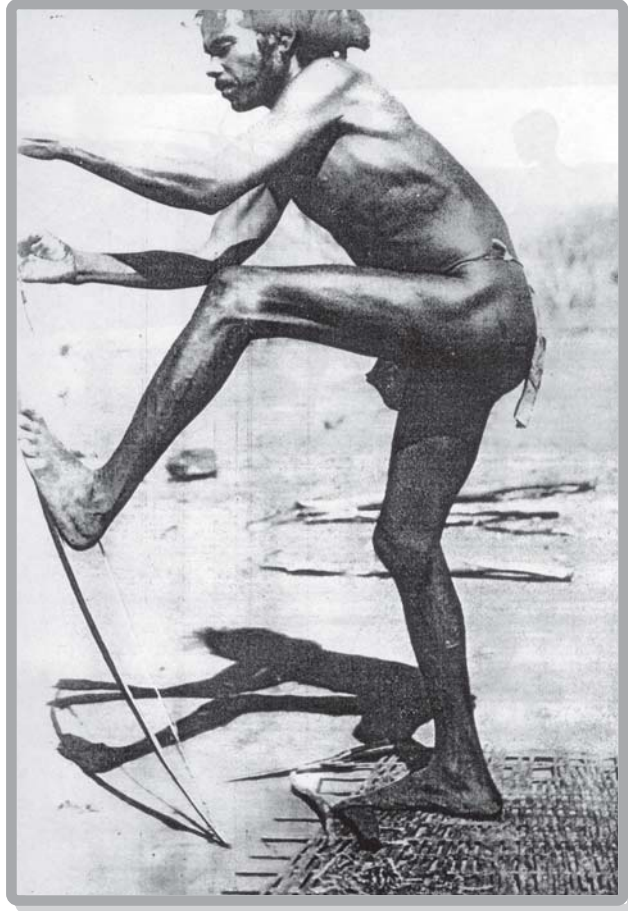
సంక్రాంతికి దబ్బుచేస్తారు. సంక్రాంతి మొదలు కాస్త ఎండలు ముదిరేవరకు ఉన్నకాలంలో మాత్రమే వెదురుపెడను నరికి

చెంచుల విల్లంబులు

దబ్బుచేస్తారు. (జనవరిలో సంక్రాంతినుండి ఫిబ్రవరి, మార్చి నెలల్లో) ఏప్రిల్, మే నెలల్లోకానీ వెదురును నరికి దబ్బుచేస్తే ఆ వెదురు పురుగుపట్టి పుచ్చిపోతుంది. అందుకని ఇల్లు నేయాలన్నా, ఇంటికి కొత్తతడకలు అల్లాలన్నా, సంక్రాంతినుండి మార్చి చివరివరకు ఉండే వెదురును మాత్రమే వాడతారు. ఈ కాలంలో వెదురుపక్వానికి వచ్చినట్టు భావిస్తారు. అదే, తొలకరినుండి చెట్టు బాగానిండుగా పిలకలు వేసి సన్నపిల్లల తల్లిగా ఉంటుంది. ఈ సందర్భంలో వెదురును బాలింతగా భావిస్తారు. ఏప్రిల్, మేనెలల్లో రెండునెలల కాలాన్ని వెదురును నిండుగర్భిణిగా భావిస్తారు. సహజంగా ప్రతిచెట్టు ఈ కాలంలో పూత, పిందె, కాయలు, ఆకులతో నిండుగా ఉంటాయి. ఈ కాలంలో బంకలుకూడా సరిగా తీయరు. ఒకవేళ బంకకు ఆశపడి తీస్తే, బంక సరిగారాదు సరికదా గీరినచెట్టు ఎండిపోయే (చచ్చిపోయే) ప్రమాదం ఉంది. ఇటువంటి చెట్టును బంక చెక్కినా కాసేపూత సరిగావూయదు. అందువల్ల చెట్టును బంకకు తీయకుండా వదిలేస్తారు. అప్పుడు చెట్టు బాగా పూతపూసి కాయలుకాసి నిండుగా ఉండి విత్తనాలను బాగా పుట్టిస్తాయని అవికూడా మొక్కలై చెట్లు బాగా పెరుగుతాయని ఈకాలంలో చెట్లకు బంక తీయరు (ఏప్రిల్, మే నెలలు).

తొలకరినుండి చెట్టుకు శక్తి సన్నగిల్లుతుంది. చెట్టు తనపూలకు, కాయలకు ఆహారం ఎక్కువగా పెట్టడంవల్ల చెట్టంతా నీరే ఉంటుంది. వెదురు పరిస్థితికూడా అంతే. ఈ కాలంలో దబ్బు చేస్తే ఆ దబ్బు వంగిపోతుంది. లేదా వంచినపుడు పేడు చీరిపోతుంది. కాబట్టి వెదురుగర్భంతో ఉన్నపుడుగాని, సన్నపిల్లతల్లి బాలింతగా ఉన్నపుడుగాని దబ్బుచేయరు. కాబట్టి దబ్బు బాగుండాంటే నవనవలాడే వెదురు పక్షంలో వచ్చేకాలంలో మాత్రమే నరికి దబ్బు చేస్తారు. పెద్దలకాలంనుండి దబ్బుచేయడానికి సంక్రాంతి మంచి ముహూర్తం!

ఫారెస్ట్ బాటగీ (ప్రశ్న-జవాబులు)

A.P. School of Forestry, Yellandu -- Question & Answers for Forest Guard Trainees.

1. వృక్షశాస్త్రము అనగా నేమి?
జ. వృక్షముల గురించి అధ్యయనముచేయు శాస్త్రమును వృక్షశాస్త్రము అందురు.
2. మొక్కలు ఎన్ని రకములు?
జ. రెండు రకములు: 1. పుష్పించని మొక్కలు; 2. పుష్పించు మొక్కలు.
3. పుష్పించు మొక్కలు ఎన్ని రకములు?
జ. 1. అవృత బీజవృక్షాలు 2. సంవృత బీజ వృక్షాలు.
4. ద్వీదళ బీజములు అనగా నేమి?
జ. విత్తనములో రెండు బీజదళములు కలిగియుండుటను ద్వీదళ బీజము అందురు.
5. ఏకదళ బీజములు అనగా నేమి?
జ. ఒకే బీజదళము కలిగియున్న విత్తనములను ఏకదళ బీజములు అందురు.
6. ముఖ్యమైన ద్వీదళ బీజ లక్షణాలు తెలుపుము?
జ. తల్లి వేరు వ్యవస్థ బీజదళములు కలిగి వలకార ఈనెల వ్యాపనము కలిగియుంటాయి.
7. ఏకదళ బీజ మొక్కల ముఖ్యమైన లక్షణాలు ఏవి?
జ. పీచు వేరు వ్యవస్థ, ఒకే బీజదళము కలిగియుండి సమాంతరం ఈనెల వ్యాపనము కలిగియుండును.
8. ద్వీదళ బీజ వృక్షాలకు ఉదాహరణములిమ్ము?
జ. 1.చింత 2.తేకు 3.మద్ది 4.మామిడి
9. ఏకదళ బీజ వృక్షాలను ఉదాహరణములిమ్ము?
జ. 1.మొక్కజొన్న 2.వెదురు
10. పుష్పించు మొక్కలోని భాగములను వ్రాయుము?
జ. 1. వేరువ్యవస్థ:- తల్లివేరు, పిల్లవేరు, సార్వపువేర్లు మూలకేశాలు.
2. ప్రకాండ వ్యవస్థ:- కాండము, శాఖలు, పత్రములు, పుష్పాలు, పండ్లు, విత్తనములు.
11. వేరు మొక్క ప్రధాన విధులు ఏవి?
జ. మొక్కలకు స్థిరత్వమునిచ్చుట, ఖనిజాలు భూమినుండి గ్రహించి మొక్కలకు అందజేయుట, పోషణకు, పోషణ చేసిన పదార్థాలను కాండపీఠ భాగము వరకు ప్రసరణ చేయుట.
12. ప్రకాండ వ్యవస్థ యొక్క విధి ఏవి?
జ. శాఖలు, మొగ్గలు, పత్రాలు కలిగియుండును. ఆహార సముపార్జన, నీటి ప్రసరణ, పోషణ పదార్థములు ప్రసరింపజేయుట, శ్వాసక్రియ జరుపుట మొదలగునవి.
13. పుష్పభాగం తెలుపండి?
జ. పుష్పములో: 1.పుష్పవృంతము 2.పుష్పపీఠము 3.కక్షకపత్రావళి 4.ఆకర్షణ పత్రావళి 5.కేసరావళి 6.అండాశయము 7.కీలము మొదలగునవి.

14. రక్షక పత్రావళి అనగా నేమి?

జ. పుష్పాసనముపైన మొదటి వలయములోనున్న పుష్ప పత్రాలను, రక్షక పత్రావళి అంటారు.

15. కొరల్లా (Corolla) ఆకర్షణ పత్రావళి అనగా నేమి?

జ. పుష్పాసనముపై రెండవ వలయముగా ఉండి కీటకాలను ఆకర్షించుటకు ఏర్పడిన భాగములను ఆకర్షణ పత్రావళి లేక కొరల్లా అంటారు. ఇది పరాగసంపర్కములో ఉపయోగపడతాయి.

16. ఆండ్రోసియమ్ (Androecium) అనగా నేమి?

జ. పుష్పాసనముపై ఉన్న మూడవ వలయము కేసిరావళి, ఇందులో కేసరాలు ఉండును. కేసరములుపై పరాగకోశము, నరాగ కేణవులు ఉంటాయి.

17. గైనిసియమ్ (Gynaeceum) అనగా నేమి?

జ. పుష్పాసనముపై నాలుగవ వలయముగా ఏర్పడియున్న పునరుత్పత్తి అంగములు: 1.అండాశయము 2.కీలము 3.కీలాగ్రము కలిగియుండును. అండాశయము అంతరములు కలిగియుండును.

18. అబ్జురపు వేర్లు అనగా నేమి?

జ. ప్రథమ మధ్యమునుండి గాక మరి ఏ యితర ప్రాంతమునుండైనను ఏర్పడే వేర్లను అబ్జుర వేర్లు అంటారు.

19. ఊడవేర్లు (Prop.roots) అనగా నేమి?

జ. శాఖలనుండి బయలుదేరి శాఖాయుతముగా సంభాలవలె పెరిగే వేళ్ళను ఊడవేర్లు అంటారు. ఉదా: మర్రి

20. ఊతవేర్లు (Stilt roots) అనగా నేమి?

జ. ప్రధాన కాండము నుండి పుట్టి, ఏటవాలుగా శాఖా రహితముగా భూమిలోనికి పెరిగి ఆధారమునిచ్చే వేర్లను ఊతవేర్లు అంటారు. ఉదా: మొగిలి

21. ఎఫిఫైట్స్ (Epiphytes) అనగా నేమి?

జ. ఇతర చెట్లకొమ్మలపై పెరుగు మొక్కలను ఎఫిఫైట్స్ లేక వృక్షోబీజములు అంటారు. ఇవి ఆధారము కొరకు ఏర్పడతాయి. ఈ మొక్కలకు రెండు రకాలు వేర్లు ఉంటాయి.

1.చెట్టునిలబడుటకు ఆధారమును యిచ్చువేర్లు. 2. పోషణ కొరకు ఏర్పడే వేర్లు.

ఇవి వెలామెన్ కణజాలము (ఆర్కిడ్ల వంటి వృక్షోపజీవుల వాయుగత మూలాలను ఆవరించి ఉండే మందమైన స్పంజివంటి కణజాలం) కలిగియుండును.

ఉదా: వేంతా (బదనిక, రణం)

22. శ్వాసవేర్లు (Pneumatophors) అనగా నేమి?

జ. సముద్రతీరప్రాంతములలో చిత్తడి నేలలయందు అవిసినియా, రెజోఫరా లాంటి మొక్కలు, ప్రక్కవేళ్లనుండి నిట్టనిలువుగా భూమికి వ్యతిరేకదిశలో పెరుగుతాయి. ఇవి మొక్కకు అన్నివైపులా విస్తరించి ఉంటాయి. వీటికి రంధ్రాలు కలిగి ఉండి, ఆ రంధ్రాలద్వారా మొక్కలు శ్వాసిస్తాయి.

23. తల్లివేరు రూపాంతరము రకాలు ఏవి?

జ. 'శంఖాకారము' (Conical) ఉదా: క్యారెట్; 'పుసీఫాం' ఉదా: ముల్లంగి(కండె ఆకారం); 'సేఫిఫాం' మూపురాకారం ఉదా: బీటరూట్

24. పరాన్నజీవులు (Parasites) అనగా నేమి?

జ. కొన్నిరకాల మొక్కలు తమకు కావలసిన ఆహారం, నీటి కొరకు ఇతర మొక్కలపై ఆధారపడి జీవించును. వీటినే పరాన్న జీవులు అంటారు. ఉదా: 1.కస్కుటా (మామిడి చెట్టుపై); 2. రబాంకి (టుబాకోపై).

25. పూతికాహార పరాన్నజీవులు అనగా నేమి? (Saprophytes)

జ. కొన్ని రకాల మొక్కలు వాటి ఆహారం కొరకు యాంత్రికాహారంపై ఆధారపడి జీవించును. అటువంటి మొక్కలను పూతికాహారమొక్కలు అందురు. ఉదా: కుక్క గొడుగు.

26. మాంగ్రూప్ (మడ) అనగా నేమి?

జ. నదిముఖద్వారాల వద్ద బురదలో పాక్షికంగా మునిగి పెరుగుతూ ఉన్న మొక్కలను మాంగ్రూప్స్ అంటారు. ఈ మొక్కలను ముఫోర్స్ (శ్వాసించువేర్లు) కలిగి ఉండి వెనిషారస్ పెరుగుదల ఉంటాయి. ఆకులు మందంగా ఉంటాయి. ఉదా: అవిసినియా

27. వైవిపెరీ జర్మినేషన్ అనగా నేమి?

జ. వైవిపెరీ జర్మినేషన్ అనగా కొన్ని రకాల విత్తనములు చెట్టుకు ఉన్నప్పుడే మొలకెత్తుట ప్రారంభించును. ఈ రకముగా మొలకెత్తుటను వైవిపెరీ జర్మినేషన్ అంటారు. అనుకూల పరిస్థితులు ఉండటమువలన భూమిపై మొలకెత్తుటకు వీలుపడదు.

28. సంతలనవేర్లు (Floating roots) (నీటిపై తేలియాడు వేర్లు) అనగా నేమి?

జ. కొన్ని మొక్కలు నీటిపై నిశ్చలముగా తేలియాడుటకు నీరు, గాలి కెరటాలకు మొక్క తలక్రిందులయిన యధాస్థితికి తేవటానికి ఉపయోగపడే ఈ వేర్లను సంతలనవేర్లు అని అందురు.

ఉదా: పిస్టయా బుడగతామర.

29. భూగర్భకాండ రూపాంతరములు ఏవి?

జ. 1.రైజోమ్ (కొమ్ము) 2.దుంపకాండము
3.కారన్ (కంద) 4.బల్బు నిలశునము.

30. కొమ్ము (Rhizome) అనగా నేమి?

జ. భూగతంగాను క్షితిజ సమాంతరముగాను పెరిగే ప్రధాన కాండాన్ని కొమ్ము అంటారు. ఇవి వోలుసులు, కణుపులు కలిగి ఉంటాయి. గ్రీవపు మొగ్గల ఆధారముగా అభివృద్ధి చెందుతుంది. ఉదా: అల్లం (జింజరు), వెదురు

31. దుంప కాండము అనగా నేమి?

జ. భూమికి దగ్గరగా పెరిగే శాఖలు భూమిలోకి పెరిగి వాటి చివర ఆహారము నిలువ ఉండుట వలన ఉబ్బి రసవంతముగా ఉంటాయి.

32. కందము (Corn) అనగా నేమి?

జ. నియమిత లోతుకు నిట్టనిలువుగా పెరిగే భూగర్భ కాండమును కందము అంటారు. కణుపులవద్ద పొలుసు ఆకులు కలిగి వాటి గ్రీవాలలో మొగ్గలు కలిగి ఉంటాయి. ఉదా:కొలకేసియా

33. బల్బు (Bulb) అనగా నేమి?

జ. కాండము సంక్షిప్తము చెంది ఫలకము(Disc)గా ఉంటుంది. ఆకులు రసవంతముగా పొలుసు ఆకులుగా వుండి ఆహారము నిలువ వుంటుంది. ఉదా: లశునము (Onion)

34. ఆకు (Leaf) అనగా నేమి?

జ. కాండపు కణుపులనుండి బహిర్భాతంగా అభివృద్ధి చెందే పార్శ్వ ఉపాంగాలను ఆకులు అంటారు. ఇవి పత్ర హారితము కలిగి కిరణ జన్యసంయోగ క్రియ మరియు బాష్పోత్సేకము జరుపుట దీనిమొక్క ప్రధాన విధి.

35. ఫిల్లోటాక్సి (Phyllotaxy) అనగా నేమి లేదా పత్ర విన్యాసము అనగా నేమి?

జ. ప్రకాండము పై పత్రముల అమరికను పత్రవిన్యాసము(Phyllotaxy) అంటారు.

36. పత్రవిన్యాసము ఎన్ని రకములు? అవి ఏవి?

జ. పత్రవిన్యాసములు మూడురకాలు:

1.వీకాంతర(Alternate) పత్రవిన్యాసం 2.అభిముఖ(Opposite) పత్రవిన్యాసం 3.చక్రియ పత్రవిన్యాసము

37. పత్రం మొక్క భాగాలు ఏవి?

జ. 1.పత్రపీఠము 2.పత్రపుచ్చాలు 3.పత్ర వృంతము 4.పత్రదళము 5.ఈనెలు 6.ఉపాంతరము 7.మధ్యఈనె 8.పత్రాంగం

38. బీజవ్యాప్తి ఎన్ని రకాలుగా జరుగును?

జ. 1.గాలిద్వారా 2.నీటిద్వారా 3.జంతువులద్వారా 4.యాంత్రికముగా

39. సమారా (Samara) అనగా నేమి?

జ. రెక్కలు కలిగిన ఫలకవచము రెక్కలవలె విస్తరించుకొని గాలిద్వారా వ్యాపించు విత్తనము లేక పండును(Winged seed or fruit) సమారా అంటారు. ఉదా: ఏగిస, సాల్(గుగ్గిళం).

40. గాలిద్వారా ఏ విధంగా బీజవ్యాప్తి జరుగుతుంది?

జ. సూక్ష్మమయిన వెండ్రుకలు, రెక్కలు కలిగిన విత్తనములు, తేలికయిన విత్తనములు గాలిద్వారా బీజవ్యాప్తి చెందుతాయి. ఉదా: కాటన్(Cotton), గడ్డిచామంతి, పెద్దమాను.

41. నీటిద్వారా బీజవ్యాప్తి జరుగు విత్తనములేవి?

జ. బెంకాయ(Coconut), తాటి

42. జంతువులద్వారా బీజవ్యాప్తి ఎలా జరుగుతుంది?

జ. విత్తనములకు కొక్కెములు, ముళ్లు వుండుటవలన జంతువుల శరీరములకు తగులుకుని బీజవ్యాప్తి జరుగుతుంది. ఉదా: పల్లెరు, తేలుకొండి

43. శాఖీయోత్పత్తి (Vegetative Propagation) అనగా నేమి?

జ. విత్తనముద్వారా కాకుండా మొక్కయొక్క ఏ ఇతర భాగమునుండైనా మొక్కలు మొలకెత్తించుటను శాఖీయోత్పత్తి అంటారు.

44. శాఖీయోత్పత్తి రకాలు ఏవి?

జ. 1.ఖండితభాగాలు 2.అంటు కట్టుట 3.కణజాలాలద్వారా 4.పత్రాలద్వారా

45. వేరుహార్మోనులు (Root Hormones) అనగా నేమి?

జ. వేరుహార్మోనులు అనగా: I.A.A (ఇండోల్ అసిటిక్ ఆమ్లము మరియు ఇండోల్ బ్యటాలిక్ ఆమ్లము). వీటిని తగిన నిష్పత్తిలో చెట్లకు వేరు పెరుగుదలకు ఉత్పత్తికి వీటిని వాడుదురు.

46. నిజఫలాలు (True fruit), అన్యతఫలాలు (False fruit) అనగా నేమి?

జ. అండాశయం కాకుండా మరి ఏ ఇతర పుష్పభాగాలు ఫలంగా మారితే దానిని అన్యతఫలాలు అంటారు.

ఉదా: అపిల్, జీడి, మామిడి.

పుష్పసంబంధ భాగాలు పాల్గొనకుండా అండాశయం మాత్రమే అభివృద్ధి చెందితే నిజఫలాలు అందురు. ఉదా: మామిడి.

47. విత్తన సేకరణకు తీసుకోవలసిన జాగ్రత్తలు ఏమి?

జ. ఆరోగ్యవంతమైన చెట్టు విత్తనాలు మాత్రమే సేకరించాలి. పిదప ఆ విత్తనములను B.H.C.పొడర్తో మరియు శిలేంధ్రనాశినితో చర్య గావించి గన్నిబ్యాగులో ఉంచి తడి, తేమ తగలని ప్రదేశములో నిలువ ఉంచాలి.

48. విత్తనములు నిలువ చేయునపుడు తీసుకోవలసిన జాగ్రత్తలు ఏవి?

జ. విత్తనములను నీడలో ఆరబెట్టాలి. తేలిక అయిన విత్తనములు తీసివేయాలి. నిలువ ఉంచుబ్యాగులలో ఎటువంటి తేమ ఉండరాదు. సరి అయిన గాలి, వెలుతురు ఉండునట్లు నిలువ చేయాలి. కీటక సంహారిణులు, పురుగు మందులను గోడౌన్లలో వాడాలి. విత్తనపు సంచులను నేలపై కాకుండా చెక్కలపైగాని లేదా గోడలకు వ్రేలాడదీయాలి. ఖరీదయిన ముఖ్యమైన విత్తనములను శీతలీకరణ గిడ్డంగులలో నిలువ ఉంచాలి. ఉదా: పైన్స్, వెదురు

49. క్లంపు (Clump) అనగా నేమి?

జ. ఒక వెదురు పొదలోని వెదురుగడల సమూహమును క్లంపు అందురు.

50. కల్మ్ (Culm) అనగా నేమి?

జ. ఒక వెదురుగడను కల్మ్ అంటారు.

51. గ్రెగేరియస్ పూత (Gregarious flowering) అనగా నేమి?

జ. వయసుతో సంబంధం లేకుండా ఒకే క్లంపులో ఉన్న అన్ని వెదురులు ఒకేసారి పూత పూయడాన్ని గ్రెగేరియస్ పూత అంటారు.

52. స్పొరాడిక్ పూత (Sporadic flowering) అనగా నేమి?

జ. కొన్ని వెదురు పొదలు అక్కడక్కడ పుష్పించుటను స్పొరాడిక్ పూత అంటారు. వెదురు జీవితకాలములో ఒకేసారి పుష్పించి తదుపరి చనిపోవును.

53. వెదురుపూత పూసిన తరువాత తీసుకోవలసిన జాగ్రత్తలు ఏమి?

జ. వెంటనే పై అధికారులకు తెలియజేయవలెను. విత్తనము సేకరించుటకు మరియు వెదురు నరుకుటకు తగిన జాగ్రత్తలు తీసుకోవలెను.

54. సరళపత్రము, సంయుక్తపత్రము అనగా నేమి?

జ. సరళపత్రము(Simple Leaf): పత్రదళము అవిభక్తంగా గాని, అసంపూర్తిగా విభక్తమయి ఉంటుంది.

సంయుక్తపత్రము(Compound Leaf): పత్రదళము పత్రకాలుగా విభజన చెంది ఉన్నచో దానిని సంయుక్త పత్రము అంటారు. వీటి గ్రీవాలలో మొగ్గలు ఉండవు. ఉదా: వేప

55. ఆస్ట్రేలియా తుమ్మ శాస్త్రీయనామము ఏమి? దీనికి విత్తనాలు ఏప్పుడు వస్తాయి మరియు ఒక కేజికి ఎన్ని విత్తనాలు ఉంటాయి?

జ. ఆకేషియా అర్కిలోఫార్మ్స్ (Acacia Auriculiformis). దీని విత్తనాలు జనవరినుండి మార్చివరకు వస్తాయి. ఒక కిలోగ్రాముకు 39,000 నుండి 42,000 వేల వరకు విత్తనాలు వస్తాయి.

56. నల్లతుమ్మ శాస్త్రీయ నామమేమి? ఎప్పుడు విత్తనాలు వస్తాయి? ఒక కిలోగ్రాముకు ఎన్ని విత్తనాలు వస్తాయి?

జ. ఆకేషియా నిలోటికా (Acacia Nilotica). విత్తనాలు ఏప్రిల్ నుండి మేవరకు వస్తాయి. ఒక కిలోగ్రాముకు 10,000 వరకు విత్తనాలు వస్తాయి.

వివిధ మొక్కల యొక్క శాస్త్రీయ నామము, విత్తనాలు వచ్చే కాలము, 1కిలోగ్రాముకు ఎన్ని విత్తనాలు వచ్చేది ఈ క్రింది చూపబడినది.

లోకల్ నేమ్	శాస్త్రీయ నామము	జర్మినేషన్	విత్తనాలు వచ్చుకాలము	1కిలోగ్రాముకు విత్తనాలసంఖ్య
దిరిశనము	అల్బీజియా లెబక్ (Albizia lebbak)		మే-జూన్	12,500
జీడిమామిడి	అనాకార్డియం ఆక్సిడెంటల్ (Anacardium accidental)	90%	మార్చి-జూన్	163
వేప	అజాడిరెక్టా ఇండికా (Azadiracta India)		జూన్-ఆగస్టు	400

లోకల్ నేమ్	శాస్త్రీయ నామము	జర్మినేషన్	విత్తనాలు వచ్చుకాలము	1కిలోగ్రాముకు విత్తనాలసంఖ్య
బూరుగు	బొంబెక్ సిబా (<i>Bombax ceiba</i>)	50%	మార్చి-ఏప్రిల్	27,500
శిశు	డాల్బర్జియా సిస్సూ (<i>Dalbergia sissoo</i>)	90%	ఏప్రిల్-మే	52,000
ఎర్రతురాయి	డెలోన్కిక్స్ రిజియా (<i>Delonix regia</i>)	50%	సెప్టెంబర్-అక్టోబర్	2,500
వెదురుసాధనం	డెండ్రోకలమస్ స్ట్రిక్టస్ (<i>Dendrocalamus strictus</i>)	70%	ఫిబ్రవరి-మార్చి	30,000
ఉసిరి	ఎంబ్లికా ఎఫిసినినాలిస్ (<i>Embllica officianalis</i>)	40%	నవంబర్-జనవరి	65,000
నీలగిరి	యూకలిప్టస్ టెరిటికార్నిస్ (<i>Eucalyptus teriticornis</i>)	90%	అక్టోబర్	3,50,000
కొండచింత	ఫెల్టోఫారం టెరోకార్పం (<i>Pheltoform terocarpum</i>)	50%	ఫిబ్రవరి	20,000
ఇప్పు	మధుకాఇండికా (<i>Madhuca Indica</i>)	90%	జూలై	450
ఏగిశ	టెరోకార్పస్ మార్సుపియం (<i>Pterocarpus marsupiam</i>)	75%	మార్చి	1,600
రక్తచందనము	టెరోకార్పస్ శాంటలైనుస్ (<i>Pterocarpus santalinus</i>)	80%	ఫిబ్రవరి	100
టేకు	టెక్టోనా గ్రాండిస్ (<i>Tectona grandis</i>)	75%	జనవరి	1,400
నెరోబలాన్స్ యొక్క శాస్త్రీయ నామములు ఏవి?				
ఉసిరి	ఎంబ్లికాలిఫినానాల్స్ (<i>Embllica Officinalis</i>)	40%	జనవరి	65,000
తాని	టెర్మినేలియా బెల్లెరికా (<i>Terminalia bellerica</i>)	85%	నవంబర్	485
కరక	టెర్మినేలియా చబుల (<i>Terminalia chebula</i>)	60%	నవంబర్	180
సరుగుడు	క్యాజురినా ఈక్విసిటిఫోలియా (<i>Casuarina equisitifolia</i>)	70%	ఫిబ్రవరి	6,17,000
మామిడి	మ్యాంగిఫెరా ఇండికా (<i>Mangifera Indica</i>)	80%	మే	50
కుంకుడు	సాపిండస్ ఎమార్జినేటస్ (<i>Sapindus emarginata</i>)	60%	ఏప్రిల్	2,000

ఆకుల అమరికలు ... Leaf Arrangments-VI

Alternate distichous
ఏకాంతరము

Alternate Spiral
ఏకాంతరము

Clustered

Opposite
అభిముఖం

Opposite decussate
అభిముఖం

Sub-opposite

Whorled
వలయపత్ర విన్యాసము

Ethnobotany of Easternghats (Plant names of Chenchus)

	<u>Chenchu name</u>
1 Abrus precatorius	Gulivinda గులివింద
2 Acacia torta	Gachha Korinda గచ్చకొరింద
3 Aganosma caryophyllata	Nalla theega; Nulaga Theega నల్లతీగ, నూలతీగ
4 Albizia amara	Chigureni, Sikureni చిగురేని, సిగురేని
5 Albizia lebbeck	Dirisanam; Sirisemu దరిసనం, సిరిసిము
6 Ampelocissus latifolia	Adavi drakshi, Nalla drakshi అడవిద్రాక్షి, నల్లద్రాక్షి
7 Ampelocissus tomentosa	Nallagummadi Theega నల్లగుమ్మడి తీగ
8 Anogeissus latifolia	Chirumanu చిరుమాను
9 Antidesma ghaesembilla	Adavi pullara అడవిపుల్లర
10 Argyreia nervosa	Palachandrapu Theega; Chandrapala Theega పాలచంద్రపుతీగ, చంద్రపాలతీగ
11 Aristolochia indica	Tella veesaru తెల్లవీసరు
12 Bauhinia recemosa	Chinnaare చిన్న ఆరె
13 Bauhinia vahlii	Adda Theega; Maadpu Theega అడ్డతీగ, మాడపుతీగ
14 Bombax ceiba	Burika, Burugu బురిక, బురుగు
15 Bridelia Montana	Pantenga పంతెగ
16 Bridelia retusa	Kodiyar chettu కొడియర్ చెట్టు
17 Cadaba fruticosa	Yenuga parika ఏనుగ పరిక
18 Calycopteris floribunda	Yerra Theega ఎర్రతీగ
19 Capparis divaricata	Gudaremidi
20 Capparis grandis	Adavi boodaremidi, Nerega అడవి బూదరెమిడి, నెరగ
21 Caralluma umbellata	Pedda Saara పెద్దసార
22 Casearia graveolens	Nila Marri నల్లమర్రి
23 Cassia occidentalis	Thantepu తంటెపు
24 Cassine glauca	Nerdi నెర్ది
25 Cayratia pedata	Adavi Draksha అడవిద్రాక్ష
26 Celastrus paniculatus	Chinna Danti; Lapanaga Chettu చిన్నదంటి, లపంగచెట్టు
27 Ceriscodites turgida	Botakari, Pedda bikki బొటకరి, పెద్దబిక్కి
28 Chlorophytum tuberosum	Pedda Garaganda పెద్దగరగండ
29 Cipadessa baccifera	Nethi Beera నేతిబీర
30 Cissus pallida	Adavi Gummadi అడవిగుమ్మడి
31 Cissus vitiginea	Nela Gummadi నేలగుమ్మడి
32 Cocculus hirsutus	Nalla Bujari నల్లబుజరి
33 Corallocarpus epigeaus	Pamudhonda పాముదొండ
34 Cordia dichotoma	Banka Nakkera; Banka Neridi బంకనక్కెర, బంకనెరడి
35 Cordial macleodii	Botupu; Pachha Botakara బొటుపు, పచ్చబొట్కార
36 Cordia monoica	Banka nerudu బంక నెరేడు
37 Crateva adansonii	Mogalinga, Muvva మొగలింగ, మువ్వు
38 Cymbopogon nardus	Adavi Limma Gaddi, Konda Gaddi అడవిలిమ్మగడ్డి, కొండగడ్డి
39 Cyphostemma setosum	Yenugu malli ఏనుగుమల్లి
40 Decalepis hamiltonii	Neemam Theega నీమంతీగ
41 Derris scaandens	Nalla Poola Theega నల్లపూలతీగ
42 Digera muvicata	Chenchukura చెంచుకూర
43 Dioscorea hispida	Veruvela Gadda వెరువెలగడ్డ
44 Dioscorea tomentosa Koenig	Nula gadda నూలగడ్డ
45 Dodonaea viscosa	Adavi Bandadi అడవిబండడి
46 Ehretia laevis	Puska పుస్క
47 Entada pursaetha	Gurrapu Kaya గుర్రపుకాయ

48	Erythroxylum monogynum	Dadiri, Devadaru దాదిరి, దేవదారు
49	Euphorbia barnhartii	Adavi Jamuku అడవిజంకు
50	Euphorbia nivulia	Aaku Jemudu, Racha Khandoru ఆకుజముడు, రచ్చకందారు
51	Ficus hispida	Bomma Medi బొమ్మమేడి
52	Firmiana colorata	Mundla Mothuka ముండ్లమొత్తుక
53	Gardenia gummiifera	Chitimiti, Manchi bikki చిటిమిటి, మంచిబిక్కి
54	Glochidion zeylanicum	Neeru Mamidi నీరుమామిడి
55	Grewia flavescens	Adavi Nalakiri అడవిసలకిరి
56	Grewia rothii	Seempuru సీంపూరు
57	Grewia tiliaefolia	Jana, Thellajana జాన, తెల్లజాన
58	Haldina cordifolia	Batta Ganapa, Rudra Ganapa బట్టగనప, రుద్రగనప
59	Helicteres isora	Tada తడ
60	holarrhena antidysenterica	Aaku pala, Ittari pala, Pala Bariki ఆకుపాల, ఇత్తరిపాల, పాలబరికి
61	Hybanthus enneaspermus	Isthikantha ఇష్టికాంత
62	Hymenodictyon orixense	Chedippa చేదిప్ప
63	Jasminum auriculatum	Adavi malli; Mulla kura అడవిమల్లి, ముల్లకూర
64	Kydia calycina	Adivi patthi అడవిపత్తి
65	Lepisanthes tetraphylla	Sali kunkudu సలికుంకుడు
66	Maerua apetala	Lukki chettu, Nemali adugu లుక్కిచెట్టు, నెమలిఅడుగు
67	Manilkara hexandra	Nimmi, Pala nimmi నిమ్మి, పాలనిమ్మి
68	Martynia annua	Puligoru పులిగొరు
69	Millettia racemosa	Bontha chettu బొంతచెట్టు
70	Mitragyna parvifolia	Rudra ganapa రుద్రగనప
71	Mundulea sericea	Puliseru పులిసిరు
72	Naringi alata	Muriki Nimma మురికినిమ్మ
73	Nelumbo nucifera	Damara దామర
74	Olex scandens	Thuraka Theppe తురకతిప్పి
75	Opilia amentacea	Kothirikaku కొతిరికాకు
76	Orthosiphon thymiflorus	Murka mokka మూర్ఖమొక్క
77	Oxalis corniculata	Puli sintha పులిసింత
78	Parkisonia aculeata	Jeelugu cheetu జీలుగుచెట్టు
79	Polyathia cerasoides	Chilaka Duddira చిలకదుద్దిర
80	Premna tomentosa	Naagur, Narugudu నాగుర్, నారుగుడు
81	Pterolobium hexapetalum	Korinda Kampa కొరిందకంప
82	Pueraria tuberosa	Bhuchakkara Gadda బూచక్రగడ్డ
83	Rivea hypocrateriformis	Boddi Theega బొద్దితీగ
84	Smilax zeylanica	Kanta sara Theega కంఠసరతీగ
85	Solena heterophylla	Nalla Dhonda నల్లదొండ
86	Sterculia urens	Thella Polaki తెల్లపొలకి
87	Tamilnadia uliginosa	Adavi jama అడవిజామ
88	Terminalia bellirica	Tani తాని
89	Tinospora cordifolia	Minapu theega మినపుతీగ
90	Trema orientalis	Konda Jana కొండజాన
91	Vitex leucoxyton	Luki chettu లుక్కిచెట్టు
92	Wrightia arborea	Pala Varinda పాలవరింద
93	Xylia xylocarpa	Thella sinduga తెల్లసిందుగ
94	Ziziphus xylopyrus	Gotika గొటిక

...The Ethnobotany of Easternghats in Andhra Pradesh,
Botanical Survey of India, Government of India, 1996

మీ గ్రామంలో లిజర్వ్ అడవి సరిహద్దును సూచించే చిహ్నాలను (క్రైరన్) గుర్తించండి

లిజర్వ్ ప్రకటన, పటం (ఫీల్డ్బుక్)లో కింద సూచించిన గుర్తుల ద్వారా ఆయా ప్రదేశాలను గమనించండి

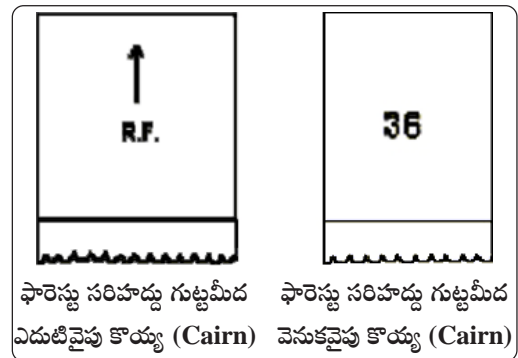
ప్రజలకు అనుమతించిన హక్కులు, అవకాశాలు లిజర్వ్ ప్రకటనలో వివరంగా ఉంటాయి. వివిధ చట్టాల ద్వారా కొత్తగా ఇచ్చిన హక్కులను, అనుమతులను లిజర్వ్ ప్రకటనలో నమోదు చేయవలసి ఉంటుంది. అలా నమోదు చేయించుకోవడానికి ఈ గుర్తులు. ఫీల్డ్బుక్ ను అర్థం చేసుకోగల పరిజ్ఞానం ప్రజలకు, అధికారులకు ఉపయోగపడుతుంది.

లిజర్వ్ అడవికి సరిహద్దులు - అనుమతించిన అవకాశాలు:

ఫారెస్టు యాక్టు 15వ సెక్షన్ ప్రకారం వెలువరించిన ప్రకటనలో లిజర్వ్ ఫారెస్టు సరిహద్దుల వివరాలు ఉంటాయి. ఈ సరిహద్దులను ఎల్లప్పుడూ మంచి స్థితిలో ఉంచుకొనుట చాలా ముఖ్యమైన విషయం. లిజర్వ్ ప్రకటనలో (లిజర్వ్ బ్లాక్ నోటిఫికేషన్) లిజర్వ్ యొక్క హద్దుల చెక్కుబందీలు (ఖచ్చితమైన స్థలం) వివరించడమేగాక, ఆ అడవిలో రైతులకు ఏర్పరచిన హక్కులు, బాధ్యతలు కూడా వివరింపబడి ఉంటాయి. లిజర్వ్ ఫారెస్టులోని దోవలను ఉపయోగించు హక్కులు, లిజర్వ్ ఫారెస్టులోని కొన్ని కొన్ని ప్రదేశాలను (అనగా గుళ్ళు, మసీదులు, యాత్రాస్థలాలు వగైరా) ఉపయోగించుకోవలసిన పద్ధతులు. లిజర్వ్ ఫారెస్టులో ఫలసాయములమీదగల హక్కులు, లిజర్వ్ అడవిలో ఏవైనా వ్యవసాయ క్షేత్రములున్నచో దానిమీద హక్కులు వాటిని ఉపయోగించు పద్ధతులు అన్నీ ఈ ప్రకటనలో అతి విపులముగా నమోదుచేయబడి ఉంటాయి.

అటవీశాఖ లిజర్వ్ ఫారెస్టు సరిహద్దుల వెంబడి ఈ బురుజులను నిర్మిస్తుంది

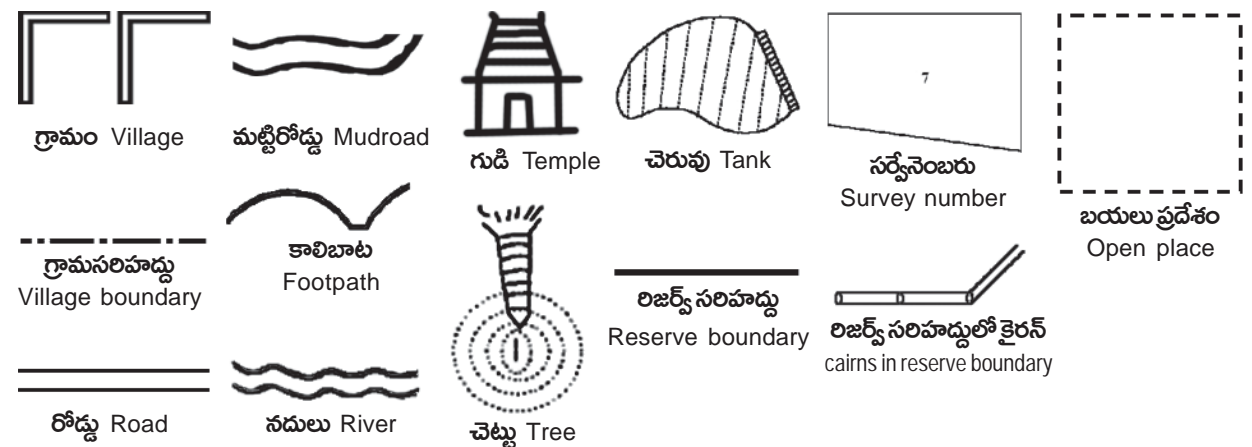
1. విడివిరాళ్ళ బురుజులు	Flagstone Cairns
2. గచ్చుతోకట్టబడిన బురుజులు	Masonry Cairns
3. మట్టి బురుజులు	Earthen Cairns
4. పలకరాళ్ళ లేక గుండురాళ్ళ బురుజులు	Rough Stone Cairns
5. మధ్య బురుజులు	Intermediate Cairns

లిజర్వ్ పటంలో రంగులు

ఆకుపచ్చ Green	లిజర్వ్ సరిహద్దు Reserve boundary
నీలం Blue	నీరు, నది, చెరువు, సముద్రము మొదలైనవి Water, River, Tank, Sea etc.
ఎరుపు Red	రస్తాలు, రోడ్లు, రాతికట్టడములు, దేవాలయములు మొదలైనవి Roads, Constructions, Temples etc.

లిజర్వ్ పటంలో గుర్తులు

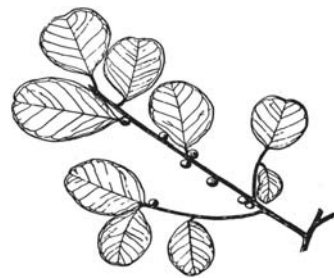
రకరకాల చెట్ల ఆకులు - పూలు - కాయలు-VII

కానుగ
Indian beech tree, *Pongamia glabra*

మునగచెట్టు
Drumstick, *Moringa oleifera*

కొండజువ్వి
Ficus retusa, Chinese Banyan

కొండతంగేడుజాతి *Millettia ovalifolia*

చిందుగు
Black siris, *Mimosa odoratissima*

నేరేడుచెట్టు
Java plum, *Syzygium cumini*

తురకవేప
Persian lilac, *Melia azedarach*

వేపచెట్టు
Neem, *Azadirachta indica*

ఎర్రమద్ది
Terminalia arjuna

అడవినిమ్మ
Atalantia monophylla

దద్దుగు/బండారు
Turmeric wood, *Adina cordifolia*

గుండ్రగు/పియారీతగ/పేరేసి
Combretum decandrum

రకరకాల చెట్ల ఆకులు - పూలు - కాయలు-VIII

బొట్లబెండ
Country mallow,
Abutilon indicum

అంబటికూర/అటికమామిడి
Horse Purslane, *Boerhavia diffusa*

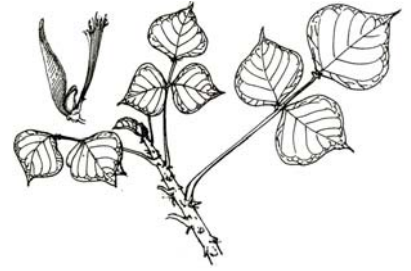
బూసి
Lac tree, *Schleichera oleosa*

ఆరికెలు
Kodo Millet,
Paspalum serobiculatum

బర్నిక Sand Paper Mulberry,
Epicarpurus orientalis

బాడిత/తెల్లవార్జం/వారిజపు ఆకు
Indian coral tree, *Erythrina variegata*

అడవిచామంతి
Grewia tiliaefolia vahl

బలుసు *Canthium parviflorum*

చేదువేప/తురకవేప
Margosa Tree, *Melia azadirach*

గొట్టెచెట్టు
Zizyphus xylopyrus

జామ Guava, *Psidium guajava*

దంతె/పిట్టపిచుకుడు/కంచేరి
Gymnosporia spinosa

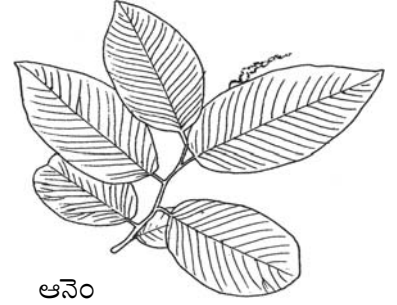
రకరకాల చెట్ల ఆకులు - పూలు - కాయలు - IX

తొగిరిక/తొగరు/చెక్కమాను
Togari wood of msdras
Morinda tinctoria

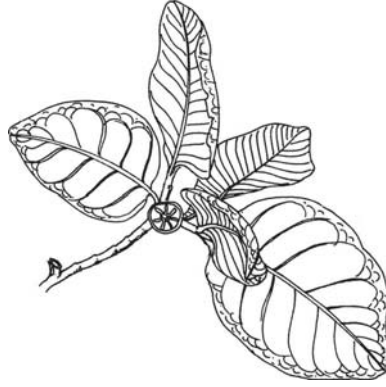
నల్లమద్ది
Terminalia alata

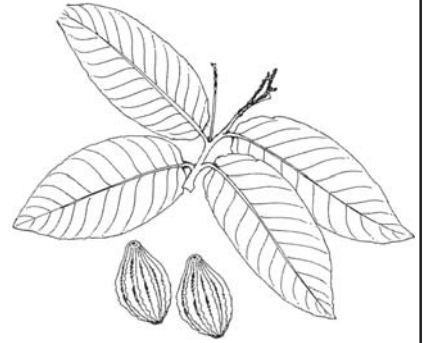
ఆనెం
Spinous kino tree, *Bridelia retusa*

మేడి
Sacrificial fig, Ficus racemosa

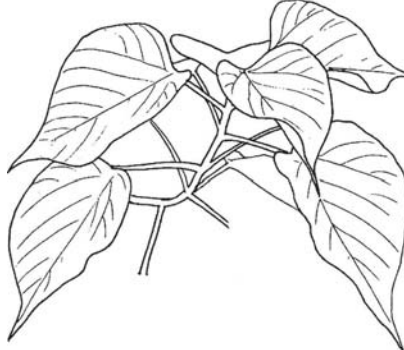
కక్కీత *Gardenia turgida*

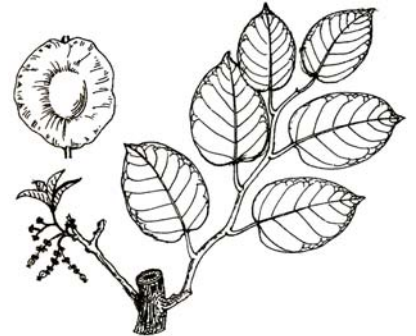
కరక *Gali nut, Terminalia chebula*

కంది *Red gram, Cajanus cajan*

గుమ్మడు
Malay bush, Gmelina arborea

నెమలినార చెట్టు *South Indian elm, Holoptelea integrifolia*

మర్రి *Banyan tree, Ficus benghalensis*

మిరపగండ్ర
Wild orange tree, Toddalia asiatica

కలిమిచెట్టు *carissa carandas*

రకరకాల చెట్ల ఆకులు - పూలు - కాయలు-X

దిరిసెన/బాగిచెట్టు
Lebeck tree, Albizia lebeck

రేగు/రేని/రేసు
Jujube tree, Zizyphus jujuba

పిండికూర/కొండపిండి
Aerva lanata

హరేడు/బిల్వం
Bael tree, Aegle marmelos

గరుగుడు
Garuga pinnata

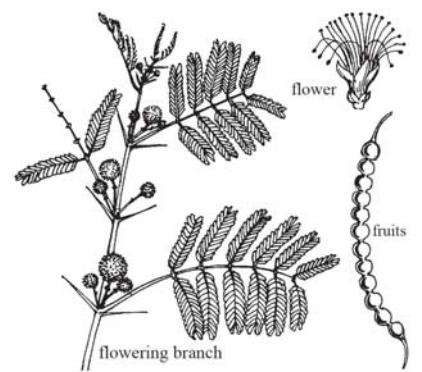
గుంపెన
Thingam, Lannea coromandelica

ముల్లుకూర/చిలకతోటకూర
Amaranth, Amaranthus spinosus

పంచాతకం/తెల్లబల్లి/కామిరేమి
Flueggea virosa

నల్లతుమ్మ
Babul, Acacia nilotica

తాడె/తాని
Behere, Terminalia bellerica

పుష్కరి/పురుగుడు/పూరెడు
Black honey shrub, Phyllanthus reticulatus

పెద్దవేప
Malabar neem wood, Melia composita

రకరకాల చెట్ల ఆకులు - పూలు - కాయలు-XI

తాటి/తాడి
Palmyrah-palm
Borassus flabellifer

పుల్లొరి Black currant,
Antidesma ghaesembilla

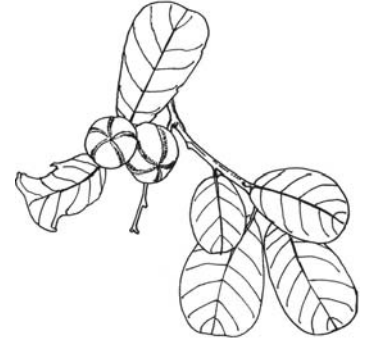
పుల్లొరి Black currant,
Antidesma ghaesembilla

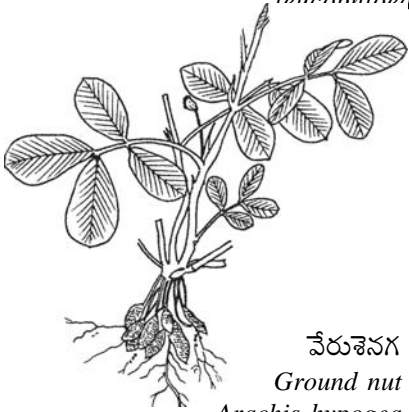
తెల్లతుమ్మ
Panicle acacia, *Acacia*

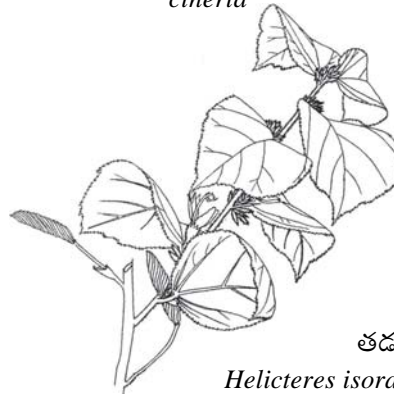
వెల్తురు/బెడ్తురు *Dichrostachys*
cineria

బిళ్లగోడిసె/బడిసె
Rafterwood, *Cleistanthus collinus*

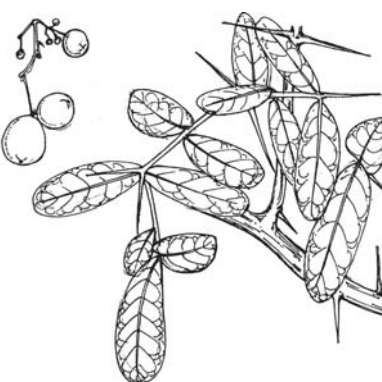
మేరుశనగ
Ground nut
Arachis hypogea

తడ
Helicteres isora
East Indian screw tree

రావి/రాగి *Bodhy, Ficus religiosa*

వాకుడు/వాక *Carissa spinarum*

తెల్లమద్ది *Terminalia arjuna*

రకరకాల చెట్ల ఆకులు - పూలు - కాయలు - XII

పరిమి/పరింగి/పొరికి *Zizyphus oenoplia*

ఉంగరాల పిడిమి
Hugonia mystax

ఈటెం/కసింద/గేదె తంటెం
Cassia occidentalis

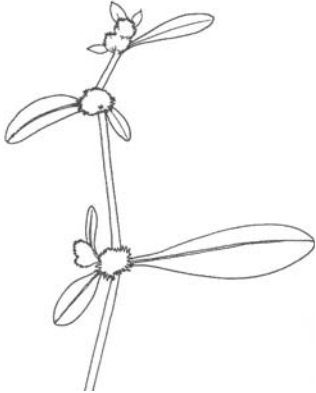
ఉత్తరేణి/పట్టాకు/పెద్ద దూచరి
Achyranthes aspera

మొక్కెం *Weaver's beam tree, Schrebera swietenioides*

పల్లెరు/పల్లొరి
Staff oil plant, Celastrus paniculatus

పొన్నగంటికూర *Alternanthera sessilis*

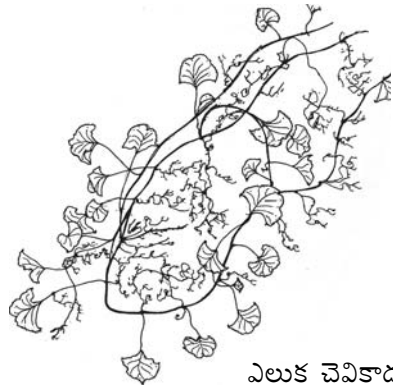
ఉప్పి *Indian caper, Capparis sepiaria*

చీపురుపండ్ల చెట్టు
Grewia hirsuta vahl

దూసుడుతీగ/ దూసరతీగ
Cocculus hirsutus

ఎలుక చెవికాడ
Merremia emarginata

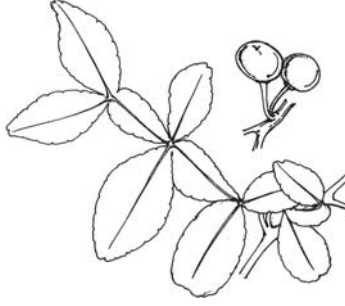

కాకరతీగ
Bitter gourd, Momordica charantia

రకరకాల చెట్ల ఆకులు - పూలు - కాయలు-XIII

ఎర్రజంబ/తంబ/తమ్మ
Sword bean, *Canavalia gladiata*

గేసరి/తొరివెలగ

ఊడుగ
Hill sack tree, *Alangium salvifolium*

చెన్నంగి
Ben-teak,
Lagerstroemia lanceolata

అలసంద/బొబ్బర్లు
Cow pea, *Vigna uguiculata*

ఇల్లింత/తొగిరిక
Diospyrus chloroxylon

జనుము Sun hemp, *Crotalaria juncea*

ఆరెచెట్టు
Bauhinia racemosa

ఆదొండ
Capparis zeylanica

పెసర Green gram, *Vigna radiata*

పాంచెమాను

కాకిబొర్ర *Trichosanthes palmata*

రకరకాల చెట్ల ఆకులు - పూలు - కాయలు-XIV

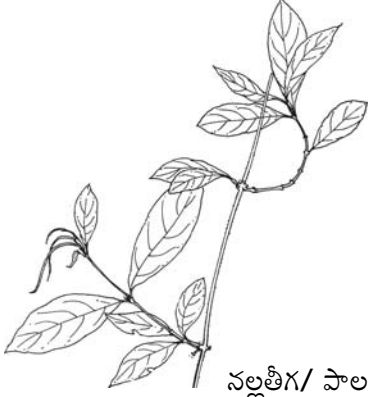
దిష్టిపిత్తిగ/గుటగుట/దుట్లపు/
జాట్టుపాకు

చెమ్మతీగ *Canavalia virosa*

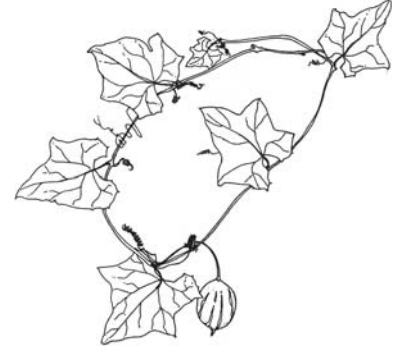
గునుగు/గురుగుకూర
Celosia argentea

నల్లతీగ/ పాలతీగ
Black creeper, Ichnocarpus fretescens

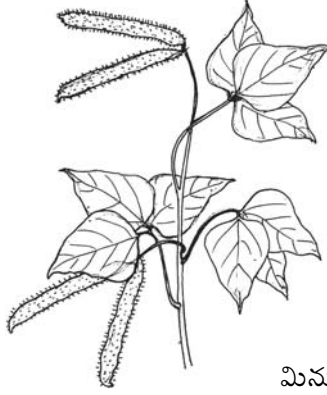
కారు ఉలవకాడ *Clitoria ternatea*

కాకిదొండ/అడవి దొండ
Kovai fruit, Coccinia indica

నక్కెర
False sandal, Ximenia americana

మినుములు
Horse gram, Vigna mungo

మేడు తూటి *Ipomia sepiaria*

ఎర్రబేను తీగ
ఎర్రబేనుతీగ Ventilago calyculata

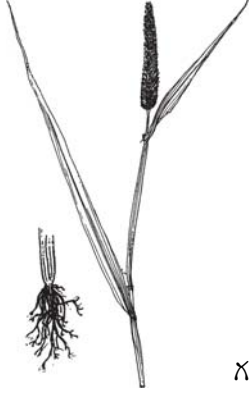

తీగదుంప / అడవినిరదుంప
తీగదుంప/అడవినిరదుంప/కర్రపెండలం Betel yam, Dioscorea oppositifolia

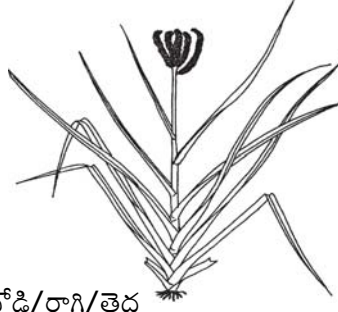

ఉలవలు
Horse gram Dolichos biflorus

రకరకాల చెట్ల ఆకులు - పూలు - కాయలు-XV

గంటె/పజ్జె
Bajra, Pennisetum typhoideum

చోడి/రాగి/తైద
Finger millet, Eleusine coracana

తెల్లజొన్న
Sorghum vulgare

ఏటిగడ్డి/
ఎర్రసంగలిగడ్డి/
పాలసంగలిగడ్డి
Dichanthium annulatum

ఏటుగడ్డి
Sehima nervosum

ఉట్లగడ్డి
Digitaria sanguinalis

గరిక గడ్డి
Bahama grass, Cynodon dactylon

పూలగడ్డి/చాటగడ్డి
Eragrostis pilosa

గాయంకూర/గడ్డి చేమంతి
Tridax procumbens

గణుకుగడ్డి
Crow foot,
Dactyloctenium aegyptium

ఏడెగడ్డి
Bothriochloa pertusa

ఎర్రకంచీ గడ్డి

ಕೆಡೆಲೆ - ಪಿಕ್ನಿಕ್ - ಸಾಮೇಲೆ

జరిగిన కథలు

ట్రాఫిక్ జాబ్స్

కొద్దిగా రింగులు తిరిగిన జుట్టు- పిల్లి గడ్డం- నోరుతెరిచి మాట్లాడితే పై వరుసలో ఊడిపోయిన పళ్ళగాడి- సన్నగా నల్లగా వయసు యాభైపైనే. అతను శ్రీశైలం-దోర్నాల ఘాటురోడ్డులో ప్రయాణించే యాత్రికులకు, భక్తులకు సుపరిచితుడు. అతని పేరు చెంచుబయ్యన్న. స్వగ్రామం పెద్దూరుట్ల, చెంచుపెంట. ప్రస్తుతనివాసం చిన్నూరుట్ల చెంచుపెంట.

ఈ చెంచుబయ్యన్న చిన్నూరుట్ల దాటగానే వచ్చే గుండ్రని మలుపులో నిత్యం భిక్షాటన చేస్తుంటాడు. ఎర్రటి ఎండలోకాని, వర్షంలోకాని ఎలాంటి వాతావరణంలో అయినా అలాంటి అవతారంతోనే చేతులు చాచి అడుగుతుంటే ఆ దారిలో తిరిగే యాత్రికులు, భక్తులు తప్పనిసరిగా దానం చేయాల్సిందే. ఇతడు ఇటునుంచి అటు, అటునుండి ఇటు వాహనాలను సాగనంపేవాడు. అందువల్ల చెంచులంతా ఇతనిని 'మా సూపర్వైజర్- ఈ రూట్లో జాగ్రత్తగా అందరిని సాగనంపే డ్యూటీ చేస్తుంటాడు ప్రమాదాలు జరక్కుండా వాహనాలను సాగనంపుతుంటాడు' అని వేళాకోళంగా అంటూ ఉండేవారు.

అలా అతను రోజూ ఉదయం తొమ్మిదిగంటలనుండి సాయంత్రం ఆరుగంటల వరకు ఈ గుండ్రని మలుపులో సూపర్వైజ్ చేయడంద్వారా రోజూ సుమారు వంద రూపాయలు ఆదాయం లభించేది. ఆ డబ్బు సుండిపెంటకు వెళ్ళి ఇంట్లోకి అవసరమైన నిత్యావసరాలను కొని తెచ్చుకుని తనకుటుంబాన్ని హాయిగా పోషించుకుంటూ ఆ మలుపు వద్ద వాహనాలకు జాగ్రత్తలు హెచ్చరికలూ చేస్తుంటాడు.

చెంచుప్రాజెక్టుకు వచ్చిన అధికారి, ఈ టర్నింగ్లో సాగనంపుతున్న ఈ వ్యక్తి చెంచువాడని తెలుసుకుని. 'సువ్వింక ఇక్కడ అడుక్కోవద్దు, నీకు 20వేలు ఇస్తా, గొర్రెలకొని కాచుకు బ్రతుకు' అని 20వేలు లోను శాంక్షన్చేస్తే, 16,500 రూపాయలు చేతికొచ్చాయి. దానితో గొర్రెలను కొనుక్కొని కాచుకుంటూ ఆ గుండ్రని మలుపును వదిలేశాడు. ఇతడు టర్నింగ్లో 'సూపర్వైజర్'గా మానేసిన కొద్దిరోజులకే ఏదో వాహనం పిట్టగోడను గుద్ది పడగొట్టి వెళ్ళిపోయింది. ప్రస్తుతం గొర్రెలవెంట పోతూ కళ్ళు సరిగా కనబడనందున అన్నకూతురు సాయంతో అడవిలో తిరుగుతున్నాడు.

ఆమె చిరుతపులి నోటికి అంది ఒరికింది

చామగూడెంలో రాత్రివేళ అందరూ నిద్రలో వుండగా జాగ్రత్తగా వచ్చి తడిక చీల్చి మేకను అరవకుండా చిరుతపులి కరుచుకుని పోయేది, ఎంత భద్రంగా ఏర్పాటుచేసినా మేకల్ని చంపి ఎత్తుకు పోయేది చిరుతపులి. ఒకరోజు పులిని చూసి కుక్క మొరిగింది. ఆ రోజునుంచి మేక దొరక్కపోతే కుక్కను చంపి ఎత్తుకుపోయేది. కుక్క చిరుతపులికి ఎప్పుడో ఒకదమ్మిడి బాకీ పడిందట. అందువల్ల దమ్మిడిబాకీ తీర్చేవరకు నిన్ను తింటూనే వుంటానని చిరుత చెప్పిందట. అందుకు బాకీ తీర్చని కుక్కల్ని చిరుతపులి, తింటూనే వుంది, కుక్కలు ఏమీ చేయలేక పోతున్నాయి.

ఒకరోజు బుడ్డగురన్న భార్య రాత్రిపూట ఇంట్లో తలుపు సరిగా పెట్టకుండా పడుకుని నిద్రపోతోంది. చాలా పొట్టిమనిషి, ఆపై నల్లకోక కట్టుకుని ముడుచుకుని పడుకుంది. మొద్దునిద్రలో వుంది. తలుపు తోసుకుని వచ్చిన చిరుతపులి ఆమెను మేక అనుకుని తనకోరలు దిగకుండా తనపిల్లల్ని తీసుకెళ్ళినట్టు నోటితో పట్టుకుని ఎత్తుకుపోయింది. కొంతదూరం అడవిలోకి వెళ్లి తినబోయేసరికి ఆమె గట్టిగా గావుకేకలు పెట్టడంతో బెదిరిపోయి చిరుతపులి పారిపోయింది- ఆమె ముళ్ళపొదలోకి దొర్లిపోయింది. తరువాత కర్రలు, దివిటీలు పట్టుకుని ఆమెను వెతకడానికి వచ్చిన బుడ్డన్న బృందానికి ఆమె ఎదురైంది. బుడ్డన్న చనిపోయాక ఈమె తన ఒక్కకూతురుతో కొర్రప్రోలుగూడెంలో ప్రస్తుతం ఉంది.

కుప్యూ' వీరన్న

ఇది 1965లో సంగతి. పెద్ద మంతనాల అడవిలో, వీరన్న, ఎప్పటిలాగే ఆవులను తోలుకుని వెళ్లాడు. తిరిగి ఆవులతో వస్తుంటే నక్కినక్కి ఒక చిరుతపులి ఒక ఆవుమీద పడింది. ఐతే మిగతా ఆవులు బెదిరిపోకుండా, అన్ని ఏకంఅయి, ముందుకి దూకి, చిరుతను బెదరగొట్టాయి. చిరుతపులి పారిపోయినట్టేపోతూ, హఠాత్తుగా ఒక ఆవుదూడను పట్టుకుని ఈడ్చుకు పోయింది. ఈ కలకలం చూసిన వీరడు ముందుకొచ్చి చిరుతను చూశాడు - చూస్తూనే సాచి బాణం వదిలాడు. అది చిరుతకి బలంగా దిగబడింది దూడ తప్పించుకుంది. గూడెంచేరి తాను బాణంవేసి చిరుతపులిని చంపిన సంగతి పెద్దలకు చెప్పాడు. అందరూ కలిసివెళ్లి చిరుతను మోసుకొచ్చి తోలుతీసి కోసి వండుకుతినారు. చిరుతమాంసం తింటే ఆయాసం, దగ్గుపోతుందని అంటారు. ఇంతకీ చిరుతపులి (దువ్వు)ని చంపినందువల్ల అతనికి దువ్వు వీరన్న అని పేరుస్థిరమైంది. అతను ఒకసారి ముళ్లకంపొకటి కొట్టి కట్టి తన ఇంటికి కంచె ఏర్పాటు చేశాడు. తరువాత గిరికెలపెంట అడవి ప్రాంతానికి వెళ్లాడు. అతని భార్య హఠాత్తుగా మరణించింది. కారణం ఇలా కంప కొట్టి వేసుకోడమేనని చెంచుపెద్దలు తేల్చారు. సంసారంచేసే ఇంటికి కంప కొట్టరాదంటారు చెంచులు.

తిండి పెట్టమని నేరంవెళ్ళి - అగచాట్లు పెడుతున్నారు

దోర్నాలమండలం పరిధిలోని పెద్దమంతనాల చెంచులు చెప్పిన ఒకనాటి చరిత్ర స్థితి ఇది... ఫారెస్టు డిపార్ట్మెంట్ వారి సహకారంతో బ్రిటిష్ అధికారులు వివిధ ప్రాంతాల గిరిజనవిప్లవకారులను, అధికారాన్ని అమాయకంగా ప్రశ్నించినవారిని, వెదికి వెదికి ఏరివేస్తూన్నకాలంలో పెద్దమంతనాలకు గండం తప్పలేదు. ఈ కార్యక్రమంలో తుమ్మలబయలు చెంచులను చంపిన పోలీసులు, చింతలమరిపాలెం పోయి అక్కడినుంచి పెద్దమంతనాలకు వచ్చారు. ఇక్కడి విప్లవకారులకు అన్నం పెడుతున్న వారెవరని భూమిని చిన్నమూగి అనే చెంచుని పట్టుకుని హడలుగొట్టారు. అతనేమీ చెప్పలేకపోయాడు. దాంతో రెచ్చిపోయిన బ్రిటిష్ అధికారి అతన్ని కట్టేసి కాల్చమని ఆజ్ఞాపించాడు. చినమూగి కొడుకు ఆరేళ్ల చెవిటిపోతన్న తండ్రిని వాటేసుకుని ఏడిచాడు. తుపాకీపన్నీ గుండెలమీదపెట్టినా భూమిని చినమూగి భయపడలేదు. పిల్లలు ఏడుస్తున్నారనీ, అతను నిజాయితీపరుడనీ అర్థమై వదిలేశారు.

బోడిఅంకులు అనే అతను విప్లవకారులకు అన్నం పెడుతున్నాడట గదా అని గద్దించి అడుగుతున్నాడు. అప్పుడే కుడుముల బోడిఅంకాలు వచ్చాడు. అంకులు నీవేనా? అని పోలీసులు అడిగారు. నా పేరు అంకాలు అన్నాడు. ఐతే నడవమని అతన్ని పోలీసులు తీసుకుపోయారు. పోలీస్ స్టేషన్ లో పై అధికారులు వచ్చి మళ్లీ గద్దించి అడిగారు. దానికి సమాధానంగా మీరు ఏమిచెప్పేది నాకు వినబడలేదు సామి అని అన్నాడు. ఇతను చెవిటివాడు, కాబట్టి విప్లవకారులు అడిగింది ఇవ్వలేదు, ఎక్కడో అడవినుంచి వస్తున్న మనిషిని దొరికాడుగదాని పట్టుకొచ్చినట్టున్నారని 'పెద్దదొర' పోలీసులకు చీవాట్లుపెట్టాడు. చెవులు వినపడకపోతేనేం - నాటి విప్లవకారులకు చెవిటి అంకాలు తిండిపెట్టాడు-తెల్ల దొరలకు అగచాట్లు పెట్టాడు.

నాటినుంచీ ఫారెస్టు డిపార్ట్మెంటువాళ్లు చెంచులను ప్రతిరోజు ఉదయం, సాయంత్రం వారిముందు హాజరయే పద్ధతిపెట్టారు. అందుకు ప్రత్యేకించి రిజిస్టర్ పెట్టారు 1892నుంచి 1930వరకూ సాగిన దమన నీతివల్ల బ్రిటిష్ అటవీఅధికారులు నిఘా ఎక్కువ ఉంచాలని భావించారు. ఆయా ప్రాంతాల చెంచులందరు ప్రతీరోజు విధిగా రెండుపూటలా అటవీశాఖ కార్యాలయం ముందు హాజరువేసుకుని పోవలసివచ్చే ఏర్పాటు చేసుకున్నారు. ఎవరు ఏపూట హాజరుకాకపోయినా వారు ఆపూట దొంగతనానికి వెళ్లినట్టు లెక్క! అందుకు వారికి వెంటనే శిక్ష అమలు జరిగేది. అడవిలో ఆకలితీరడంకోసం ఎటుపోయినా అటవీశాఖ అధికారులముందు హాజరుమాత్రం తప్పదు. అక్కడ హాజరులేనిదే ఏ పనికి వెళ్లడానికి లేదు. అందుకే చెంచులు ఈ పద్ధతి అలవాటుగాక గడగడలాడేవారు. స్వేచ్ఛగా అడవుల్లో సంచరించేందుకు వీలుండేదికాదు. చిన్నా, పెద్దా అధికారులను, అసభికారులను 'సామీ' అని పిలవడం పరిపాటయింది. ఏ పొరపాటు ఎక్కడ జరిగినా మొత్తం గూడెం చెంచులందరినీ ఒకేతీరున హింసించేవారు.

మనసే మంత వెలుగు !

ఇది 28 సంవత్సరాల క్రితం యదార్థ సంఘటన అని గురవయ్య తనతండ్రి చెప్పిన సంగతి చెప్పుకొచ్చాడు...

జాతరమ్మ చెరువు అడవిలో అటవీశాఖవారు చెంచుచేత కూపులు నరికిస్తూన్నారు. వారి కూలికి డబ్బులు బదులు జొన్నలు, రాగులు ఇచ్చేవారు. రోజంతా కూలిచేసినందుకు మగవాడికి ఒకసేరు ఆడవాళ్ళకి అర్ధసేరు ఇచ్చేవారు. ఆకలికి మాడే ఆరోజుల్లో అదే పెద్దవేతనమన్నట్టు చెంచులు పనిచేసేవారు. చివరికి పని పూర్తయ్యాక అటవీశాఖాధికారి చెంచులందరినీ పిలిచి ‘పని బాగా జరిగినందుకు చెంచులందరికీ ఆదివారం భోజనాలు పెడతాము. అందుకోసం వీరభద్రునికి రెండు మేకపోతులను తీసుకురండి - బలి ఇద్దాం’ అన్నాడట.

“దొరా! ఈ వీరభద్రునికిమాత్రం మావాళ్లు ఎన్నడూ బలిఇవ్వలేదు. రక్తం చూపలేదు” అని చెంచులన్నారు. ఐనా ఆ అధికారి పట్టించుకోలేదు.

అధికారి, అచ్చంపేటనుంచి రెండుబస్తాల బియ్యం తెప్పించి, ఆడవారిని పిలిచి బియ్యంలో రాళ్లు ఏరమని, కొందరిని వీరభద్రునిచుట్టూ శుభ్రంచేయమని, కొందరు మగవాళ్ళను కట్టెలు కొట్టితెమ్మని పురమాయించాడు. రెండు పెద్ద మేకపోతులను తెప్పించాడు. బుడ్డగురవయ్య అనే పొట్టి చెంచును ఈ మేకపోతులను మేపుకొని రమ్మని చెప్పాడు. బుడ్డగురవయ్య అసలు పేరు నిమ్మల గురవయ్య. రాంపురానికి పెద్దమనిషి. మంచి వేటగాడు. పూర్వం ఇతనికి అధికారులు ఒక కొయ్య తుపాకీ బహుమతిగా ఇచ్చారు. కాలక్రమంలో అది విరిగిపోయింది. (ఇతనే తోకల గురవయ్యకి మామ). ఆడవాళ్లు వీరభద్రుని చుట్టూ కడిగి, శుభ్రంచేసి అలికి ముగ్గులు వేస్తున్నారు. మిగతా ఆడవాళ్లు బియ్యంలో రాళ్ళేరుతున్నారు. కొందరు చెంచుపిల్లలు చెరువులో ఈతకొడుతుంటే, యువకులు కొందరు ఎరుపు, తెలుపు, నీలం కలువలుకోసి తెచ్చారు. వీరభద్రుని అలంకారంకోసం వాటిని కొందరు చక్కనిమాలగా అల్లారు.

పులిచెలిమ, దోరాలపెంట, మల్లాపురం, పుల్లాయపల్లి, ఆగర్లపెంట, రాంపురం, అప్పాపురం, ఈర్లపెంట, లింగభేరి, పందిబొర్ర, జౌరమ్మచెరువు, మేడిమల్కల, సంగిడి గుండాలవంటి గూడేలనుంచి చెంచులంతా భోజనానికి తరలివచ్చారు. వరిఅన్నం, కొబ్బరి, బెల్లంవంటి వంటకాలు, ఆ పై మాంసం అంటే చెంచులకు పరమానందం - అది దొరికెదెన్నడు గనుక! తినగా మిగిలేది తీసుకుపోయేందుకు గిన్నెలు తెచ్చుకున్నారు.

ఒకవంక బుడ్డగురవయ్య పందిరికోసం చెట్టుకొమ్మ నరుకుతుండగా, ఆ చెట్టుకు కట్టిన మేకపోతులు కట్టు విడిపించుకుని పారిపోయాయి. బుడ్డగురవయ్య వాటి వెంట ఎంతపరిగెత్తినా అవి దొరకలేదు. గురవయ్య తిరిగి వచ్చి “మేకలు తప్పించుకుని పోయాయి.” అని జరిగిన సంగతి చెప్పాడు. వెంటనే ఫారెస్టుఅధికారి, నలుగురినీ నాలుగుదిక్కులా పంపించాడు. వాళ్లు రెండుగంటలు వెదికి, మేకలు దొరకలేదు దొరా అని విన్నవించారు. అధికారి వొళ్లుతెలీని కోపంతో వెదురుకర్ర అందుకుని గురవయ్యను గొడ్డును బాదినట్టు బాదాడు. దయాదాక్షిణ్యాలు లేని అధికారి దుర్మార్గంగా కొడుతుంటే చెంచులు చూడలేకపోయారు. చుట్టూచేరి ఎందుకు కొడుతున్నారు, గురవయ్య తప్పేమిటిని అధికారిని చెంచులు నిలదీశాడు.

“గురవయ్య దొంగ, అతను కావాలనే వాటిని వదిలేసి వేరే ఎక్కడో కట్టేసి అమ్మకానికిపెట్టి వుంటాడు” అని రెచ్చిపోయాడు అధికారి. అప్పుడు చెంచులు తాము వీరభద్రుని పూజిస్తామని, బలివ్వడం వీరభద్రునికి ఇష్టంలేదని, అందుకే మేకలు తప్పించు కుపోయాయని, ఇది దేవుని సత్యమని అధికారికి చెప్పాడు. ఆపై చెంచులపెద్దలంతా కలిసి వీరభద్రుడిని ప్రార్థించి ‘సామీ! దొర, గురవడిని అన్యాయంగా కొట్టాడు. గురవడు కాజేశాడన్న మేకపోతుల్ని చూపి సత్యంనిలుపు సామీ’ అని మొక్కారు.

తరువాత ఫారెస్టుఅధికారితోసహా మొత్తం చెంచులు అడవిలో తప్పించుకున్న మేకపోతులకోసం వెదికారు. ఎంతోదూరం వెదికిన తరువాత రెండు మేకపోతులు అధికారికి కనిపించాయట. అతను వెంటనే వాటిని పట్టుకోండ్రా అని నలుగురయిదుగుర్ని పంపాడు. కానీ అవి కనిపించలేదు. దొరకలేదు. సాయంకాలంవరకు వెదకారు. అవి దొరకలేదు. జరిగినదాన్ని గురించి ఆలోచించిన అధికారి చివరికి ‘బలివద్దు అని అంటున్నా గర్వంతో నేను బలికి ప్రయత్నించాను. అందుకే అవి దేవుని మాయవలన తప్పించుకున్నాయి. అనవసరంగా గురవడిని అనుమానించి కొట్టాను. నన్ను మీరందరూ క్షమించండి’ అంటూ గురవయ్య చేతులుపట్టుకున్నాడు. మొత్తానికి అందరూ క్షమించారట.

అధికారి బుడ్డగురవయ్యకు మంచి బట్టలుపెట్టి భోజనాలు పెట్టించాడు. తరువాత క్రమంగా చెంచులకు మంచిమిత్రునిగా మారిపోయాడు.

ఎదురుదెబ్బ

ఒక 'సూదరోడి'కి పదిఎకరాల భూమి ఉండేది. ఆ పదిఎకరాలనిండా తుంగగడ్డి తెగపెరిగిపోయి ఉండేదట. ఈ గడ్డి తీయించడం, అది మళ్ళీ పెరగడం పెద్ద దండగమారి ఖర్చు అని భావించి ఆ భూమిని కౌలుకి ఇద్దామనుకున్నాడు. ఒక చెంచువాడు దీన్ని కౌలుకి తీసుకున్నాడు. ఆ సూదరోడిలాగే చెంచువాడికీ వ్యవసాయం రాదు. నువ్వేపాటి పండిస్తావో నాకు తెలుసులే అనుకొని సూదరోడు చెంచుకి కౌలుకిచ్చాడు.

కానీ సూదరోడు ఊహించినదానికి విరుద్ధంగా చెంచువాడు పొలాన్ని శుభ్రం చేసుకుని రెండేళ్లు కష్టపడి పంటలు పండించుకున్నాడు. కౌలుకూడా రెండేళ్లలో తీర్చేశాడు. సూదరోడు వచ్చి పొలం చూసుకున్నాడు. ఇంతబాగా వున్నపొలం చెంచోడికి ఇవ్వడం ఏంబాగాలేదని పించి, ఇచ్చిన మాటతప్పి ఐదేళ్ల గడువుతీరకుండా రెండేళ్ల తరువాత పొలం గుంజుకున్నాడు. చెంచువాడు తాను పొలంనుంచి తీసిన తుంగగడ్డలన్ని ఒకచోట భద్రంచేశాడు. అవి మంచివాసన వేస్తున్నాయి. వాటిని ఏ వ్యాపారికయినా అమ్మితే బాగుంటుందనుకున్నాడు. కానీ ఎప్పుడయితే సూదరోడు పొలం వెనక్కి తీసుకున్నాడో అప్పుడు చెంచువాడు మనసు మార్చుకున్నాడు. పొలం ఇప్పుడు నాదికాకుండా పోయింది. కాబట్టి కుప్పపోసిన తుంగగడ్డలుకూడా నావికావు, నాదగ్గరవుండటం పాపం. అవీ సూదరోనివే- తీసుకున్న పొలాన్ని యధాతథంగా ఇవ్వడం ధర్మం, న్యాయం అని ఆలోచించి అమాయకంగా ఆ గడ్డలన్ని పొలంనిండా చల్లాడు.

భూమి తనకి తిరిగి వచ్చేసిందికదా మరో మంచివిలువైన బేరం చూసుకుని కౌలుకివ్వడమో, వ్యవసాయం చేయించుకోవడమో చేయవచ్చు హాయిగా అని అనుకుని తీరికగా రెండుమూడురోజుల తరువాత తనపొలానికి వచ్చి చూసుకున్నాడు. చూస్తే ఏముంది!? పొలంనిండా తుంగగడ్డి మొలకలు నిటారుగా నిలిచి పలకరిస్తున్నట్టు చూశాయి...

సూదరోడు బావురుమని నెత్తినోరూ బాదుకున్నాడు. 'అమాయకుల్ని మోసంచేసే, అతి తెలివిగలవాళ్లకు ఎదురుదెబ్బ తగలకపోదు' అనుకుంటారు చెంచులు.

గురువుని మించని శిష్యుడు! (హామ, అల్లుళ్ల కథ)

నల్లమలకొండల్లో ఒక పిల్లికి మేనల్లుడు పుట్టుకొచ్చాడు. ఐతే ఆ మేనల్లుడు పిల్లికాదు - పులి. అల్లుణ్ణి చూద్దాం అని మేనమామ పిల్లి బయలుదేరాడు. అల్లుడు ఎంత అందగాడో అంత తెలివితక్కువవాడని మేనమామ చూస్తూనే అర్థం చేసుకున్నాడు. ఆటాపాటా విందు అయ్యాక, అల్లునికి అడవిచదువు చెప్పాలంటే తనతో పంపమని పిల్లిమామ తన అక్క, బావలను అడిగాడు. వాళ్లు సరేనని వెంట పంపించారు.

పిల్లి మేనమామగారు, తన పులి మేనల్లునికి రకరకాలుగా వేటాడటం, ప్రమాదం నుంచి తప్పించుకోవడం వగైరా అన్ని విద్యలూ నేర్పించాడు. ఏడు ఎద్దులబలం, ఏడు లేగదూడల పరుగు, చురుకుదనం వచ్చేసింది పులిఅల్లునికి. పుల్ల విరిగినా చప్పుడు గుర్తుపట్టే వినికిడి సత్తాకూడా పెరిగింది. పెరిగి పెద్దయి మామకంటే తెలివినీ, బలాన్ని పెంచుకుంది. చివరికి మామని లెక్క చేయకపోడమేగాక ఎదురుతిరిగి భయపెట్టడం, అవమానించడంకూడా నేర్చింది. ఐతే మామ చిట్టచివరి విద్య ఒక్కటి నేర్పలేదు. అది చెట్టు ఎక్కడం, పిట్టల్ని పట్టడం. నేలమీద దేన్నయినా పట్టేస్తా చెట్టు ఎక్కడమే రాలేదు- అది నేర్పు అని పులి, పిల్లిని నిలదీసింది. ఇక చివరి విద్యనేర్పిస్తే నన్నే మింగేస్తాడని పిల్లిమామ అర్థంచేసుకున్నాడు. ఇది మనసులోనే పెట్టుకుని రేపురేపు అంటూ తప్పించుకునే ప్రయత్నం చేశాడు పిల్లిమామ. విసిగిపోయిన పులి, ఓరోజు విద్యనేర్పుతావాలేదా అని పిల్లిమామను పట్టుకుని ఎముకలు విరిగేలా తన్నింది. 'కుయ్యాం, మియ్యాం కుయ్యో మొర్రో' అని ఏడిచి నేర్పుతాను బాబూ నన్నొదిలెయ్యి అని అప్పటికి ప్రాణాపాయంనుంచి బయటపడింది. వొళ్లునొప్పులు తగ్గాక మంచిరోజు చూసుకుని నేర్పుతాను, మాట నమ్మమని బతిమిలాడాడు మామ-పిల్లి.

ఇంటికిచేరి సేవలు చేయించుకుని బాగుపడి, 'నాకు నోరు చేదెక్కింది దుప్పిమాంసం తెచ్చిపెట్టు-విద్య నేర్పడానికి ఓపిక వస్తుంది' అని పిల్లిమామ అడిగాడు పులిఅల్లుడు సరేనని వెళ్లి వేటాడి దుప్పిమాంసం తెచ్చిపెట్టాడు. పెద్ద జంతువులమాంసం తినే అవకాశం వేరేరాదుగనుక ఇప్పుడే అల్లుణ్ణి వదిలేస్తే సాధ్యంకాదని ఆలోచించి వరసన రోజుకొక జంతువుమాంసం తెప్పించుకున్నాడు పిల్లిమామ.

చివరిగా పందిమాంసం కోరాడు మామ. అడవి పందిమాంసం తేవడం ఆషామాషీ కాదని అనుభవంచాలదని పులిఅల్లుడికి తెలీలేదు. అందుకే అడవిలో సరాసరి పందికి ఎదురుపడి దాడిచేసి వొళ్లంతా చీరుకుపోయే దెబ్బలుతిన మామదగ్గరకి మూలుగుతూ వచ్చాడు పులిఅల్లుడు. అడవిపందిని వెనకనుంచి కొట్టాలే తప్ప ముందునుంచి గెలవలేరన్న సూత్రం నేర్పాడు పిల్లిమామ. అందుకే పులి పందిని మాత్రం వెనుకనుంచి పట్టుకుంటుంది. ఈసారి పులిగాయాలు మానేవరకు చివరివిద్య నేర్పేపని తప్పించుకున్నాడు పిల్లిమామ. పులి సిద్ధంఅయ్యాక పిల్లికి తప్పని పరిస్థితి ఏర్పడింది. ఎలాగయినా పులినుంచి తప్పించుకోవడం ముఖ్యమని పిల్లిమామ ఆలోచించింది.

ఇక ఈ చెట్టుకాదు, ఆ చెట్టు బాగులేదు అంటూ నడిపించి, విసిగించాడు మామ. నేర్పుతావా లేదా అని మళ్లీ మామ పీక పట్టుకున్నాడు అల్లుడు. ప్రాణం దక్కించుకోడానికి సరేనని, మరోచెట్టు చూశాడు మామ. ఆ చెట్టునిండా బాగా చెదలు పట్టివున్నాయి. అది గమనించి బతికిపోయానురా దేవుడా అని “నువ్వు బాగా కళ్లుతెరచి, చెట్టుదగ్గరగా నిలబడి నేను చెట్టు ఎలా ఎక్కుతున్నానో చూడు, చూసి నేర్చుకో” అని చెదలు, మట్టి దులుపుతూ పిల్లిమామ క్షణంలో చెట్టెక్కేశాడు. మట్టి, చెదలు పులిఅల్లుడి కళ్లలోపడి ఏమీ చూసి తెలుసుకునే వీలులేకపోయింది అల్లుడికి. “మోసంచేశావు మామా- దిగిరా నిన్నేం చేస్తానో” అని గాండ్రించాడు పులిఅల్లుడు... “నాయనా, ఇక నీకూనాకూ రుణం చెల్లు” అంటూ చెట్లమీదుగా దూరంగా పారిపోయాడు పిల్లిమామ.

పెద్దపులి చెట్టుఎక్కలేదు. (దువ్వి) చిరుతపులి చెట్టెక్కగలదు. కొట్టిన జంతువుని నోటకరుచుకుని కొమ్మలమధ్య తాపీగా కూర్చుని తినగలదు.

గొడ్డలి పరిచయం!

కొన్ని సంవత్సరాలక్రితం నల్లమలలోని పెద్దచామ, పెచెరువుల మధ్య ఉన్న దట్టమైన అడవిలో కొండలమీద రెండు చిన్నచిన్న గుంపులు (చెంచు సమూహాలు) ఉండేవారు. గడ్డలు, పండ్లు, కాయలు, పక్షులగుడ్డు, మాంసం మొదలైనవి తింటూ సహజమైన ప్రకృతి బ్రతుకు సాగించేవారు. మొదటినుండి మా చెంచులు రాతియుగం పనిముట్లు వాడేవారు. ఒకసారి ఒక వింత వారికంట పడింది.

ఒకరోజు పరాయిప్రాంతంనుంచి ఒకమనిషి గొడ్డలితో అడవిలోకి ప్రవేశించాడు. ఒక పెద్దమాను నరుకుతున్నాడు. దూరంగా ఎక్కడో వున్న చెంచులకు భిన్నమైన శబ్దం వినిపించి శబ్దాన్ని అనుసరించి చెట్టు, పొదలుదాటుతూ వెదికిచూస్తే దూరంగా తునికిచెట్టు వెనుక కనిపించాడా వ్యక్తి. నరకడం చూశారు. అది గొడ్డలి- దాంతో చెట్లు, తేనెపట్టు నరకవచ్చని అర్థమైంది. ఆ నరుకుతున్న వ్యక్తి, గొడ్డలి కిందపడితే వెంటనే దాన్ని తీసుకొని పారిపోవాలని వారి ఆలోచన.

మరోచోట ఎక్కడో తేనెతెందిని నరికి తేనెతింటున్న సమయంలో, మరికొంత మందికి విషయం తెలిసి, ఆ గొడ్డలిని కాజేసే ప్రయత్నంచేశారు. జరిగిన పెనుగులాటలో ఒక బలవంతుడికి గొడ్డలి చిక్కింది. అతను ఆ గుంపునుంచి వేరయి, వేరేచోట తేనెపెర కొట్టి తింటున్న సంగతి తెలిసిన రెండువర్గాల చెంచులు, గొడ్డలివేటలో పడ్డారు. వెదికి వెదికి గొడ్డలిచేతపట్టిన మనిషిని చూశారు. గొడ్డల్ని చేజిక్కించుకున్నారు. గొడ్డలికోసం రెండువర్గాలమధ్య గొడవ మొదలైంది. కొట్లాట జరుగుతున్నసమయంలో వారిలో పెద్దవాడైన భూమని వీరడు, వారందరిని అదిలించి, ఆగొడ్డలిపోతే సమైక్యంగా వుండవచ్చనిచెప్పాడు. దీన్ని దూరంగా పారేసి రమ్మని చెప్పాడు. అప్పుడు కుతుపచర్రి దగ్గరకుపోయి దాన్ని పైనుండి కిందపడేశారు. వారిమధ్య వైరంపోయింది. వారి పిల్లను వీరు, వీరి పిల్లను వారు మాట్లాడుకొని పెళ్ళిచేసి సంబంధాలు కలుపుకొన్నారు. ఇలా రెండువర్గాలమధ్య ఈ కథ అక్కడికి ముగిసినా, కాస్త అలస్యంగా చెంచులగూడేల్లో గొడ్డలి వెలిసింది- కనిపెట్టిన పనిముట్టు కొనసాగవలసిందేనన్నట్టు!

అడవిలో ఒకరోజు

పదిసంవత్సరాల క్రితం; తెల్లవారితే సంక్రాంతి పండుగ. బురతపండు (చింతపండు) అప్పుడప్పుడే మాగుతున్నవి. సగంమాగి, సగం మాగనిది, దోరపండు అన్నమాట. ‘నోరు చప్పిడిపోయింది పదరా! ఈరోజు ఉడుముల పొలం పోదాం’ అనుకుని. పొద్దున నలుగురం జత అయినాము. మా బావ పెద్దగురవయ్య, బావమర్రి, నల్లపోతుల వెంకటయ్య, మా తమ్ముడు బాలగురవయ్య నేను. పొద్దున లేచి అంబలితాగి మూడుకుక్కలను వెంబడి వేసుకొని బయలు దేరినాము.

ఒక కుక్క గూబలకుక్క (చెవులు కోసిన దాన్ని గూబలకుక్క అంటాము), ఇంకోటి బొచ్చుగాడు (బొచ్చుకుక్క), మరొకటి లంబాడి రాములుగాడు. ఇది ఒక లంబాడోని పేరు. వీడు మాదగ్గర మేకనుఅమ్మి దబ్బులు ఇస్తామని తీసుకొనిపోయి కొంత ఇచ్చి కొంత ఎగ్గొట్టినాడు. అందువలన వాడు అప్పుకు అడ్డం తిరిగినాడు కాబట్టి కుక్కలాగపడి కాపలా ఉండురా అని వాడికి ఆపేరుతో పిలుస్తాయి.

ఆరోజంతా తిరిగినాము ఏమీ దొరకలేదు. ఎండ బాగా నెత్తిమీదికి వచ్చినది. ఎండ ముదిరినది దూప అవుతున్నది. ఆకలికూడ అవుతున్నది. నాకు నడవటానికి చేతకాకుండ ఉన్నది. 'బావ! చేతకాకుంది, దూప అవుతున్నది' అని చెప్పినాను. 'వెంబడి తీసుకొని పోయిన నీళ్ళు అయిపోయినవి. కొంచెం ఆగు! పాతనీళ్ళ చెలమదగ్గరకు పోదాం' అని చెప్పినాడు. అప్పటివరకు మాకు ఏమీ దొరకలేదు. మా బావ ఒక బిల్లుడు చెట్టు దగ్గరకు తీసుకొని పోయినాడు ఆ చెట్టు బాగా లావుగా ఉన్నది. ఆ చెట్టుపైన ఉన్న ఒక కొమ్మమీద పడుకున్నది. అప్పుడు మా బావ మా తమ్ముని బాలగురవయ్యని పిలిచి 'చూడరా పైన ఉన్న అడ్డ కొమ్మమీద మొసరిపడుకున్నది నరకండిరా' అని చెప్పినాడు.

బాలగురవయ్య, వెంకటయ్యను పిలిచి 'అరేయి వెంకటిగా, చెట్టు ఎక్కి నరుకరా' అని చెప్పగా 'అబ్బా ఇంత లావు చెట్టు ఎట్లా ఎక్కాలి నాకు చేతకాదు' అని చెప్పినాడు. నిజంగానే ఆ యావచెట్టు మొదలు చాలా లావు, ఎక్కడానికి వీలుపడదు. అప్పుడు మా బావపోయి ఒక చిరుమని బడితె, మద్ది బడితె, తెచ్చినాడు. ఆ రెంటిని బిల్లుడు చెట్టుకు ఆనించి చెట్టు ఎక్కినాడు బాలగురవయ్య ఎక్కి పైన వనరు చూచినాడు 'వీలు బడలేదు బావ, నరకటానికి' అని చెప్పినాడు భద్రంగా చూడు అని అంటుండగా వెంటనే వెంకటయ్య పైకి ఎక్కినాడు 'భద్రంరా వెంకటిగా ఇద్దరికి వల్లకాదు. చెట్టుమీద కొమ్మలు జారుతాయి' అని తెలిపినాడు. నేను క్రిందనుండి చూస్తు ఉన్నాను. పైన ఉన్న ఇద్దరు మొసరు ఉన్న కొమ్మని వనరు కాదని తెలుసుకొని కొమ్మను కిందకు ఇరగకొట్టినారు (నరికినారు). కొమ్మను నరుకుతుంటే దావరిపిట్ట అరిచినది 'భద్రంరా పడుచుల్లార! కిందపడేరి' అని కిందనుండి మా బావ చెప్పుతున్నాడు. చివరికి ఎండ పూట బిల్లుడు కొమ్మని కిందపడేసి కిందకు వచ్చినారు. ఇంకా బిల్లుడు కొమ్మలో ఉన్న మొసరును నరికినాడు. తాను మా వెంబడి తీసుకొనిపోయిన టిపినిలో వేసుకున్నాము. పువ్వుము టేకుఆకుదొప్పలో వేసుకున్నాము. మొసరిని నరుకుతున్నప్పుడు నాకు ఆకలివేసినది. అంతకు ముందునుండి దూపకూడ వేస్తున్నది.

నేను ఆకలిమీద ఉన్నానుకాబట్టి గబగబ రెండు తానగడ్డలు తిని కడుపు నింపుకున్నాను. కడుపులో చల్లపడినది. అందరం తానపువ్వుము పిల్లలు తీసుకొని మేడిగుండం పాతనీళ్ళదగ్గరకు బయలుదేరినాము. తాన తిన్నానుకదా దారిలో నాకు బాగా దూప అయినది. ఈ విషయం మా బావకి చెప్పినాను. 'దూప ఎక్కువ అయినది, నడవలేక పోవువుచున్నాను' అని తెలుపగా 'తాన, నీళ్ళ దగ్గరకు పోయి తిందాం అంటే ఆకలిని ఓర్చుకోలేకపోతివి. ఈ ఎండకు నీళ్ళు ఏడ ఉంటవి! మేడిగుండం చలమకు పోవాలి' అని చెప్పి ఒక బురదని చెట్టు దగ్గరకు పోయి నీడన కూర్చున్నాము.

అప్పుడు మేము కర్రంచర్రి ఒడ్డున ఉన్నాము మేడిగుండంకు ఇంకా నాలుగు కిలోమీటర్ల దూరం ఉన్నది. మా బావ పోయి ఒక ఉసిరికాయ తెచ్చి 'దీనిని బుగ్గలో పెట్టుకొని రసం మింగు' ఇంతలోపల మనం నీళ్ళ దగ్గరకు పోదాం అని చెప్పి, మళ్ళీ బయలుదేరినాము.

నిజంగానే ఉసిరి బుగ్గనపెట్టుకుంటే నోట్లో నీళ్ళు ఊరుతాయి. అట్లా ఊరిన నీళ్ళు మింగి సగం దాహంతీర్చుకోవచ్చును. ఈ ఉసిరికాయతో రెండు కిలోమీటర్లు నడిచినాను 'తరువాత బావ, దూప బాగా అవుతున్నది. పక్కన నీళ్ళు ఏమైన ఉంటాయా!' అని అడిగినాను. 'అడివికి రావద్దురా అని అంటే విన్నావా. ఇది ఊరుకాదు, రోడ్డులమీద అంగీలాగు తొడుగుకొని తిరగటానికి' అని తిట్టి నవ్వినాడు.

పక్కన ఒక పెద్ద ఏగి చెట్టు దగ్గరకు తీసుకొనిపోయి. మా బావమర్ది వెంకటయ్యకు చెప్పినాడు. వెంకటయ్య చెట్టుఎక్కి దాని దబ్బర్లల్ల చూడు నీళ్ళు ఉంటాయి అని చెప్పినాడు. వెంకటయ్య ఎక్కి చూసి, ఉన్నాయి అని చెప్పినాడు. మా బావ పక్కన ఉన్న బండల కింద నుండి 'ఇంతకు ముందు దాచిన, ఒక ఎదురు గొట్టాన్ని తెచ్చి ఇచ్చి నీళ్ళు ముంచి ఇవ్వు' అని చెప్పినాడు. 'బాగలోతున ఉన్నవి' అని అంటే 'అరేయి మొలతాడు విప్పి దానికి కట్టి లోపలికి దించి నీళ్ళు తియ్యరా' అని చెప్పినాడు. 'అన్నా నా దగ్గర చిన్నమొలతాడు ఉన్నది పెద్దది లేదు' అని నవ్వుకుంట చెప్పినాడు. మా బావ నవ్వి 'అందరు ఈ రోజులలో సూదరోల్లు అయిపోతున్నారు. చెంచోడనేది

మరిచిపోతారు' అని అందరిని నవ్వించినాడు. మా బావ ఆఖరుకు పెద్ద మొలతాడు విప్పి మా తమ్మునికి ఇవ్వగా వీడు సగందూరం ఎక్కి వెంకటయ్యకు అందించినాడు. నల్లపోతులోడు ముందర నీళ్ళు ముంచి నాకు పంపించినాడు. ఆ నీళ్ళు ఎర్రగా చెత్తలు కొన్ని పురుగులు ఉన్నవి. 'పురుగుల నీళ్ళు వీటిని తాగుతే మలేరియా లాంటి జ్వరాలు వస్తాయి. ఎట్లా తాగాలి' అని నేను తాగను అన్నాను.

'చెలిమ దగ్గరకు పోవటానికి ఇంకా చాలాదూరం ఉన్నది, తాగరా! గొంతు ఆరిపోతాది, బట్ట అడ్డంపెట్టుకొని తాగు' అని అన్నాడు మా బావ. నేను బట్ట అడ్డం పెట్టుకొని ఒక గుటక నోట్లో పోసుకుని సగం మింగి సగం ఊసినాను. 'ఏమైందిరా! నీళ్ళు దొరకనిచోట నీళ్ళని బంగం చేస్తున్నావు' అని అడిగినాడు 'ఆ నీళ్ళు వగరు వగరు, మురుగువాసన, చిన్నచిన్న పురుగులు నల్లగా ఉన్నాయి. ఎట్లా తాగాలి, నాకు కక్కువస్తున్నది' అని అన్నాను. 'ఐతే మా నీళ్ళు నీకు నచ్చవుకాని, ఉచ్చపోసుకొని తాగు బాగ ఉంటది' అని బెదిరించినాడు.

వెంకటయ్య కిందకు దిగివచ్చినాక అందరము సామాను సర్దుకొని చెలిమ దగ్గరకు బయలుదేరినాము. వాళ్ళు సంతోషముగానే ఉన్నారుకాని మా బావ అన్న మాటలకు నేను అలిగి నీరసముగా ఉన్నాను. వారితో ఏమి మాట్లాడలేదు. కొంత దూరం పోయిన తరువాత ఒక తీగను చూసి మా బావ రెండుటేకుఆకులను తెచ్చి దొప్పకుట్టి వెంకటయ్యను పైకి ఎక్కించి ఒక్కదెబ్బకే తెగాలి అని చెప్పి కత్తిని ఇచ్చి చెట్టు ఎక్కించినాడు.

క్రిందనుండి 'ఒరే నల్లపోతు భద్రంగా ఎక్కరా! చెట్టు కొమ్మలు ఇరుగుతాయి జాగ్రత్త' అని చెప్పినాడు. మా బావ ఉండి 'వాడు బాగానే ఎక్కుతాడుకాని అన్న సంగతి చూడు' అని నవ్వుతున్నాడు. నల్లపోతుపైకి ఎక్కి అన్నా ఎక్కడికి తెగకొట్టాలి అని అడిగినాడు. 'కొంచెము ఆగు నేను వెయ్యి, అన్నప్పుడు తెగసరుకు ఇద్దరము ఒకేసారి తెగకొట్టాలి' అని చెప్పినాడు.

వీళ్ళు ఏమి చేస్తున్నది వింతగా ఉన్నది నాకు అర్థం కాలేదు. మా తమ్ముడు బాలగురవయ్యకు టేకుఆకు దొప్పపట్టుకోమని ఇచ్చినాడు. నేను ఒక గుండుమీద కూర్చొని, ఇది అంతా చూస్తుండిపోయినాను. దూపకూడ వేయడంలేదు. 'ఎందుకు ఈ తీగను నరుకుతున్నాడు' అని నా ఆలోచన. నేను అలిగి ఉన్నాను కాబట్టి వాళ్ళతో మాట్లాడడం లేదు. పైన వెంకటయ్యకు కిందనుండి మా బావ, 'భద్రం! వెయ్యి' అని అన్నాడు. ఇద్దరు ఒకేసారి నరికినారు బాలగురువయ్యని ఆకులదొప్పకింద తీగమొదట్లో పెట్టినాడు పైనుండి వెంకటయ్య తీగని ముక్కలు ముక్కలు చేసుకుంటా వస్తున్నాడు. కిందదొప్పలో నీళ్ళుకారుతున్నవి. అవి రెండుదొప్పల నీళ్ళు కారినవి. ఒకటి నాకు ఇచ్చినారు తాగినాను. నీళ్ళు చాలా రుచిగా ఉన్నవి. కొంచెము నోట్లో సవ్వగా ఉంది. ఆ తీగపేరు గోధుమతీగ అంటాము. ఏటిఅవతల దబ్బతీగ అని అంటారు. అక్కడనుండి పాతనీళ్ళ చెలిమ మేడిగుండంకు బయలు దేరినాము కిందకి దిగేటప్పుడు నీళ్ళదగ్గర ఎలుగులు లేదా పులులు ఉంటాయని చప్పుడు చేసుకుంట మాట్లాడుకుంటా కిందకు దిగినాము. మధ్య మధ్యలో గొడ్డలితాముతోటి ఒట్టి మొద్దలని కుమ్ముకుంట చప్పుడు చేసుకుంట కిందకు దిగినాము. అందరము చెలిమ దగ్గరకు పోయి కాళ్ళు, మొకము కడుగుకొని పక్కన రావిచెట్టు నీడకు పోయి కాసేపు కూర్చొని చూస్తారేమిర! ఇంకా తినరా అని మా బావ అన్నాడు. వాగులోపలికి పోయి ఎలుపటిబండలు ఒక మూడు తెచ్చుకున్నాము. ఆ బండలమీద మొసరుతాన పంచుకున్నాము. అందరము తిన్నాము. నేను అంతకు ముందే తిన్నాను. నాకు ఆకలి అవడంలేదు అని అంటే పర్వాలేదు కొంచెం తిను అని టిపిని మూతలో కొంచెం పెట్టినారు. నేను తిన్నాను. కుక్కలకుకూడ కొంచెం పెట్టినారు. తేనెలో పువ్వుము కలిపి ముద్దలు కట్టారు. కుక్కలు తిని చెట్టునీడకు వెళ్ళి పడుకున్నాయి. పక్కన చిన్నసరి పనకవార ఉంది దాని కింద ఎప్పుడైనా వానవచ్చినా, నిద్రవచ్చినా పడుకుంటారు. నేను దాని కిందకు పోయి పడుకున్నాను. చల్లటి నీడలో బాగ నిద్రపట్టినది. మధ్య మధ్యలో ఎంటివో కరుస్తున్నాయి. కాని లెగబుద్ధి కావడంలేదు. ఒక గంట తరువాత లేచినాను. చేతులు బాగా కందిపోయి ఉన్నవి. కాళ్ళు తొడలుకూడ పెద్దపెద్ద నల్లలలాగ ఉన్న పురుగులు కరిచినవి. అవి ఆ సరికింద మట్టిలో ఉన్నవి. వాటిని సరిజలగలు లేదా సరినల్లులు అని అంటారు.

ఈ సరిజగలు నల్లలలాగ ఉంటాయి. పెద్దనల్లికన్న రెండుఇంతలు పెద్దవిగా ఉంటాది. మనిషిని కరిచినప్పుడు నొప్పి అనిపించదు. రక్తము బాగ పీల్చి వదిలేటప్పుడు బెండులుపోయి బాగ మంటపుడుతాది. ఇవి స్రుతిసరికింద ఉంటాయి. సరివారలకింద, పనకలకింద, సరిబొక్కలలో కొంతమట్టి ఉంటాది. ఆ మట్టిలో దాగుకొని ఉంటాయి. ఈ వారలకింద జంతువులు కాని మనుషులు, మా చెంచులు పడుకున్నప్పుడు రక్తము తాగుతాయి. ఈ సరినల్లులు ఒక చిన్నగుంత చేసుకొని బావిలాగ మెత్తటి మట్టిని చుట్టు ఉంచుకొని ఆ

చిన్నబావిలో మట్టికప్పుకుని దాగి ఉంటాయి. చిన్నచిన్న చీమలు ఏదైనా పురుగులు ఆ దారిలో పోయేటప్పుడు జారి ఆ బావిలో పడుతాయి అప్పుడు ఆ సరైనల్లి పట్టుకొని తింటాది. ఈ సరైనల్లి ఎండలో ఎక్కువ సేపు ఉండలేదు. బయటకు తీస్తే, వెంటనే మట్టిలోకి పోతాది. దీని మూతి ముందుభాగం చాలా కొచ్చగా, కడుపు లావుగా ఉంటది. నల్లి, బుడ్డపిడుదులాగ ఉంటది.

మేము నిద్రకు పొలాలు పొయినప్పుడు ముందు మంటపెట్టి నిప్పులు ఆ ప్రాంతమంతా చల్లి కొంచెం సేపు అయిన తరువాత, ఊడ్చి పడుకుంటాము ఇది రాత్రిపూట ఊడవటానికి వీలుపడకుంటే. పగలు అయితే కొంచెం మట్టిని తవ్వి (అర అంగుళము) గీకి లేపుతాము అప్పుడు సరైనల్లులు పైకి వస్తాయి పొరకగాని, ఆకుమండలుగాని తీసుకొని ఊడుస్తాము. అన్నీ బయటకు పోతాయి. ఈ సరైనల్లలను చంపితే పాపము అని అంటారు మా పెద్దలు. ఈ సరైనల్లలు విషయం మా బావ చెప్పినాడు అవి కరిచిన చోట కొంచెం ఉడుకు బూడిద రాస్తే చాలు ఏమీకాదు. అంతకు ముందే మంటపెట్టి ఉన్నాడు మాబావ. నేను పోయి సరైనల్లలు కరిచిన బెండులను చూపించినాను. ఉడుకు బూడిద తెచ్చి నాకు అవి కరిచిన చోట రుద్దినాడు.

తరువాత బాలగురవయ్యని, నల్లపోతులోడిని, 'రండిరా! పొద్దుపోతుంది' పోదాం అని పిలిచినాడు. వాళ్ళు ఇద్దరు కొన్ని ఎండ్రకాయలను బండలకిందనుండి పట్టుకొని వచ్చినారు. మాబావ వాటిని నిప్పులమీద కాల్చి అన్నీ బయటకు తీసి అందరకు సమానంగా పోగులు వేసినాడు. మేము అందరము కాల్చిన ఎండ్రకాయలనుతని నీళ్ళుతాగి పొలంమీదుగా ఇంటికి బయలుదేరినాము. దారిలో గోడమీద సారువన ఒక ఉడుముని పట్టి ఇచ్చినాయి కుక్కలు. ఇంకా ఆరోజు ఏమీ దొరకలేదు. సాయంకాలం అయిదు గంటలకు బండజారుకు చేరుకొని ఆ ఉడుముని కాల్చి కాళ్ళు, తోక, తలకాయ తిన్నాము. మా బావ దాన్ని తుంకలు తుంకలు నరికి బేకాక దొప్పకుట్టి 'ఆరేయి గుర్వ! దీని ఇంటికి తీసుకొనిపోయి పులుసు పెట్టుకొని తాగు' అని నాకు చ్చినాడు.

నేను 'పోగులు వెయ్యి, అందరము పంచుకుందాం' అని అన్నాను. 'ఇది ఎంత పిల్ల! రోజు మేము తింటాము:, నీవు ఎప్పుడో ఒకసారి వస్తావు తీసుకొని పో' అని నాకు ఇచ్చినాడు. అది తీసుకొని ఇంటికి వచ్చినాను. అందరము ఎవరి ఇళ్ళకు వాళ్ళు వెళ్ళిపోయినాము.

జరిగిన కథ

1983 సంవత్సరంలో మా అమ్మనాన్నలు అడవికి పోతుంటే అప్పుడు నేను చాలా చిన్నపిల్లవాడిని 8-9 సంవత్సరాలు ఉంటాయి. వారి వెనుక దాగుకుంటు ఏడ్చుకుంటు అడవికి పోయినాను. అప్పుడు గూడెంనుండి అరకిలోమీటరు అడవిలోకి పోయినతరువాత మా అయ్య నన్ను చూచి దగ్గరకు పిలిచి చాలా దూరంపోవాలి దూపకు తట్టుకోలేవు ఇంటికి పోరా! నీకు తాబేలు పట్టుకొస్తా అని చెప్పినాడు, కాని నేను వినలేదు. నేను పులిని చూడాలి మా జతగాళ్ళు పులిని ఏప్పుడైనా చూచినావా! అని అడుగుతున్నారు అని అమ్మనాన్నతో ఏడుస్తు చెప్పినాను. మా నాన్న సరే చూతువుకాని రా అని బుగ్గవాగుకు తీసుకొనిపోయినాడు. దారిలో నాకు ముసరుతేనే నరికి పెట్టినాడు.

మొసరుతేనెను నమ్మాలికాని పెరతేనెను నమ్మకాడదు అని నాన్న చెప్పాడు. మేము మొసరు నరుక్కుని తిని కుక్కలకు కొంచెము పువ్వుము తేనె పెట్టి బుగ్గవాగు చెలమకు నీళ్ళకు దిగినాము. మా కుక్కలు ముందుగానే నీళ్ళకు ఉరికినాయి. అంతకు ముందు ఉడుమును పట్టి ఇచ్చినాయి. మేము నీళ్ళు తాగి ఉడుమును కాల్చడానికి కట్టెలు ఏరుకున్నాము. కుక్కలు ముందరకు ఉరికినాయి ఏదో వాసన పట్టి. అదే సమయానికి సకునంపిట్టలు అరచినవి. అవి దేవుని పిట్టలు. మా నాన్న 'సామితల్లి భగవంతుడా నీవే దిక్కు' అని అన్నాడు. అంతలోనే బండకోడి క..కో..కో అని అరచింది. మేము కూర్చున్నదారి అటు ఇటు సరిమధ్యలోదారి చెలమ. సకునంపిట్ట అరిస్తే జాగ్రత్త అని అర్థం. బండకోడి లేస్తే (అరిస్తే) ఏదో జంతువు ఉందని అర్థం. మా అమ్మ, కుక్కలు పోయినాయికదా అందుకే అన్నది. పిల్లోడు భయపడతాడు! అని చెప్పింది.

అంతలోనే కుక్కలు మా దగ్గరకు వచ్చి పడుకున్నాయి తోక ముడుచుకుంటు. కుక్కలు వచ్చిన ఒక రినిమిషాలకు ఒక సారలజంతువు మెల్లగా నడుచుకుంటు మా దగ్గరకు వచ్చింది. దానికి మాకు ఒక పెద్దగుండు అడ్డం ఉంది. నేను గుండుమీద ఉన్నాను. దాన్ని చూచినాను కాని, అది దుప్పి అయిఉంటుంది. దగ్గరకు వచ్చినప్పుడు మా కుక్కలు పడుతాయి అని అమ్మనాన్నలకు చెప్పలేదు. అంతలోనే మా కుక్కలు చూచి దాని వైపు మొరుగుకుంటు పోయినవి. దానికి మాకు సుమారు 50మీటర్ల దూరం. నేను లేచి దుప్పిని

పడతాయి కదా! అని సంతోషంతో చూస్తున్నాను. అప్పుడు నాన్న లేచి 'ఏమిరా పెద్దోడా, పూర్తిగా మీదికి వస్తున్నావు, మేము ఉన్నామనికూడా చూడలేదా' అని గట్టిగా అన్నాడు. అంతలోనే పులి వెనకకు తిరిగి చిన్న సరిబడ్డమీదికి దూకి కుక్కపిల్లలాగ తోక ముడుచుకుని వెళ్ళిపోయింది.

కుక్కలు వెనకకు తిరిగి వచ్చినాయి. దుప్పిని పట్టలేదు వీటికి తిండిదండగ అని కుక్కలను తిట్టాను. నాన్న అది దుప్పికాదురా, చెంచుల పెద్దకొడుకు పెద్దపులి అని చెప్పినారు. మొట్టమొదటిసారిగా నేను పులిని చూసాను.

ఆశపడని చెంచులు

పూర్వం ఈర్లపెంట చెంచుగూడెంలో నిమ్మలోల్ల తాత ఉండేవాడు. ఈ తాత ఎప్పుడూ తేనె పొలాలు తిరిగేవాడంట. ఈ తాత ఈర్లపెంట పెద్దమనిషి.

ఈర్లపెంటకు 200 కిలోమీటర్ల దూరంలో వనపర్తి అనే సంస్థానరాజులు ఉండేవారు. ఈ వనపర్తి రాజుగారి భార్య మహారాణి స్నానం చేసి, తలను ఆరబెట్టుకుంటున్న సమయంలో అక్కడున్న పూలమొక్కలపై తేనెకోసం పెరళుగలు పడుతుండేవంట. మహారాణి ఒక ఈగను పట్టుకొని, తన పట్టుచీర అంచులోనుండి ఒక బంగారు దారం తీసి, పెరళుగకు కట్టింది. ఆ ఈగ ఎగిరిపోయిన రెండు రోజులకు మహారాణిగారు 'పెరళుగను, నేను కట్టిన దారం' ఎవరైన తీసుకొస్తే వారికి కావలసినంత ధనం, కోరినవి (రాజ్యంతప్ప) కాదనకుండా ఇస్తానని ఊరు, ఊరు చాటింపు చేయించింది.

కొన్ని రోజులకు ఈర్లపెంటపెద్దమనిషికి ఈగను పట్టుకోవాలని కోరిక పుట్టింది. అప్పుడు అన్ని సర్లు తీసుకుంటు, చివరిగా ఈర్లపెంట ప్రాంతంలో అతిపెద్ద సర్రి (ఎవ్వరు సామాన్యంగా తీయరు) ఆ సర్రి దగ్గరకు నిమ్మలతాత తన కొడుకులను తీసుకొని వెళ్ళాడు. నిమ్మలతాత నడిసర్రిన కొన్ని పెరళు ఉంటే వాటిని తీస్తూ, చివరకు ఒక సర్రిదగ్గర ధగధగ మెరుస్తూ కనిపించింది. ఆ పెరళు తీసి, ఈగను దారంతో పట్టుకొని వనపర్తికి ప్రయాణం సాగించాడు.

కోటదగ్గర భటులు ఈ నిమ్మలతాతను అడ్డగించారు. చెలికత్తెలతో విషయం తెలుసుకున్న మహారాణి అతనిని లోపలకు పంపమని చెప్పింది. ఆ నిమ్మలతాత 'బంగారుదారం కట్టిన ఈగను' తీసుకువచ్చాను తల్లి అన్నాడు. దానికి ఆమె సంతోషించి ఈ రాత్రికి కోటలో ఉండి వెళ్ళమని చెప్పి బంగారు నాణాలు, మంచి బట్టలు ఇచ్చి, నువ్వు నీ ఊరివాళ్ళు అందరూ ఈ రాజ్యానికి రావచ్చు, ఇంక ఎమి కావాలో కోరుకో చెంచుదొర అని అడిగింది.

నిమ్మలతాత మహారాణిగారిని చూస్తూ 'నేను అడిగింది ఇస్తావా, మాట తప్పవు కదూ' అన్నాడు. నిమ్మలతాత కొడుకులు ఎమి అడుగుతాడా అని ఆశ్చర్యంగా చూస్తున్నారు. నీవు ఇచ్చిన బంగారం, బంగారుబట్టలు ఏమీ వద్దు. ఈ కోటకు దూరంగా కొండ అవతలి మా ఊరు. కనబడే సర్దులు, పొలం, అడవి అంతా నా పిల్లలకు, వాళ్ళ పిల్లలకు కావాలని కోరాడు. దాంతో మహారాణి ఈ చెంచువాని కోరికకు ఆనందంతో సర్లే నీవు అడిగినట్లే ఈ అడవిని మీ చెంచులకు అంకితం అని మిరాసి రాసి ఇచ్చింది.

నిమ్మలతాత బ్రతికినంతకాలం రాణిగారు తిండిగింజలను పంపించేదంట. ఇతను కూడ అప్పుడప్పుడు తేనె తీసుకొని రాణిగారిని కలిసి వచ్చేవాడంట.

సామెతలు, చిక్కులు (పాడుపు కథలు)

- ◆ ఈ కొండకు, ఆ కొండకు ఒకేదారి - చీమలు
- ◆ చిన్నపిల్లవానికి వళ్లంతా రక్తం - దేవదారుకాయ (దాదిరిపండు)
- ◆ వట్టి బరకల పాలు పొంగు - పుట్టకోకులు
- ◆ చిన్నపిల్లవానికి పుట్టెడు అంబులు - ఏడుముళ్లు
- ◆ మూరడి పగ్గం నీవిగ్గలేవు నే విగ్గలేను - పాము
- ◆ బూడిదలో బుట్టకొయ్య - పుట్టకోకులు
- ◆ అట్టగిచ్చితే రక్తం ఎల్లా - నాగజెముడు గుబ్బ
- ◆ గెట్టలంబడి బాన బొక్కలు - ఎండ్రకాయ బొక్కలు
- ◆ కొమ్మకొమ్మకు సంకటి ముద్దలు - వెలక్కాయలు
- ◆ వాగునిండా తప్పెట్లు - కప్పలు
- ◆ ఎముక తింటాం, కండ పారేస్తాం - నెక్కెర పళ్లు
- ◆ ఏనుగ కంట్లో దోమ తూరె - మొసరి గూడు
(మొసరి ఈగలు పెద్ద కన్నంలాగ చేసి దాంట్లో తేనెను పెడుతుంటాయి. ఆ కన్నంలో మొసరిఈగ దూరడాన్ని ఈ విధంగా చిక్కేస్తారు)
- ◆ కిందపన్ను పైన పన్ను-నడుమ తొక్కు - ముర్రిగింజ
- ◆ పెద్ద నోటోడు కూస్తే-వినపడ్డవరకు వస్తారు - తప్పెట
- ◆ ఆడువర్లితే అందరికి ఆశ - తుపాకి
- ◆ 'ఎసర్లు మెసుర్లు బిందెకు బిగతర్లు' దీన్ని ఎరుకల శాస్త్రం అని అంటారు. (ఎసరు బాగా మరిగిపోతుంది - తొందరగా నూకతెచ్చిపోయ్యి అని అర్థం).
- ◆ అడవిలో తీపి పగుళ్ళలో ఉంటుంది - తేనెపట్టు
- ◆ చిన్న గురిగిలో కమ్మటిపాశం - చిటుంకాయ
- ◆ ఎర్రటి బరకన పాలు పొంగె - పుట్టకోకులు
- ◆ చిన్న కంపల మిరాలమూట - జుంటితేనె
- ◆ కర్కలు - మొద్దు
- ◆ ఇప్పికంప - వాక్కాయకంప
- ◆ కండ్లగితే - కలవస్తే
- ◆ ఎర్ర మేకకు అరవైచండ్లు - పుట్టకోకులు
- ◆ బరెను కట్టేస్తే తోకపై మే గుచ్చా పెర ఈగ తట్ట - ఈగలు
- ◆ ఒక్కటే చెట్టు, ఒక్కటే పూత ఆరుకాయలు కాస్తవి - జావిరిపూత
- ◆ మట్టితొరల మొద్దు తుపాకి - మొసరి
- ◆ బండకింద బొచ్చు పర్లు - ఎలుగు
- ◆ 'పొట్టకొట్టి ఏర్రిస్తాన్ నాయాల' - ఉడుమును తిట్టడం
- ◆ మానుపెరలు - మారుతల్లి లాంటివి, సర్రపెరలు - కన్నతల్లి లాంటివి
- ◆ ఇప్పు పూసే కాలంలో నిప్పుల్లో పడ్డా, చలివదలదు

చెంచు పదాలకు అర్థాలు

అంగండ్లు	- వడగండ్లు, వడగల్లు	కట్టువ	- Plateau
అంబు	- బాణము	కట్టెలుపావుట	- కట్టెలుపగులకొట్టుట
అడ్డులు	- వీపు	కామ	- పుట్టపైగల బెజ్జం లేదా రంధ్రం
అద్రవారి	- ఆశ్చర్యపడుట	కారా	- కంపతో వేసే కంచె
అద్రామ్	- మొహం తెల్లబెట్టుట	కారుగడ్డి	- నిలువెత్తు పెరిగిన గడ్డి
అబ్బుక	- వదులుగా పట్టుకోవడం	కాలువ	- Canal
అర్ర	- ఏమిరా	కాలుకొద్ది	- తొందరగ నడుచుట
అలువ	- కంచె	కాళ్ళనిక్కరి	- ప్యాంటు
ఆకురాలు కాలం	- Trees shed leaves	కిన్నెరమెట్టలతొంది	- తొర్రపట్టు తొడిది Apis Cerana
ఆర్కట్ట తిరగలి	- తిరగలి	కుంట	- Pond
ఆవడి	- గడబిడి, గందరగోళం, అల్లర్లు, ఆందోళనలు	కుంకుడుకాయలు	- Soap nuts
ఇగ్గినాడు	- లాగుట	కుడక	- ఎండుకొబ్బరి
ఇన్నగరా	- చిన్నగా/ మెల్లగా శబ్దంచేయకుండా రా	కురవ	- కొండమధ్య దారి, తిన్నగా దిగేది A footpath across a hill
ఉల్లుక్తవ్	- పరుగెత్తుట	కర్రు	- ఇనుపకడ్డి Iron rod
ఎంచ	- సంచలన(కుంచె)	కువ్వలు	- పోగులు, కుప్పలు, భాగాలు
ఎక్కుడురాళ్ళు	- Incline	కెగడా	- యుక్తవయసులో ఉన్నవాడు
దిగుడు	- Decline	కెగడమాడడం	- తమాషాలు చేయడం, వేళాకోళం ఆడడం
ఎడగండ్లు	- దువ్వి (పులిజాతి) ఉండే ప్రాంతం	కెయ్యకట్ట	- కత్తి Knife
ఎర్రజం	- తేనె తీసిన తరువాత పిల్లలుండే తట్టకు తేనె పెట్టడం. Putting up fresh honey after extraction.	కెయ్యకట్టడం	- ఎదుటి వాళ్ళమీద అప్పటికప్పుడే పాట కట్టడం
ఎర్రితేచింది	- పిచ్చిపట్టింది	కెవి	- గొంతు
ఎల్లతీయాలి	- పోగుచేయటం (నలుగురునుండి జమచేసి పోగు చేయడం) పొదుపుచేయడం.	కేతు	- ఖైదు, చెరసాల
ఏకటాల	- మధ్యాహ్నం	కైల	- జబ్బు (కైలచేసింది అంటే జబ్బుచేసిందని)
		కొండ	- Hill
		కొయ్యలు	- నోటిలో పళ్లు, దంతాలు
కందువ/తేవ్వి		కొయ్యకట్టె	- కర్రనుచెక్కి ఆయుధంగా తయారుచేసి పొడిచేకర్ర
/నిద్రపొలం	- Campsite అడవిలో వుండటం (గొందికి పోయినపుడుగాని (జిగురుసేకరణ), వేటకు పోయినపుడుగాని, వెళ్లిన పని య్యేవరకు కొన్నిరోజుల బత్తెం పట్టుకెళ్ళి అడవిలో ఉండడం). నిద్రపొలం- పై విషయాన్నే కోట	కొర్రమడం	- దూసుకుపోవడం
	ఏటవతలవాళ్ళు (మహబూబ్ నగర్ జిల్లా వారు) ఈ విధంగా పిలుస్తారని చెబుతారు.	కొలను	- Pond
		కొల్లుగుంత	- మావిపూడ్చిపెట్టుటకు తవ్వ గుంత
		కోట	- Fort
		గండి	- సందు (A pass between the hills)
		గడ్డెచేయడం	- చీడపీడలు/ దోషాలు చూడటానికి దేవుళ్ళని పిలవడం
కక్కయ్య	- చిన్నాన్న, బాబాయి		

గడ్డలు	- Tubers	చెక్క బద్దెలు	- రాళ్ళ ప్రాంతం Area with stone slabs
గడ్డికాలుకాలం	- Season of grass fires	చెకుముకిరాయి	- Filint stone
గడ్డిముల్లురాలుకాలం	- Grass bears thorns	చెయ్యికుడుపుట	- నైవేద్యం పెట్టుట
గియ్య	- సమురు	చెలక	- Dry or fallow land
గిరక	- కుందేళ్ళ వేటలోవాడు రెండు రింగులున్న వాయిద్యం	చెలమ	- నీరు నిలువ ఉండు గుంట Small pit dug in dry river for water
గిరగిర	- భార్య	చెరువు	- Tank
గిరిబెట్టె	- మూతగల వెదురుబుట్ట	చేమ	- Name of a village
గీములాడటం	- బ్రతిమలాడటం	చేరమాకులు	- తేనెపట్టుపట్టే చెట్లు (ఇవి మిరాశీదార్లవి) Tree climbing in search of Honey.
గుంత	- Pit		
గుండం	- లోతయిన నీటి మడుగు Pool in the rocky base	చోరపిల్లలు	- యుక్త వయసులో ఉన్న పిల్లలు
గుచ్చె	- గుడిశె	జంగంమిద్దెలు	- Name of a deserted village near Chintala
గుడి	- Temple	జంపు	- పొడవు
గుత్త	- కౌలు	జట్టగంపలు	- పెద్ద పెద్ద గంపలు
గుద్దిగాల	- క్రింద ఉండేవాడికి దెబ్బతగులుట	జల్లగుంతలు	- చెలమలు Water holes
గున్నకుదురు	- ఎండిపోయిన సన్ననిచెట్టు	జవ్వలి/ జోయల	- ఉయ్యాల Swing. Cradle
గుట్ట	- Small hillock, heap, mound	జిట్టమోమాను	- ఎండిపోయిన లావుచెట్టు
గుమ్మి	- వెదురు కూపీ	జీబు	- చిక్కగా ఉన్న అడవి (చీకటిగా ఉండునది)
గుర్రపు ఎర్ర	- గుర్రపువాతం	జుల్లు	- ఉమ్మి
గొందు	- జిగురు సేకరణ	జేజితాతలు	- ముత్తాతలు
గోబెలు	- పండులుండే ప్రాంతం Marshy lands - wild boars stay here.	జొపి	- అరవడం
		జోకడం	- తూయడం
		జొకు	- Loose
చరకలు	- Small rock honeybee sources	జోవుకురా	- తోలుకు, అదిలించుకురా
చరియ	- లోయ A steep, hollow between the hills.	జోయల	- ఊయల
చర్రి	- సరి, పేటు A hollow or dell under a hill. A precipice	తట్టు	- బుట్ట
చల్లం	- తేనె తీసేటప్పుడు తేనెతెట్టెను కోసే కత్తిలాంటి వెదురుదబ్బ	తడకలు	- పారుగా ఎక్కేది, కొండ ఎగుడు Incline
చాచలు	- రొమ్ములు	తప్పిజిగురు	- Gum karaya
చాన	- చాలా, మరిన్ని, ఎక్కువగా	తలగడ్డ	- తేనెగడ్డ (బావమరుదులకోసం తీసే తేనెగడ్డ)
చింతల్లి (చిన్నతల్లి)	- చిన్నచెల్లెలు	తల్లి	- చెల్లి
చింతల్లిగాడు	- చిన్నతమ్ముడు	తల్లిగాడు	- తమ్ముడు
చిక్కిట్లం	- ఈరుబ్బున్న, దువ్వేటిది, నెత్తులు ఈరిసేటిది	తాట్నీంజలు	- తాటిటెంకలు, తాటి చెట్టు విత్తనం
చిగురాకుకాలం	- Season of tender leaves	తాపలు	- మెట్లు Steps
చిచ్చోరగాళ్ళు	- చెడ్డ అలవాట్లు ఉన్నవాళ్ళు, పోకిరిగాళ్ళు	తానచేరు	- తేనెబుట్ట తాళ్ళు
చిల్లిపోవడం	- విడిపోవడం	తాల్సింటె	- కవ్వం చిలుకుట
		తిల్లియడం	- నడుము ఊగడం
		తుంపులు	- ముక్కలు

తుకం	- నారు	దూప	- దాహం
తుడుం	- సామాను పగులకొట్టడానికి వాడే బడితె	దొంతరలు	- ఒకదానిపై ఒకటి ఉండునవి
తెచ్చరించడం	- రెక్కలు విశాలంగా విప్పార్చడం	దొచ్చులు	- గూళ్లు Nests
తెలుగోళ్ళు	- ముత్రాసులు	దొన	- Spring రాళ్లపై నిలిచే వర్షపు నీరు, బండ మీద నీళ్ళు ఉండు గుంటలాంటి ప్రదేశం.
తేనె మొద్దు	- తేనెలేని పెరతట్ట (తేనెటీగలు తేనెతాగి వెల్లి పోయినపుడు మిగిలిన తేనెపెర తట్ట)	దొవ్వ	- దారి
తేనె పొర అరగదు	- తేనెను నాకాలి కాని తాగరాదు. తేనె తాగినప్పుడు పొర పోయిన మనిషికి చాలా ప్రమాదం. అందుకనే 'తేనెపొర అరగదు' అంటారు. తేనె తాగినప్పుడు గొంతులోకి పోతే వాంతులవుతాయి. చింతపులుసు, వెలక్కాయ విరుగుడు.	దోర చింతపండు	- Ripe Tamarind
తేప్పి	- అడవిలో రాత్రి మకాం	నంజుడు	- మాంసం
తేరుబండి	- రథం (శ్రీశైలభ్రమరాంబ మల్లికార్జునస్వామి వార్ల ఊరేగింపు రథం)	నడకదారి	- కాళిబాట (Pathway)
తైదలు	- సోళ్ళు, రాగి	నల్లవండడం	- ఉడకబెట్టిన రక్తం, కొవ్వు, మెత్తనికొవ్వు, సున్నితమైన భాగాలను కలిపి వండడం
తొడిది, తెంది	- తేనెపట్టు Apis Cerana	నాన్చెడు	- విషపదార్థాలు
తొడిదిపువ్వు	- Pollen	నొసులుకుంట	- నలపడం
తొట్ట	- పెదవి	నోవ	- దురద
తొలకరి	- Early Monsoon	టింకి తొట్టెలు	- తునికిపండ్లు పక్షులు తినగా కిందపడేసిన ఎండి పోయిన సగభాగం
తోకలు	- పోడవుగా నడచిపోయే రాళ్ళదారి Tail like path	టింగ్ టీలి,	
దక్కినారు	- కొట్టినారు	రావగానిదబ్బు	- ఇంద్రధనస్సు
దబ్బ	- విల్లు Bow	ధాంగుండ్లు, పచ్చబొల్క	- అడవిలో ఉండే పచ్చపావురం
దబ్బర్లు	- రెండుకొమ్మలమధ్య పంగలభాగం Place between the two branches of a tree.	పచ్చిమాడపగింజలు	- Unripe Adda seeds
దబ్బున	- తొందరగ	పడ	- Puddle
దట్టము	- చనిపోయిన కళేబరము	పడ్చా	- ఆడపిల్ల
దరిమ	- ఉరుము శబ్దం	పద్మడా	- మగపిల్లవాడు
దరువెయ్యడం	- లయబద్ధంగా కూయడం	పనకలు	- Small rocks with honey combs. Honey is extracted twice in a year. Dwelling site of cheetas and bears.
దవ్వేస్తుంది	- దప్పికవుతుంది		వీటిలో సంవత్సరమునకు రెండుసార్లు, చలి కాలం, తొలకరికాలంలోను తేనె తీస్తారు. ఈ తేనెలు ఎలుగు బంటలుకూడా తింటాయి. ఈ పనకలు చిరుతపులులకు, ఎలుగులకు స్థావరాలు.
దస్త్రపట్టా	- మొలపట్టా	పర్తం	- పర్వతం, శ్రీశైలం (చెంచుపెద్దలు, వయసు నిండినవారు, శ్రీశైలంను పర్తం అంటారు. వీరికి పర్తం అంటేనే తెలుసు. పర్తం మల్లయ్య అని అంటారు).
ధనులాయె	- సన్నమాయె		
దావర్లు	- దేవరలు Deities		
దిడ్డలు, దిడ్డగాళ్ళు	- కుర్రవాళ్ళు		
దిన్నె/గుట్ట/మట్ట	- చిన్ననైజుకొండ (Mound)	పరా	- వెళ్ళరా
దూదురుకట్టె	- దూదిలాగా ఉండే కట్టె	పలుకు	- Crystalline rock

పలుగు	- Cracks in the rock	బిన	- కట్టుపుల్ల
పాగర	- నాచు	బుగ్గ	- Water spring, fountain
పాన్ను	- పక్క	బుడ్డలు	- పల్లీలు (వేరుశనగలు)
పాయ	- Way; Branch or section into which something is split; branch of a river; stand or ply of hair; section division.	బెర	- చోటు
పాయి	- పాలు	బేదులు	- విరేచనాలు
పారీయకపోవుట	- ఉన్నవిషయంచెప్పకపోవుట	బొక్క	- ద్వారం
పింజలు	- బాణంవెనుక భాగంలోవుండేది	బొడ్డురాయి	- Center stone
పిల్లిగుండ్లు	- Stones where tiger stalks	బోడు	- Elevated ground, a hillock
పీట్లతొక్గడ్	- పూడులోకి తొక్కుట	మంటికొండ	- నల్లటి మట్టి కలిగిన కొండ
పుట్టకూడు	- ఎలుగుల తిండి	మట్టలు	- అడవి జంతువులు నివాసం ఉండే దట్టమైన పొదలు, కంపలు, తోపులు.
పుల్లరాయి	- పైబండ (పైరాయి)		ఉదా: ఎల్కనక్కరి, అల్లిమట్టల్లో పులులు, పరికిమట్టల్లో ఎలుగులు, సాగమట్టల్లో నెమళ్ళు నివాసం ఉంటాయి.
పెంట	- Chenchu habitation		
పెంటికలు, పెంటికలజాడ	- పెంటలు వేసిన జాడలు	మడ	- మట్ట
పెంటిది	- ఆడది	మడక	- నీళ్ళు ఎండిన చోటు. Place where water dried up. నీళ్లు పారే ప్రాంతంలో, నీరు లేనపుడు దాన్ని మడక అంటారు.
పెండుంరాలుట	- పొడి రాలుట		
పెద్ద పక్షులు	- గబ్బిలాలు	మడుగు	- Pond
పెద్దతల్లి	- పెద్దచెల్లెలు	మడుగులోంచుట	- బియ్యంకడిగిన నీళ్లలోనే గంజి వార్చడం
పెద్దతల్లిగాడు	- పెద్దతమ్ముడు	మజ్జెంది	- చీకటి పడింది
పెద్దపెర	- The gaint rock bee - Apis Dorsata	మరటోళ్లు	- లంబాడోళ్లని చెంచులు మరటోళ్లు అంటారు
పెడ్డలు	- గొడ్డలితో నరికేటంత పెద్దగడ్డలు	మాను	- తొర్ర Snogh
పెర్లు	- ఏడ్పు	మిద్దెలు	- A type of house with traditional slab roof
పేడలు (పడియ)	- A puddle, a slough, a salt marsh	మిత్తి	- వడ్డి
పొగచేరు	- పొగబుట్ట తాళ్ళు	మిరుకు	- నిప్పురవ్వ
పొట్టగడ్డి	- గడ్డిపొట్టకు రావడం (పొట్టతో ఉండడం)	మినల్గుంత	- మెడ వెనుకభాగం
పొరక	- చీపురు	ముడుకులు	- మోకాళ్ళు
పొర్కపెట్టడం	- తేనెపట్టు ముందుగా గుర్తించినట్లు అనవాలుగా ఒక రాయి - దానిమీద ఆకు పైన ఇంకొక రాయి పెట్టడం.	మైనం	- Wax
బండ	- Sheet rock	మొడ్గులు	- తట్టలు Empty wax cakes without honey
బండజారు	- Slippery declining sheet rock	మొసరి	- ముసురీగలు, చిన్న ఈగల తేనె Apis Fabricius
బరక	- బీడు (A saline soil)	మొర్రు	- కొండపైనుంచి కింది భాగం
బయలు	- Meadow, flatland	మోటు	- A stump, block
బాంబుగుండ్లు	- టపాకాయలు	మోలపెట్టడం	- అరవడం
బిర్నరారి	- త్వరగా రాండి	యారలు	- పక్షివేళ్లు
బిల్లల	- పంగలకర్ర, పంగం, కేట్బాల్		

జంతువులు, పక్షులు

అడవిపగిడిగంటె	- Jungle owlet	కుండ్రుపగిడు	- Coppersmith
అడవిపిచ్చుక	- Yellow throated sparrow	కుందేటిసాలువ	- Slender hawk eagle
అడవిపొద ఎలిసె	- Jungle bush quail	కుర్రపంది	- మూషికజింక Mouse deer
అడవిరాందాసు	- Black winged kite	కూకుడుగువ్వ,	
అడవిలిక్కపిట్ట	- Spotted babbler	గొల్లభామ	- Hoopoe
అనుగోవు పిట్ట,		కొంగ	- Stork, Egret, Common crane
పుల్లసీతల గద్ద	- Owl	కొండకాటిగాడు	- Tree pie
ఈలిపిట్ట	- Lark	కొండపిగిలిపిట్ట	- Yellow throated bulbul
ఉడతలగద్ద	- Booted hawk eagle	కొండముచ్చ	- Indian Langur
ఉయ్యలపులుగు	- Forest wagtail	కొండలొట్ట, కణజుపిట్ట	- Jungle wren warbler
ఉల్లంక	- Oyster catcher	కొండవరిగపండు	- Black headed oriole
ఉల్లంకి	- Curlew/ Godwit/ Redshank/ Rash sand piper/ Snipe billed godwit/ Asian powiteler	కొక్కిరాయి(కొంగరకం)-	Bittern
ఉసుళ్ళు, చెదలు	- Winged White Ants	కొర్రపిచ్చుక	- Long legged buzzard eagle
ఎండ్రకాయ	- Crab	కోకిలదేగ	- Crested goshak
ఎట్రింత	- Drongo	కోన్రాసిగాడు,	
ఎర్రనీటికోడి	- Common shelduck	దుమ్ముల గొండి	- హైనా Hyaena
ఎలిసె	- Grey quail	కోలంకిపిట్ట	- House swift
ఏదుపంది	- ముళ్లపంది Indian Porcupine	గంటెపిట్ట	- Ground thrush
ఏరుకుక్కలు	- తేనె తట్టలో పురుగులు. ఇవి తేనెనుబాగా తాగుతాయి.	గండభేరుండ	- Adjutant stork
ఒంటర్గాడు, బిడ్డగాడు	- అడవిపంది Wild pig (lone boar)	గద్ద	- Eagle, Black crested baza
కంసాలిపిట్ట	- Barbet or Coppersmith	గరుటాలపక్షి	- Pariah kite
కన్నెగుల్ల	- కన్నెగుల్ల చాలా చిన్నతేనెటీగ Apis Melifona	గరుడపక్షి	- Brahminy kite
కన్నెరేవుడు	- Stone curlew	గిజిగాడు	- Baza/ Weaver bird
కన్నెలేడి	- Indian stone curlew	గిల్లిడుము	- తోకలేని ఉడుము
కణితి, కడ్డి,			(ఉడుము తొర్రలోకి గాని, పుట్టలోకి గాని పోతుండగా చెంచులు తోకపట్టి ఎంతలాగినా బయటకు ఊడిరాదు. అప్పుడు దాని తోకను కోసుకొని తెచ్చుకొని వండుకు తింటారు. ఆ ఉడుము అలా తోక లేకుండానే తిరుగుతుంటుంది. దీన్ని గిల్లిఉడుము అంటారు. నల్లమలలో ఈ ఉడుములు చాలా ఎక్కువ).
కణ్ణిపోతు, కణజు	- Sambhar	గుడిపావురాయి	- Blue rock pigeon
కలివికోడి	- Double banded courser	గురప్పమాడి పిట్ట	- Paddy field pipit
కాండ్రేవుడు	- ఉల్లంకి Plover		
కాళ్లగబ్బరిగాడు	- సాలీడు Spider		
కికి బొడ్డలు	- Dropping of seeds by birds		
కుంకుమపుపిట్ట	- Small minivet		

గువ్వ	- Dove	తొండశేషుడు	- Barn Owl
గెడపిట్ట (గెడగాడు)	- Hornbill	తొర్రజినువాయి	- Avadavat
గోరింక (శారిక)	- Myna	తోకపిగిలిపిట్ట	- Paradise fly catcher
చాతకకోయిల	- Hawk cuckoo/ Brain fever bird	దావరిపిట్ట,	
చింకబెల్లంకి	- Grey shrike	శకునంపిట్ట	- వడ్రంగిపిట్ట Woodpecker
చిలుక	- Parakeet	దుప్పి	- Deer
చిలువ, పిట్టబాతు	- Wistling teal	దువ్వ	- చిరుతపులి
చిట్టజిట్ట	- Thick billed flower packer	దేవరాయికొంగ	- Black Ibis
చిట్టిబాపనకోడి	- Red crested pochard	దొచ్చులు	- గూళ్లు
చీకటిగ	- దోమ	నల్లకీసిరిగాడు	- Wagtail
చుప్పనాతి	- Grey horn bill	నల్లంచి	- Magpie robin
చెక్కవాలగ	- Indian Pangolin, Scaly Anteater	నామాలపిట్ట/దాసరిపిట్ట	- Scimitar bird
చెరతలు	- రాత్రిపూట తిరిగేరకం సీతాకోకచిలకల్ని చెరతలంటారు Night Butterflies	నీటికాకి	- Large coromant/ Indian Shag
చేరెళ్ళు	- కీచురాళ్ళు Crickets	నెమలి	- Indian Peacock
జమ్మిటికేకి	- జెముడుకాకి, మాలకాకి Jungle crow, Crow pheasant	నేలకప్పురిగాడు	- భారతరేయిపిట్ట Nightjar
జాంపోలంకి	- Sand grouse	పచ్చజినువాయి	- Bunting
జాలెడేగ	- Shikra/ Hunter hawk	పరికిపిట్ట	- Rosy pastor
జిటకోడి	- Red spur fowl	పాముబాతు	- Darter or Snake bird
జినువాయి	- Tailor bird	పాముకొంగ	- Grey heron (పొన్నంగిపిట్ట, పాములనారి, నారాయణపక్షి)
జాంటితేనె	- చిన్నపట్టు, చిన్నపెర (Apis Florea)	పికిలిపిట్ట	- Bulbul
జుట్టుబైరి	- Indian crested hawk eagle	పీతవ్వగద్ద	- Vulture
జువికపిట్ట	- గబ్బిలం Bat	పుంజుతోక జాకన	- Pheasant tailed jacana
జెల్లగంట, జెల్లగద్ద	- Red Headed merlin	పుక్కులుగాడు	- Bulbul
తాటిపిట్ట	- Ashy swallow shrike	పూతపిచ్చుక	- Purple sunbird
తిన్నని గోళ్ళుగల		పెద్దఆకురాయి	- Large cuckoo shrike
చిన్నపక్షి	- Jacana	పెదకిరీటిగాడు	- Roller
తెడ్డుమూతికొంగ	- Spoon billed crane	పొట్టిపిచ్చిక, పేడపిచ్చిక	- Finch lark
తెడ్డుమూతికోడి	- Shoveller	పొడపచ్చపావురం	- Green pigeon
తెల్లకంకనం	- White Ibis	పొదనల్లంచి	- Shama
తెల్లచేపగద్ద	- Pale Harrier	పొన్నంగిపిట్ట	- Beggar bird
తెల్లదబ్బుగుండ్ల	- Bustard quail	బండకోడి	- Jungle fowl
తేడి, తొడల్	- తోడేలు Wolf	బండభీముడు	- ఉడుము Indian Monitor Lizard
తేనెగెడ్డు	- Crested honey buzzard	బట్టమేక	- Great Indian bustard
తేనెపిట్ట	- Sun bird	బట్టలముని	- Pied kingfisher
తొండలముచ్చగద్ద	- Lenser kestrel	బట్టెగాడు	- Draled fellow...?
		బర్లుపోలుగాడు	- Drongo

బాతు	- Grey pelican
బావురుగాడు	- గడ్డంపిల్లి Jungle cat
బుడ్డపిల్లి	- Leopard cat
బూడిదరంగుపెద్దబాతు	- Eastern grey log goose
బెగ్గురుకొంగ	- Hair crested adjutant
బెట్టుడత	- Indian giant squirrel
బొల్క	- అడవి పావురం
బొల్లికోడి, జమ్ముకోడి	- Moor hen
బోరపిట్ట	- Great red warbler
బోరబొంత	- Vulture బోరవ(రాబందు)
భరతపక్షి	- Skylark
భైరవగద్ద	- Black eagle
భైరి	- Falcon
మనుబోతు	- అడవిబర్రె Nilgai or Blue bull
మాలగద్ద	- Black eared/ Large Indian kite
ముక్కుపిట్ట	- Shrike-butcher bird
ముక్కుపూరేడి, ఉల్లంపిట్ట	
(చిత్తడినేలల్లో తిరిగేపిట్ట)	- Fantail snipe
మునుగుకోడి	- Greebe
మూగూబ	- Eagle
మెడ నూలిగాడు	- Neck twister, Wryneck

రంగులకొజు,	
కక్కెరకోడి, కపోతము	- Southern painted pettridge
రాతిపొల్లక	- Turn stone
రామదాసు,	
సముద్రపుకాకి	- Whiskered tern
రాజులఖగేశ్వరుడు	- Spotted eagle King. Lord of birds
రేచుకుక్క	- Dhole or Indian wild dog
లికుజిట్ట	- Tree pipit
వంకరమూతికొంగ	- Lesser Flemingo
వడ్రంగిపిట్ట	- Woodpecker
వరిగపండు, సుపర్ణ	- Golden oriole
వానకోయిల	- Pied crested cuckoo
వానకోవెల	- Western swallow
వామనకాకి	- Malkhova
వెదురుకంపపిట్ట	- Streaked fantail babbler
వెదురుపిచ్చుక, జినువాయి	- Rose finch
వెన్నెడేగ	- Backyard shrike
సముద్రపుచిలక	- Flemingo
సాలవ	- Twany eagle
సాలువగద్ద	- Snake-eagle
సూదితోకబాతు	- Pin tail

ఆకుల అంచులు ... Leaf Margins-XVI

Entire

బూజు

Ciliate

శైలికాయతము

Dentate

దంతవిన్యాసం

Denticulate

Incised

కత్తెరపళ్ళు

Crenate

వలయదంతాకారం

Crenulate

Serrate

Serrulate

Sinuate

నొక్కులు

Lobed

తమ్మె

Palmately lobed

హస్తాకారపు తమ్మె

Laciniate

Undulate

Pinnatifid

దీర్ఘపిచ్ఛాకారము

చెట్లు

అడవి గన్నేరు	- Plumeria alba
అడవి చామంతి	- Grewia tiliaefolia vahl
అడవి నిమ్మ	- Atalantia monophylla
అనిశ్చిత పుష్పవిన్యాసం	- Racemosa
అభిముఖం	- Opposite decussate
అర్హత గన్నేరు	- Plumeria acutitifolia
అలసంద/బొబ్బర్లు	- Cowpea, Vigna uguiculata
అల్లం	- Ginger, Zingiber officinale
అల్లికట్ట	- ఇది ఒక రకమైన కలుపుమొక్క. అల్లికెట్ల మధ్యలో మాత్రమే మొలుస్తుంది. రెండేళ్ళ తర్వాత దానంతట అదే చనిపోతుంది.
అల్లిమట్ట	- అల్లికెట్లు (Memecylon edule, umbellatum) ఎక్కువగా ఉన్న ప్రాంతం. తుప్పగా పెరిగే ఒక రకం కలుపుమొక్క. లేతగోధుమవన్నె బెరడు, నీలిరంగుపూలు, ఎర్రనిపండ్లు ఉంటాయి. (చెట్లు ఎక్కువగా దట్టంగా ఒకేచోట ఉండటాన్ని మట్ట అంటారు)
అశోకం	- Polyalthia longifolia
అంబటికూర/అటికమామిడి	- Horse Purslane, Boerhavia diffusa
ఆకుల అంచులు	- Leaf Margins
ఆకుల అమరికలు	- Leaf Arrangments
ఆకుల ఆకారం	- Leaf Shapes
ఆకుల చివర్లు	- Leaf Apices
ఆకుల మొదలు	- Leaf Bases
ఆనెం	- Spinous kino tree, Bridelia retusa
ఆముదం	- Castor oil, Ricinus communis
ఆరికెలు	- Kodo Millet, Paspalum scrobiculatum
ఇప్పచెట్టు	- Mahua tree, Madhuka latifolia, Butter tree
ఇప్పపూవు	- Mahuva flower
ఇల్లింత/తొగిరిక	- Diospyrus chloroxylon
ఈటెం/ కసింద/ గేదెతంటెం	- Cassia occidentalis
ఈతపురుగు	- Insect in the datepalm
ఉంగరాల పిడిమి	- Hugonia mystax
ఉత్తరేణి/ పట్టాకు/ పెద్దదూచరి	- Achyranthes aspera
ఉప్పి	- Indian caper, Capparis sepiaria
ఉలవలు	- Horse gram, Dolichos biflorus
ఉసిరికాయలు	- Indian Gooseberry, Amla
ఊబగడ్డి	- చిగురువేసిన గడ్డి
ఎక్కుడుతీగలు	- Scandens

ఎర్రజంబ/తంబ/తమ్మ	- Sword bean, Canavalia gladiata
ఎర్రబేనుతీగ	- Ventilago calyculata
ఎర్రమద్ది	-
ఎల్కనక్కిరిపొద	-
ఎలుక చెవికాడ	- Merremia emarginata
ఏకాంతరము	- Alternate distichous, Alternate Spiral
ఏటిగడ్డి/ ఎర్రసంగలిగడ్డి/ పాలసెంగలిగడ్డి	- Dichanthium annulatum
ఏటుగడ్డి	- Sehima nervosum
ఏడెగడ్డి	- Bothriochloa pertusa
ఒర	- Sheathing
కంది	- Red gram, Cajanus cajan
కక్కిత	- Gardenia turgida
కత్తెరపళ్ళు	- Incised
కనపగడ్డి	- Sorghum halepense
కట్టెకొడవలి	-
కరక	- Gall nut, Terminalia chebula
కలబంద	- Aloe vera, Aloe barbadensis
కలిమిచెట్టు	- carissa carandas
కళింగం	- Sand paper tree, Dillenia indica
కాకరతీగ	- Bitter gourd, Momordica charantia
కాకిదొండ/అడవి దొండ	- Kova fruit, Coccinia indica
కాకిబొర్ర	- Trichosanthes palmata
కానుగ	- Indian beech tree, Pongamia glabra
కారు ఉలవకాడ	- Clitoria ternatea
కార్కుచెట్టు	- Millingtonia hortensis
కాసెగడ్డి, కామంచి	- Roussa grass, Sweet rush
కొండజువ్వి	- Ficus retusa, Chinese Banyan
కొండతంగేడుజాతి	- Milletia ovalifolia
కొసబొంగు లేదా తొర్రబొంగు	-
గంటె/సజ్జె	- Bajra, Pennisetum typhoideum
గడ్డి	- Grass
గణుకుగడ్డి	- Crow foot, Dactyloctenium aegyptium
గరిక గడ్డి	- Bahama grass, Cynodon dactylon
గరుగుడు	- Garuga pinnata
గాయంకూర/గడ్డిచేమంతి	- Tridax procumbens
గారకాయ/గారగుడ్డు	-
గుండెమాదిరి	- Ovata

గుండ్రుగు/పియారీతీగ/పేరేసి	- Combretum decandrum
గుంపెన	- Thingam, Lannea coromandelica
గుచ్చము-గుత్తులు	- Umbellata
గునుగు/గురుగుకూర	- Celosia argentea
గుడిపాలవేర్లు	- Indian Sarsaparila
గుబురు	- Congesta
గుమ్మడు	- Malay bush, Gmelina arborea
గూబలు	- చెవిగూబలు, అంబుగూబలు
గెనుపులు	- Nodes
గేసరి/తొరివెలగ	-
గొట్టెచెట్టు	- Zizyphus xylopyrus
చింతచెట్టు	- Tamarind tree, Tamarindus indica
చిందుగు	- Black siris, Mimosa odoratissima
చిమ్మెలు	-
చిల్లకాయలు, అందుగు, ఇండిసి	- Cleaning nuts
చీపురుపండ్ల చెట్టు	- Grewia hirsuta vahl
చెన్నంగి	- Ben-teak, Lagerstroemia lanceolata
చెమ్మతీగ	- Canavalia virosa
చేదువేప	- Margosa Tree, Melia azaderach
చేతివేళ్ళవలె	- Polyphyllus
చోడి/రాగి/తైద	- Finger millet, Eleusine coracana
జనుము	- Sun hemp, Crotalaria juncea
జముడు	- Milk ledge
జామ	- Guava, Psidium guava
జిన్ని	- Rose apple
జిల్లేడు	- Swallow wort
జీడిచెట్టు, పండ్లు	- Cashew fruits, Anacardium occidentale
జెరిపోతులగడ్డి	- Ginger grass, Panicum repens
జోడగడ్డి	- Heteropogon sp
తడ	- Helicteres isora, East Indian screw tree
తబేబుయా	- Tabebuia speciosa
తమ్మె	- Lobed
తాటి/తాడి	- Palmyrah-palm, Borassus flabellifer
తాడె/ తాని/ తాడిపప్పు	- Behera, Terminalia bellerica
తిప్పతీగ	- Tinospora cordifolia
తిరుమాని	- Gumghatti, Anogeissus latifolia

తీగదుంప/ఆడవినారదుంప/కర్రపెండలం	- Betel yam, Dioscorea oppositifolia
తీగ మొక్కలు	- Creepers or Climbing plants
తుంకి	- Coromandel ebony
తురకవేప	- Persian lilac, Melia azedarach
తులసి	- Holy Basil, Ocimum sanctum
తెల్లజొన్న	- Sorghum vulgare
తెల్లతుమ్మ	- Panicked acacia, Acacia leucophloea
తెల్లతుమ్మచెక్క	- Leucas aspera
తెల్లమద్ది	- Terminalia arjuna
తొగిరిక/తొగరు/చెక్కమాను	- Togari wood of msdras, Morinda tinctoria
తోక	- Caudate
దంతవిన్యాసం	- Dentate
దంతె/పిట్టపిచుకుడు/కంచేరి	- Gymnosporia spinosa
దద్దుగు/బండారు	- Turmeric wood , Adina cordifolia
దానిమ్మ	- Pomegranate, Punica granatum
దిరిసెన/బాగిచెట్టు	- Lebbeck tree, Albizia lebbeck
దిష్టిపిత్తిగ/దుట్లపు/జుట్టుపాకు	- Pergularia daemia forsk
ద్వి సంయుక్తం	- Bipinnate
ద్విదళ సంయుక్తం	- Bifoliate
దీర్ఘపిచ్చాకారము	- Pinnatifolia, Pinnatifid
దూసగడ్డి	- Paddy, Oryza sativa
దూసుడుతీగ/ దూసరతీగ	- Cocculus hirsutus
నక్కగడ్డి/నక్కతోక గడ్డి	- Kavatta grass, Setaria polide fusca
నక్కెర	- False sandal, Ximenia americana
నల్లగిన్నెగడ్డి/ పెద్దపటిగడ్డి/ పూతికగడ్డి	- Pili grass, Heteropogon contortus
నల్లతీగ/పాలతీగ	- Black creeper, Ichnocarpus fretescens
నల్లతుమ్మ	- Babul, Acacia nilotica
నల్లమద్ది	- Terminalia alata
నల్లరెంగి	- Albizia amara
నారతీగలు	- Fibre giving climbers
నారచెట్లు	- Fibre giving trees
నారేపి, పపి	- Sel tree
నిద్రగన్నేరు	- Rain tree, Enterolobium saman
నీటిమొక్కలు	- Water plants
నూలగడ్డలు	- Dioscorea tomentosa koenig
నొక్కులు	- Sinuate
నెమలినార చెట్టు	- South Indian elm, Holoptelea integrifolia

నేరేడుచెట్టు/అల్లనేరేడు

- Java plum, Black cherry, Black plum, Syzygium cumini

నేలఈతచెట్టు

- Date Sugar Palm, Phoenix sylvestris

దేలచెట్టు

- రేగుచెట్టు Jujube tree, Zizyphus mauritiana

పంచాతకం/తెల్లబల్లి/కామిరేమి

- Flueggea virosa

పరకగడ్డి/కారుచోడగడ్డి/కనుపుగడ్డి

- Chloris barbata

పరిమి/పరింగి/హిరికి

- Zizyphus oenoplia

పల్లేరు/పల్లోరి

- Staff oil plant, Celastrus paniculatus

పసుపు

- Tumeric, Curcuma domestica

పక్షవత్ సంయుక్తం

- Paripinnate

పాకుడుచెట్టు

- Prostrata

పిండికూర/కొండపిండి

- Aerva lanata

పిడెం

- ముల్లువెదురు Sporing bamboo

పిప్పలి

- Long Pepper, Piper longum

పుచ్చము-తొడిమ

- Secundiflora

పుట్టకోకులు

- పుట్టగొడుగులు Mushrooms

పులిచింత

- Sorrel, yellow wood, Oxalis corniculata

పుల్లోరి

- Black currant, Antidesma ghaesembilla

పుష్పరి/పురుగుడు/వూరెడు

- Black honey shrub, Phyllanthus reticulatus

పుష్పపుచ్చము

- Bracteata

పూలచెట్టు

- Tree with flowers

పూలగడ్డి/చౌటగడ్డి

- Eragrostis pilosa

పొంచెమాను

-

పొన్నగంటికూర

- Alternanthera sessilis

పొలికిచెట్టు

- Gyrocarpus americanus

పెద్దపూలగడ్డి

- Alloteropsis cimicina

పెద్దవేప

- Malabar neem wood, Melia composita

పెసర

- Green gram, Vigna radiata

బంక

- Gum

బర్నిక

- Sand Paper Mulberry, Epicarpurus orientalis

బలుసు

- Canthium parviflorum

బల్లేపుఆకారము

- Lanceolata

బాడిత/తెల్లవార్షం/వారిజపు ఆకు

- Indian coral tree, Erythrina variegata

బిళ్లగోడిసె/ఒడిసె

- Rafterwood, Cleistanthus collinus

బువ్వలబారు

-

బూజు

- Cobweb

బూసి

- Lac tree, Schleicheria oleosa

బొంగు	- Bamboo
బొట్లబెండ	- Country mallow, Abutilon indicum
మందులచెట్లు	- Medicinal plants
మద్ది	- Dyeing mulberry
మర్రి	- Banyan tree, Ficus benghalensis
మారేడు/బిల్వం	- Bael tree, Aegle marmelos
మారెడు గడ్డలు	- Nannari
మినుములు	- Horse gram, Vigna mungo
మిరపగంధ్ర	- Wild orange tree, Toddalia asiatica
మునగచెట్టు	- Drumstick, Moringa oleifera
ముల్లకూర/చిలకతోటకూర	- Amaranth, Amaranthus spinosus
ముష్టిగింజలు	- Snake wood, Poison nut
ముళ్లచెట్లు	- Trees with thorns
ముళ్లతీగలు	- Climbers with thorns
మేడి	- Sacrificial fig, Ficus racemosa
మేడుతూటి	- Ipomia sepiaria
మొక్కెం	- Weaver's beam tree, Schrebera swietenoides
మొద్దిపండ్లు	- Morli, Cuddapah almond, Buchanania lanzan
మోదుగ	- Bastard teak, Coral tree
రంపమువంటి పళ్ళు	- Serratifolia
రాచఉసిరి	- Bhuiavla, Star Goose-Berry, Cicca acida
రావి/రాగి	- Bodhy, Ficus religiosa
రేగు/రేని/రేసు	- Jujube tree, Zizyphus jujuba
లాహూరా	- Wave leaved bignonia, Tecoma undulata
వలయదంతాకారం	- Crenate
వలయపత్ర విన్యాసము	- Whorled
వాకుడు/వాక	- Carissa spinarum
వెదురు	- Bamboo
వెల్తురు/బెడ్తురు	- Dichrostachys cineria
వేపచెట్టు	- Neem, Azadirachta indica
వేరుశనగ	- Ground nut, Arachis hypogea
సరళం	- Simple
శైలికాయుతం	- Ciliate
హస్తాకార సంయుక్తం	- Palmately trifoliate
హస్తాకారపు తమ్మె	- Palmately lobed

అడవిమీద జాతీయాలు

... 'తెలంగాణ జాతీయాలు', వేముల పేరుమాళ్ళు

ఊడుగేరుడుమైనట్లు: ఊడుగ చెట్టు ముళ్ళు కలిగి ఉంటుంది. పై పొట్టు ఉడుము రంగు. ఉడుములు కూడా ఊడుగ వేరులాగా ఆకారం.

కర్రేటిగపోయినట్లు: ఉత్తరకారైలో ఇవి కనపడుతాయి. హస్తకారై దాటిందంటే పోతాయి. తెట్టె పెట్టుకొని పంట చేలలో వుంటాయి. మంచు కురిసినప్పుడు, పొద్దటివేళలో తెట్టెను కదల్చినా మనిషిని కుట్టవు. తెట్టెలో తేనె వుండదు. పగటివేళలో తెట్టె కదిలిస్తే చిట్టుక్కున కుట్టి బుర్రుమని తెట్టె దగ్గరికి పారిపోతుంది. మంటపుట్టి పెద్ద దురద వస్తుంది. పైబట్టలేని చోట కుట్టుతుంది. వేగాన్ని పోల్చుకున్నప్పుడు కర్రేటిగ సామ్యాన్ని వాడుతారు. రివ్వన పరిగెత్తే వాన్ని చూసి కర్రేటిగ పోయినట్లు పోతున్నాడు అంటారు.

కానుగ నీడ: నిగనిగలాడే ఆకులతో కళకళలాడుతుంది. ఆకుల్లో పత్రహరితం మిక్కుటంగా వున్నందున సచ్చి పొరుకగా పొలంలో తొక్కుటానికి పనికి వస్తుంది. మండే ఎండలకు కానుగనీడకు చేరుకుంటే మనసుకు ఆహ్లాదం కలుగుతుంది. సేద తీరుతుంది. ప్రశస్తమైన నీడలో ప్రపంచాన్ని మరిచిపోతాడు. కానుగ కొమ్మలు నీడ కొరకు, తాటిముంజలపై ఎండదెబ్బ తగలకుండా కప్పుతారు.

కొండెంగ దండాలు: కొండెంగ అంటే కొండముచ్చు. వీటిని వేటాడే సందర్భంలో రక్షణ కోసం ఇవి దండం పెట్టినట్లుగా చేతులు ముకం దగ్గరకు ఎత్తుతాయి.

గుడ్డేలుగు గుర్రుకొట్టినట్లు: ఎలుగుబంటిని ఎలుగు గొడ్డు అని గుడ్డేలుగు అని కూడా అంటారు. గుడ్డేలుగు నిద్రిస్తుంది. మనిషి పోలికలు ఎన్నో వుంటాయి. గుర్రుకొడుతుంది.

జేములకు జేములు: తోడేలు జాతిలో అన్నింటికన్న పెద్దది. గొర్రెలను వేటాడటమే దీని పని.

తొర్రల పైడికంటె తీరు: పైడికంటె అంటే చిన్న గూబ. పైడికంటె పలికితే ఎంతో దూరం వరకు వినబడుతుంది. చూపు తీక్షణంగా వుంటుంది. ఒకే వైపు దృష్టి సారించి తదేకంగా 'లేచి మీదపడుతుందా' అనే భ్రమ కలిగేట్లుచూస్తుంది. మనిషి మూలిగినట్లే ఊనక మూలుగుతుంది. చెట్టు తొర్రలో నివసిస్తుంది. తోపులో విసిగించినా, మూలుగుతూ విసిగించినా విన్నవారు ఈ జాతీయం అంటారు.

తోడేలు పంపకం: గొర్రెల మంద మీద సాధారణంగా రెండు తోడేల్లు కలిసి దాడి చేస్తాయి. గొర్రెపిల్లను ఎత్తుకొనిపోయిన తోడేళ్ళు వెన్నుపూసతో సహా రెండు సమభాగాలుగా విభజించటం విశేషంగా చెప్పుకుంటారు. 'తోడేలు పంపకం తీరు తూకం సరిగ్గా సరిపోయిందని' అంటారు.

నోట్టిప్పకాయేసినట్లు: నోట్లో ఇప్పకాయ వేసుకుంటే చప్పుడు ఎక్కువగా వస్తుంది. ఇప్పకాయపై పొట్టు గట్టి రబ్బరులాగా వుంటుంది. రబ్బరు నోట్లో వేసుకుంటే పళ్ళ కిందినుండి జారి కర్రు కర్రుమని ధ్వని వస్తుంది. ఇప్పకాయ నమిలితే కూడా ఇలాగే ధ్వనిస్తుంది. విపరీతంగా మాట్లాడేవారిని, అనవసరంగా ప్రసంగించేవారిని, వాగుడు కాయలను, కాకిగోల చేసేవారిని నోట్టిప్పకాయ వేసినట్లు వదరేవారుగా పేర్కొంటారు. నోట్టిప్పకాయ వేయనవసరం లేదు నీవు మాట్లాడితే అని కూడా అంటారు. ఇప్ప పండు తీపిగా వుంటుంది. కంటగించేంత తొయ్యగా వుంటుంది. ఇప్పకాయలనుండి ఇప్పనూనె తీసి దీపాలకు వాడుతారు. సారా తయారు చేయటం, వంటనూనెగా కూడ ఉపయోగపడుతుంది. పల్లె జీవితాల్లో ఇప్పయెంత ముడిపడివుందో ఈ జాతీయం తెలియజేస్తుంది. "ఓట్లేయమని సభ చేసింద్రు. ఒకాయన బల్లమీదెక్కి నోట్టిప్పకాయేసినట్లే ఒక గంట సేపు వదిరిండు. మనసున పట్ట నియ్యలేదు" అనటంలో ఈ జాతీయం ప్రయోగం.

పందికన్నట్లు కనుట: పంది ఒక్కొక్కసారి ఈనితే ఇరవైవరకు కూడా పిల్లల్ని కంటుంది.

పరిగె పక్షి: పరిగెపక్షి అంటే లూటిపోయిన చేలో ఏరుకుతినే బలహీనమైన పక్షి.

పాముపారినట్లు: పాముకు వంపు తిరుగుట అవసరం. పాముపారిన భూమిపై వంకవంకలుగా సాగిన అచ్చు చూసి పసిగట్టవచ్చు.

పీనుగు మీది పీతిరి గడ్డ: పీనుగు దగ్గర చేరిన గడ్డలు జాగ్రత్తగా కనిపెట్టుకొని వుంటాయి.

పులికి కాశగడ్డి చుట్టుకున్నట్లు: పులి కాశగడ్డి పొదల్లో హాయిగా విశ్రాంతి తీసుకుంటుంది. తోకను అటు యిటూ ఆడించటంలో పచ్చికాశగడ్డి చుట్టుకుంటుంది. పులివేగంగా పోయేటప్పుడు ఎంత చుట్టుకున్న అయ్యేదేముండదు.

పులిచాటు నక్క: జంతువులను వేటాడటం పులివంతు. తినేంత తిని వదిలిపెట్టిపోతే పొంచివున్న నక్క అనాయాసంగా తింటుంది.

పులిమీది పిట్టలు: పులిమీద చిన్నపిట్టలు వాలుతాయి. వాటికి లెక్క లేదు.

పెద్దపులి చూపు: పెద్దపులి మెడలు త్రిప్పి నలుదిక్కులు చూడదు. ఒకే దిక్కు తన కెదురుగా సూటిగా చూస్తుంది. ఎదురుగా కనపడ్డ దాని పైన్నే గురిపెట్టి వేటాడుతుంది. ఇతర జంతువులతో ఏమి జరుగుతుందో గమనించకుండా పోవటానికి ఈ పెద్దపులి చూపు సంకేతం.

పొదుగుడు కోడి: పిల్లి భయం లేకుండా ఉట్టికట్టి, ఉట్టిలో గుల్లపెట్టి, గుల్లలో ఉముక పోసి, అందులో గుడ్లు పొందు పరచి కోడిని కూర్చోబెడతారు. బలవంతంగా గుడ్లపైనుండి లాగితేనే బయటకి వస్తుంది. బ్రతకటానికేనన్నట్లు ఆదరాబాదరాగా కొద్ది గింజలు బుక్కి, నీళ్ళు తాగి, గుడ్లపై కూర్చుంటుంది. పొదిగే వరకు ఆత్మబలంతో శరీరం సగం బరువు తగ్గినా సంతానంపై ఆశతో ఎంతో త్యాగం చేస్తుంది.

పోచమ్మ పాజు: చీమలను గ్రామదేవత పోచమ్మకు సైన్యంగా భావిస్తారు. చచ్చిన పశుకళేబరాల దగ్గరికి రాబందులు క్షణాల్లో చేరితే వాటిని పోచమ్మ బాతులన్నట్లే అప్పటిదాక లేని చీమలు కొద్దిగా బెల్లం ముక్క కింద పడివుంటే నిమిషంలో మందలుమందలుగా చేరి ఆ ముక్కను ముట్టడిచేయటం ఆశ్చర్యంలో ముంచెత్తుతుంది.

పోచమ్మ బాతు పసిపట్టినట్లు: పసిపట్టు అంటే పశ్వాదుల మీద గాలిని ఆఘ్రాణించి పరిస్థితిని తెలుసుకొనుట. తెలంగాణలో రాబందులను పోచమ్మ బాతులు అంటారు. ఇవి గుడ్లెక్కడ పెడుతాయో, ఎక్కడ నివసిస్తాయో ప్రజలకు అంతగా తెలియదు. ఏడాకుల కింది నెత్తురుబొట్టును కూడా పసిపట్టి సామర్థ్యం దీనికుందని చెప్పుకుంటారు.

బాలెంత పులి: ఈనిన పులి అనటం కూడా కద్దు. పిల్లల్నివదలి దూరంగా పోదు. ఆకలిగా వుంటుంది. అందుబాటులోకి జంతువు వస్తే అమాంతంగా వేటాడుతుంది. చీమ చిటుక్కుమన్నా ఉలికి పడేటంత జాగ్రత్తగా వుంటుంది బాలెంత పులి. పిల్లల కోడి కూడా ఎవరినీ నమ్మదు.

బీరపూల యాళ్ల: బీరపూలు సాయంకాలం సంజెవేళలో పూస్తాయి. గడియారాలు లేనప్పుడు మానవుని దినచర్యంతా ప్రకృతితో ముడిపడి వుండేది. అంబటాళ్ల, ఆకటాళ్ల, పనుల యాళ్ల, బీరపూలయాళ్ల, కుందేలుమసక, చుక్క పొడంగ అన్నీయిలాంటివే.

బుడుబుంగ: నీటిలో తిరిగే పక్షి. బాతు జాతికిచెందినది. నల్లగావుంటుంది. ఒకచోట బుడుక్కున మునుగుతుంది. కూతపెట్టు దూరంలో తేలుతుంది. మళ్లీ మునిగితే అలాగే చేస్తుంది. లోపల చేపలను వేటాడుతుంది.

భూమికి నక్కబాకి: భూదేవి దగ్గర నక్క అప్పు తీసుకుంది. అప్పు తీరుస్తానన్న గడువు ముగిసింది. భూమి నక్కను అడిగింది. నక్క తన పాత స్థావరాన్ని వదిలి బాకీ తప్పించుకోవటానికి పారిపోయింది. కొత్త స్థావరంలో సేద తీర్చుకునేంతలో అక్కడ భూదేవే గదా ఉంది. మళ్లీ అడిగింది. ఎన్ని చోట్లకు పోయినా భూమి అంతటా వున్న సంగతి నక్కకు తెలిసివచ్చింది. భూదేవి బాకి తీర్చుమంటే నక్క ' నీవు బాకి యిచ్చింది నాకు గాదు. నేను ఒంటికంటి నక్కను'. అని టక్కుల మారి తనాన్ని ప్రదర్శించింది.

భూమికుప్పలం బుట్టినట్లు: ఇందులో నల్లఉప్పలం, తెల్లఉప్పలం అని రెండు రకాలు. అరిష్టదాయకమైంది.

మన్నుగున్న: పాముల్లో ఒక రకం. విషములేని పాము. పురుగు, బూచీ తిని బతుకుతుంది.

మిందెను మింగినట్లు: మిందె తొండలాంటి జంతువు. “మిందె కుడితే మందే లేదు, అనటంలో మిందె కుట్టదనటమే అసలు ఉద్దేశ్యం. ప్రాణంతో మిందెను మింగితే ఏ అపకారం చేయలేందైనా, అది లోపల ఏం చేస్తుందోనన్న మానసిక ఆందోళన క్రుంగదీసి ఒక్కొక్కసారి అనుమానం తలెత్తి, చావుకు కారణమవుతుంది.”

ముండ పులుసు: చనిపోయాడన్న వార్త తెలుపగానే రాగలిగిన బంధువులంతా కస్తారు. దూరప్రాయణంగా వచ్చినవారు భోంచేసిపోతారు. ఆ భోజనానికి తాలింపులేని వంట వండుతారు. దానికి తోడు తాళింపులేని పచ్చి పులుసు చేస్తారు. అందులో ఉప్పు, కారం, చింతపండు మాత్రమే చేరుతాయి. శుభకార్యాల్లో పచ్చిపులుసు చేస్తే పది రినుసులు వేస్తారు. అవి ఉప్పు, కారం, చింతపండు, నూనె, ఉల్లిగడ్డ, నువ్వులపొడి, బెల్లం, కరివేపాకు, మిరపిత్తులు, అవాలు. శుభకార్యాలకు కమ్మనా పచ్చిపులుసులు చేయటం, అశుభకార్యాల్లో ముండుపులుసు చేయటం అనవాయితీ.

రద్దు రామచిలక: రద్దు అంటే రట్టు, చేన్లో ఎన్నో రకాల పక్షులు చేరి పైరును పాడు చేస్తాయి. అన్నిటితో పాటు చిలుకలు వాలుతాయి. కాని చిలుకలు వాలి చేనుపాడు చేసినాయని రైతులు చెప్పుకుంటారు. రద్దు రామచిలక దొబ్బుడు గోరెంక అని సామెత కూడా వుంది. పై నుంచి కింది దాకా లంచాలు ముట్టినా, చిన్న ఉద్యోగులే ఎక్కువ బద్దాం అవుతారు.

లంకమేత: కుర్రుమ్యాత అని కూడా అంటారు. కుర్రు అంటే ద్వీపం. నాలుగుదిక్కుల నీళ్ళుండటం వల్ల ఈతపడి పసరాలు మేతకు పోయి మేసి తిరిగి కొట్టం చేరేవరకే ఎంతదన్నదో అంతా అరిగి పోతుంది. పోనురాను యిక్కట్లు సరే.

లోంక తీర్థం: దట్టమైన అడవిలో తాల్లవాయ గ్రామం ఉంది. రాముల గుట్ట అనే కొండపైన శ్రీ రాముల వారు వేంచేసి వున్నారు. అక్కడి గుట్ట మీద లోంకలో రాతి పరుపుకు బిలం వుంది. ఆ లోంకలో నీళ్ళు మాత్రం ఎండిపోవు. లోంకలో నీళ్ళు చల్లగా, తియ్యగా వుంటాయి. ఈ లోంక నుండి తెచ్చుకున్న నీరే లోంక తీర్థం.

వల్లుపిట్ట తీరు: అల్లిపిట్ట అని కూడా వాడకం. తోక పెద్ద, మెరిసే నలుపుతో, ఊరబిచ్చుక కన్న పెద్దగా వుంటుందీ అల్లిపిట్ట. ఊరిబయట దళ్ళపైన (కంచె)అటూ యిటూ కిలకిలామంటూ ఎగురుతుంది. అల్లిపిట్ట ఎదురైతే శుభసూచకంగానే పరిగణిస్తారు. ఊరకే అనవసర, పునరుక్త ప్రసంగం చేసే వారి గురించి అల్లుపిట్ట తిరుగ ఎందుకు వల్లిస్తున్నా వంటారు.

శికారి గువ్వ: మాల వాల్లను అడుక్కుని మాట్టిలు అనే వారు జీవిస్తారు. వీల్లు గువ్వలను పెంచుతారు. గువ్వలకు శిక్షణ కూడా ఇస్తారు. దీన్నే శికారిగువ్వ లేదా వేటగువ్వ అంటారు. ఈ శికారి గువ్వను తీసుకొని ఊరి బయట మాట్టివాడు కల్లకు గంతలు కట్టి దాన్ని తాత్కాలికంగా గుడ్డిదాన్ని చేసి దాని ముందు గువ్వ గూసినట్లు కూస్తాడు. (మిమిక్రిలా)అది నిజమైన గువ్వ కూతగా శికారి గువ్వ భ్రమించి తానుకూయటం మెదలిడుతుంది. ఈ కూత విని మీట్లుపెట్టిన బరిలోనిశికారి గువ్వ దగ్గరికి అడవిలోని గువ్వలు వచ్చివారి వలలో చిక్కుతాయి. శికారిగువ్వ తన జాతినంతటినీ వేటకానికి ఈ విధంగా పట్టిస్తుంది.

అడవిమీద సామెతలు

1. వెలిగొండలకంటె పొడుగు, కనిగిరి కంటె వెడల్పు, ఉదయగిరికంటె ఎత్తైన కొండలులేవు.
2. కానుగ మాను కన్న తల్లి, వేప మాను వెర్రి తల్లి.
3. కార్తీకం వరి పొట్టలు పగిలితే చీటీగలు పొట్ట పగిలి చస్తాయి.
4. చీటీగలు సద్దకోలేల్లో పడి చస్తాయి.
5. పాత తంగేడు పూలు పసల పండగ నాటికైనా పనికి వస్తాయి.
6. మంచివాని బుద్ధి మాంసం కాడ తెలుస్తుంది.
7. సంక్రాంతికి సాసవ గింజంత, శివరాత్రికి శివలింగమంత, ఉగాదికి ఊరుగాయ, మొలకల పున్నానికి మాగుకాయ.
8. తొలిఏకాదశికి తొలి తాటిపండు.
9. గురువే చిల్లగింజ.
10. చిత్త ఎండకు పట్టల తలపగులును.
11. జింకకు కొమ్ములు బరువా.

ఋతువులు

1. ఏరువాకకు గోదావరి అదును మే నెల, కృష్ణది జూన్, పెన్నది జూలై.
2. ఏనుగు పెళ్ళికి ఏప్రిల్ రాయబారం.
3. కంభం చెరువు చూచి దున్నపోతు ఆ నీళ్ళన్నీ తానే దున్నాలనుకొని గుండె పగిలి చచ్చిందట.
5. కనుమల మీద మోయిలు మేస్తే కళ్ళముందర వాన.
6. కరువుకు మామిళ్ళు - కాలానికి నేరేళ్ళు.
7. కరువుకు చింతలు - కాలానికి మామిళ్ళు.
8. సిరులకు చింతలు - మరణానికి మామిళ్ళు కాస్తవి.
9. కలేపండ్లు పండితే - కాలం తీరుతుంది.
10. కుక్క అతిమూత్రవ్యాధి, బంధువైరం లేకుంటే, గంటకు ఆమడదూరం పోతానన్నదట.
11. చలి దూరందే బీర పూయదు.
12. చీమలు చెట్టెక్కితే - భూములు పండును (వానపడును)
13. చొల్లంగి తీర్దానికి చోడిగింజలంతేసి (మామిడి పిందెలు)
14. తూరిన గద్ద దెబ్బ, నీటిపట్టు పులిదెబ్బ తప్పవు.
15. పున్నానికి పూజ - అమావాసకు ఆరగింపు (తేనె తెట్టె)
16. తేనెలో బద్దళగవలె
17. తేనె టీగలకు తీరుబడి లేనిపని
18. నక్కముదిరితే వఱదు - తొండ ముదిరితే ఊసరవెల్లి
19. నేరేళ్ళు నెగ్గేది - మారేళ్ళు(మామిళ్ళు) మగ్గేది మంచికాలానికి లక్షణం.
20. పులి మలకు అండ - మల పులికి అండ
21. మానంది తిరునాళ్ళు మన్నాయెగాని, ఏట్లో పడుకుంటే నోట్లో చేసి పోయినారు.
22. మామిడి మగ్గితే - సజ్జలు పండును.

23. మామిళ్ళు కాస్తే మశూచికాలు మెండు.
24. మామిళ్ళకు మంచు చెఱుపు - కొబ్బరికి కుడితి చెరుపు.
25. మార్గశిరాన మామిడి పూత.
26. ముందు నడిచే ముతరాసు - వెనుక నడిచే యానాది వాణ్ణి నమ్మరాదు.
27. ముప్పిణి చెట్టు అయినా - పచ్చని చెట్టు కొట్టరాదు.
28. మొగుడికి మోదుగాకు, అల్లుడికి అరిటాకు.
29. వాగర్త చేలకు సొనలే వరవలు.
30. వెయ్యిమోపులు మంచుమేపుకు లోకువే.
31. వెలిగొండ వంటి తండ్రి కంటే - ఏకులబుట్ట వంటి తల్లి మేలు.
32. వేస్తే మునగ కొయ్య - తీస్తే చండ్రకొయ్య.
33. శివరాత్రికి జీడిపిందె - ఉగాదికి ఊరుగాయ.
34. సంగాం కొమ్మ సక్కుగా ఎత్తినట్లు (పెన్నలో బొగ్గేరు, బీరపుటేరు కలిసే సంగమం, సంగంలో పెద్ద రాతి స్థంబం ఎత్తి తిరునాళ్ళు ప్రారంభింతురు).
35. స్వాతి కొంగమీదకు సాలువం పోయినట్లు.

